

NAALAKKERSUISUT
GOVERNMENT OF GREENLAND

**Innarluutilinnik sullissinerup kommuninut 1.
januar 2011-mi ingerlatsinerup
nuuneqarnerata kingorna naliliineq**

20. december 2019

Ilaqtariinnermut, Naligiissitaanermut Isu-
maginninnermillu Naalakkersuisoqarfik

KANUKOKA

Imarisai

IMARISAI - 1 -

SIULEQUT **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

EQIKKAANEQ..... **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

KAPITALI 1. AALLAQAASIUT TUNULIAQUTILLU. - 20 -

1. AALLAQAASIUT TUNULIAQUTALLU **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

1.1. AQUTSISUT SULINISSAANUT TUNNGAVILIUSSAT .. **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

1.2. PIFFISSALIUSSAQ **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

1.3. PERIUSEQ KILLILIINERLU **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

1.4. 2011-MI AKISUSSAAFFIMMIK NUUSSINEQ – INNARLUUTILINNIK SULLISSINERMI
TUNNIUSSINERMI SIUNERTARINEQARTUT **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

1.5. INATSISIP TUNNGAVIATIGUT IMARISAI AAMMALU KILLILIUSSAT **FEJL!
BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

1.6. INNARLUUTILINNUT ILIUUSEQAATIT, SIUNISSAMUT PILERSAARUSIAT IL.IL.. **FEJL!
BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

1.7. MISILERAALLUNI KOMMUNINI AAQISSUUSSINERIT..... **FEJL! BOGMÆRKE ER
IKKE DEFINERET.**

1.8. MISILERAASIMANERMIK NALILERSUINEQ **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE
DEFINERET.**

1.8.1. INNARLUUTILLIT AAQISSUUSAANERINUT ILAATINNEQARTUT **FEJL!
BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

1.8.2. INUIT TAPERSERSUISUUSARTUT **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

1.8.3. ILINNIARTITAANEQ ILINNIARTITSEEQIISARNERLU **FEJL! BOGMÆRKE ER
IKKE DEFINERET.**

1.9. EQIKKAANEQ..... **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

KAPITALI 2. INUIT INNARLUUTILLIT SOQUTIGISAQARTULLU ALLAT **FEJL!**

BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.

2. SULLINNEQARTUT MISIGISAAT AAMMALU INNARLUUTILINNIK SULLISSINERMI

MISIGISARTAKKAT, SIOQQULLUGU ULLUTSINNILU**FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE
DEFINERET.**

2.1. INUIT INNARLUUTILLIT, ILAQUTAASUT, INNARLUUTILINNUT PISUSSAAFFILLIT,
SOQUTIGISAQAQATIGIFFIIT IL.IL – INGERLATSINERMIK NUSSEREERNERMI
MISILITAKKAT AJORNARTORSIUTAASIMASULLU.. **FEJL! BOGMÆRKE ER
IKKE DEFINERET.**

2.2. IPIS SULIASSAI MISILITAKKALLU.**FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE
DEFINERET.**

2.2.1 INNARLUUTILLIT QANIGISAANILLU SIUNNERSUISARNEQ**FEJL! BOGMÆRKE
ER IKKE DEFINERET.**

2.2.2. IPIS PIKKORISSAASARNERIT ILINNIARTITSEQQISARNERILLU - 44 -

2.3 ULLOQ UNNUARLU ANGERLARSIMAFFIIT KOMMUNIINIK
SULEQATEQARNERMinni MISILITAGAAT.**FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE
DEFINERET.**

2.4 KOMMUNIT AALANGHISARNERAT PILLUGIT NAAMAGITTAALLIUTIT **FEJL!
BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

2.4.1. ISUMAGINNINNIKKUT NAAMAGITTAALLIUUTEQARTARFIMMUT
MAALAAARUTAASARTUT AMERLASSUTSIMIKKUT
ALLANNGORIARTORNERAT.....**FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

2.5. EQIKKAANEQ SIUNISSAMULLU TAKORLUUINNINNEQ ... **FEJL! BOGMÆRKE ER
IKKE DEFINERET.**

KAPITALI 3. INNARLUUTILINNIK KOMMUNIT AQUTSERIAASIAT..... - 54 -

3. AALLAQAASIUT.....**FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

3.1 KOMMUNIT INNARLUUTILINNIK SULLISSINERMinni AAQISSUUSSINERAT..... **FEJL!
BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

3.1.1. QAASUITSUP KOMMUNIA..... - 54 -

3.1.2. QEQQATA KOMMUNIA - 60 -

3.1.3. KOMMUNE KUJALLEQ - 64 -

3.1.4 KOMMUNEQARFIK SERMERSOOQ..... - 68 -

3.2. EQIKKAANEQ SIUNISSAMULLU TAKORLUUINNINNEQ **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

KAPITALI 4. ANNERTUSAKKAMIK MISISSUNERIT TOQQAMMAVIGALUGIT

KOMMUNIT INNARLUUTILINNIK SULLISSINERANNIK NALILIINEQ - 82 -

4. KOMMUNIT INNARLUUTILINNIK SULLISSERIAASIAT. **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

4.1. INNARLUUTILITTUT NALILIKKAT AMERLASSUTSIMIKKUT
INISSISIMANERAT..... **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

4.2. DANMARKIMI INISSIISARNEQ..... **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

4.3. INNARLUUTILINNUK POLITIKKI ATUUTITINNEQARNERALLU... **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

4.4. SULINERUP ILUSILERSORNEQARNERA – PERIUTSIT, AKISUSSAFFIIT,
SULERIAATSIT, MALERUAQQUSAT **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

4.5. SULISORISAT – ATORFINITTITSISARNEQ, ANGUNIAKKAT,
ILINNIARTITSEQQIINERIT, IMMIKKUT SIUNNERSORNEQARNEQ, SULISUT
ILINNIARSIMASUT, UNAMMILLIGASSAT APORFILLU **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

4.6. INUIT INNARLUUTILINNIK TAPERSERSUISUT SULISORINEQARTARNERAT. . **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

4.7. INUIT INNARLUUTILLIT UTOQQAAT ILLUANNIITTARNERAT.. **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

4.8. INATSISITIGUT PISUSSAFFIIT ANNERTUSSUSAAT **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

4.9. EQIKKAANEQ NAKKUTILLIISULLU INERNILIINERILLU **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

4.10. ANINGAASATIGUT AQUTSINEQ TAMAKKIINERUSUMIK **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

4.11. QARASAASIATIGUT NALUNAARSUINERIT, PITSAASSUSAAT, PISORTAASUT
PAASSISSUTISSIISARNERIT AQUTSINERMILU ATORTORISSAARUTIT **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

4.12. EQIKKAANEQ ANINGAASAQARNIKKULLU AQUTSINISSAMUT TAKORLUUKKAT
IL.IL..... **FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

KAPITALI 5. INNARLUUTILINNUK ANINGAASALIISSUTIT - 106 -

5.1. AKISUSSAAFFIUP TUNNIUNNERANI ANINGAASATIGUT MALITSIGISAI.. **FEJL!**
BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.

5.2. INNARLUUTILINNUT SULLISSINERMI ANINGAASATIGUT INERIARTORNEQ.. **FEJL!**
BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.

KAPITALI 6. ESIKKAANEQ.....**FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

PAASISSUTISSANIK AALLERFIIT..**FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

ILANNGUSSAT ALLATTORSIMAFFII.....**FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.**

ILANNG. 1 INNARLUUTILINNUT SULLISSINERUP AAQISSUUTEQQINNERANI
AQUTSISUT SULINISSAMINNI NAJOQUTASSAAT..... - 117 -

ILANNG. 2 KOMMUNINIT IMMERSUGASSAT INNARLUUTILINNIK SULLISSINERUP
NUUNEQARNERANUT TUNNGATILLUGU - 123 -

Siulequt

Kommunit aaqqissuusseqqinnerannut atatillugu siunnerfigineqarsimasut ilagisimavaat innarluutilinnik sullissinerup kommuninit oqartussaaffigineqalersussat ilagiumaaraat, tamannalu imatut kinguneqarsimasoq innarluutilinnik sullissisarnerup aaqqissuusaanermigut, aqunneqarnermigut aammalu politikikkut sinaakkutalersorneqarnermigut annertuumik allannguuteqarsimasoq. Kommunit tamakkiisumik oqartussaaffimmik tiguisimanermikkut innarluutilit tungaanut ulluinnarni oqartussaaffik aningaasalersorneqarnissaanullu tunngasortaa ilanngullugu tigumminittuulersimapput. Innarluutilit isaannit isigalugu kommunit tassaalersimapput pisortat sinnerlugit attaveqarfigineqartussat ulluinnarni assigiinngitsutigut innarluutilit kiffartuuneqarneranni ikiorserneqartarnerannilu akisussaasuusut. Tamannali tassa politikikkut anguniagaasimagami taamatut isikkoqalersimavoq, innuttaasut akornanni innarluutilit ulluinnarni qanimut sulissunneqalernissaat aqutissiuuneqarluni. Apeqqullu una tullinnguuppoq, qanoq nunatsinni innarluutilit sullinneqarnerat aaqqissuusseqqinnerup kingorna isikkoqalersimanersoq? Innarluutilinnut tamanna imatut kinguneqarsimanerluni innuttaaqatitik allat qaninnerullugit ”assingunerusu-mik” inuulersinnaasimanerannik? Innarluutilit ataqatigiissaarluarneqarnerusumik sullinneqalersimanerpat? Aaqqissuussinerup nassatarisaannik aningaasaqarnikkut, sulisutigut isumaginninnikkullu oqimaaqatigiissaarneqarnerusumik innarluutilit sullinneqalersimanerpat? Kommuninut oqartussaaffimmik tiguisinerannut atatillugu aningaasartuutit nalimmassaavigineqarnerunissaanut kissaatigisat anguneqarsimanerpat? Tamakku tamarmik tassaapput aaqqissuusseqqinnerup nassatarisaanik akiniassallugit matumani isummersorfiginiarneqartussat.

Imaammat ajornakusoorsinnaalluni qanoq oqartussaaffiup nuunneqarsimamera uuttortarneqarsinnaanersoq aamma tamanna tunngavigalugu innarluutilinnut tunngatillugu aqutseriaaseq qanoq tamatigoortumik isigalugu nalilerneqarsinnaanersoq ilanngunneqarumaarpoq. Nalilersuinerni maluginiarneqarsimasut inerniliisimanerillu aamma oqartussaaffimmik nuussinerup kingorna pisimasunut tunngassuteqartarsinnaajumaarput, taamaasillunilu aamma innarluutilinnik sullissinerup ineriartorfigisimasai aammalu

ineriartornissami qanoq politikikkut ilusilersorneqarsinnaanersut sammineqartarumaarlutik.

Innarluutilinnut isumaginninnerup nuunneqarnera pillugu nalilersuineq una siumut isigisumik periusissamik iliusissatullu pilersaarummik malitseqartinneqassaaq. Ilaqutaruinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalackersuisoqarfimmiit, KANUKOKA-miit, kommuniniit naalackersuisoqarfinniillu susassaqtunit inuttaqartumik suleqatigiinnik pilersitsisoqassaaq, taakkualu innarluutilinnut sullissineq pillugu periusissamik siumut isigisumik sananissaminnik suliakkerneqassapput, ilaatigut isumaginninnermut sulianik, suliassanik suliarinninnermik il.il. nukittorsaaneq.

Eqikkaaneq

Nalilersuineq tamakkiisumik isigalugu

Innarluutilinnik isumaginninnerup nalilersorneqarnera tassaavoq kommunit pineqartoq pillugu 2011-miilli ingerlatseriaasiannik suna tamaat kaajallallugu (360 grader) qimerluuinninneq. Nalilersuineq ingerlanneqarpoq innuttaasut, kommunit, Namminersornerusut aammalu soqutigisaqartut allat misigisimasaanik misilittagaannillu kommunit aqutseriaasiannik oqaluttuarniarneq. Nalilersuineq ingerlanneqarpoq toqqammavissat arlalippaalussuit tunngavigalugit, taamaattorli oqaatigineqartariaqarluni kisitsisitigut paasissutissat immikkut innarluutilinnik sullissisinnermut sammitinneqarsinnaasut imak pitsaatiginatillu annertutiginnimmata, imaassiinnarlutik nalilersuinnermut toqqammavigissallugit naleqquttuusutut isigineqarsinnaasaratik.

Nalilersuinnermi isiginiarneqarput akisussaaffiup tunniunneqarsimaneranut kingunerisaannik suna anguneqarsimanersoq, ilanngullugillu suut pitsaaqutitut naliliiffigineqarsinnaanersut. Taamaakkaluartorli innarluutilinnik sullissineq imak annertutigaaq, arlaatigut nalilersuinnermi pisimasut aalajangersimasut isiginiarlugit nalilersorlugillu kisiat pissarsiffiusinnaasoq. Politikkikkut aalajangiisartut isaanniit isigalugu pingaarneq tassaassagunarpoq, innarluutilinnik sullissinnerup siammartinneqarneratigut politikkikkut anguniakkat piviusunngortinneqarsinnaanersut; imaammami innuttaasut sulissunneqarnissaminnik pisariaqartitsisut ilumut soorlu aningaasatigut periarfissat iluanni pitsaanerpaamik sulissunneqalernissaat anguniarneqartarmat. Taamaattumik pissusissamisoorpoq isiginiassallugit innarluutilit sulissunneqarneranni kalluarneqarsinnaasut tamaasa sapinngisamik isiginiarnissaat, tassanngaanniillu nalilersuiffigalugit ilumut kommunit unammilligassatik namminersornerusut suleqatigalugit qanoq aaqiiviginiartarsimaneraat tamatumuunalu aqutissiuullugu innarluutilinnik sullissinnerup pitsannguuteqartinneqarsinnaanissaa.

2000-mi misiliilluni oqartussaaffimmik tunniussisimaneq

Isumaginninnikkut ataatsimiititaliarsoq 1997-mi isumaliuutissiissutimini inassuteqaatigivaa ”innarluutilit pillugit peqqussummi pineqartut kommuninut oqartussaaffigineqartussanngorlugit nuuneqartariaqartut”.

Ukioq 2000 (1999) Inatsisartut Aningaasaqarnermut ataatsimiititaliaata akuersissutigivaa, Naalakkersuisut kingorna (2011-mi) oqartussaaffimmik

tunniussivinnginnerminni misiliutaasumik innarluutilinnut tunngasut kommunit ataaasiakkaanut oqartussaaffigitilernerisigut.

Oqartussaaffimmik misiliilluni ingerlatitseqqiinerminni siunertaasimavoq innuttaasut qaninnerullugit aalajangiisarnerit sapinngisamik inissineqartariaqartut aammalu aallaffissornikkut periutsit il.il. pisariillisaavigineqarnissaat aqutissiuuneqartariaqartoq. Aammattaaq siunertaavoq allaffissornikkut suliat ingerlanneqartarnerat innarluutilit sullissisuiunut nuuneqarnissaat. Tamatumani piumasqaataasimavoq kommunit misileraanermi peqataannngitsut assigalugit atortorissaarutissat assigisaallu assigiimmik pissuseqarfigineqarnissaat.

Misileraaneq 2003-mi naliliiffigineqarpoq.

Innarluutilinnik sullissinerup oqartussaaffigineqarnerata misileraaffiginerata malitsigisaannik nalilersuinerminni unammilligassat arlalippassuusut tikkuussiffigineqarput aammalu misileraanermi naliliiffigineqartunut ilaatinneqarluni ilumut kommunit sulisoqarnikkut aaqquissuusaanermikkullu imak inissisimanersut ilumut sapinnginneraat innarluutilinnik oqartussaaffimmik tiguisinissartik, tamatumani ingammik pinngitsoorniarneqassappat innuttaasunik kiffartuussinerup innarlerneqarsinnaanissaa tamatumali nassatarisaanik innarluutilinnik peqqussutip malitsinniarnissaa assigiinngitsunik aporfissaqarfiulissalluni. Kommunit misileraanermik ingerlatitsiffiusut aamma aningaasakilliornermik taakkuninngalu aqutsiniarnerminnik ajornartorsiuteqartarsimapput aammalu ilaatigut kiffartuussinerup qanoq inissisimasariaqarnera politikikkut naliliiffiuminaatsinneqarsimalluni.

Taamanikkut nalilersuinerminni ilaatigut maluginiarneqarsimavoq kommuniti nalilersugassat assigiinngitsut suliat amerlasuut akornannut inissiiinnartarsimasut, tamatumani takussutissaasoq kommunit sulisoqarnikkut inatsisileritooqarnikkullu kinguarsimasumik inissisimaffeqarsimasut. Innuttaasup naliliiffiginiarnerani ilumut pineqartoq annertusisamik innarluuteqartuunersoq inatsisilik taakkualu nassuiaataanik ilisimasaqarluarnissamik nassataqartussaavoq. Tamatumani pingaaruteqartuusoq sulianik inatsisillu atuuttunik apeqqusiilluni nalilersuisarnissat, taamatullu piginnaasaqalersinnaaneq aatsaat ilinniarsimanermikkut aqutissiuuneqarsinnaasartut. Tamakku piunngippata innuttaasut immikkut pineqalersinnaanerannik kinguneqartitsinnaasartut. Taamaattumik nalilersuinerminni tikkuarneqarpoq, suliaqarfik pillugu ilitersuusiortoqartariaqartoq.

Taamatullu ittumik massakut peqartoqalersimavoq, tassaasoq ”Annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarneranni ilitsersuut”.

Nalilersuinerup ilanngullugu tikkuussiffigisimavaa kommunit ajornartorsiuteqarfigigaat naamaginartumik ilinniagaqarsimasunik sulisussarsiorniar-tarneq.

2011-mi oqartussaaffiup nuuneqareernerani

Kommunit kattussuuneqarnerisa kingunerisaanik oqartussaaffiit arlalippassuit ilanngullugulu 2011-mi innarluutilinnik sullissineq nuuneqarpoq. Kommunit aaqqissuuteqqinneqarneranut atasumik annertuumik ingerlatsinermi allannguisitsisoqarsimavoq aamma kommunit pisussaaffeqarnerulernerannik nassataqarsimasumik. Taamatut kommunit kattussuuneqarnerisa oqartussaaffiillu nuujorarneqarnerisa kingunerisaanik kommunit unammilligassaqaarsimaqaat aammalu nalilersuinerup takutillugu assigiinngitsorpassuartigut innuttaasut kiffartuuneqartarnerisa pitsaanerulersinneqarnissaa siunissaq isigalugu aqquutissiuuneqartariaqarpoq.

Innarluutilinnut soqutigisaqaqatigiiffiit, soorlu IPIS’p, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit aammalu Isumaginninnikkut Naammagittaaliuteqartarfiup misillitagaasa takutippaat innarluutilinnik sullissineq assigiinngitsorpassuartigut ajornartorsiuteqarfiuneranik, tamakkulu aaqqiiviginiarnissaat sulissutigineqartariaqartoq. Tassunga tunngatillugu soorunalimi aamma erseqqissaassutigineqartariaqarpoq innarluutilinnut soqutigisaqaqatigiiffinit suliasat tamarmik pinnatik kisiannili ilaannaat pineqarnerullutik ingerlatsinermi periuserineqartartut naammagittaalliuteqartarmata.

Innarluutillit soqutigisaqaqatigiiffii isumaqarput kommunit akisussaaffimmik tiguserusussimanermikkut aqutsinikkut ingerlatsinikkullu ineriartortitsuassallutik imminnut pisussaaffilersimasut. Taamaakkaluartorli kommunini aqutsisoqarfiit aaqqissuusaanermikkut sulisoqarnermikkullu taakkuli piginnaasaat eqqarsaatigalugit unammilligassaqartuarlutik.

Innarluutillit soqutigisaqaqatigiiffiisa arlallit isumaqatigiillutik tikkuarpaat innarluutillit qanigisaasa amerlasuut kommuninik attaveqarniarnertik ajornartorsiuteqarfigisaraat, soorlu arlaatigut innarluuteqartoq ajornartorsiuteqarsimanera pillugu saaffiginnissuteqaraangamik. Amerlasuutigut ajornartorsiut pineqartoq pinnagu paatsoorneqaqqajaasutut

misigitinneqartarlutik. Ajornartorsiut tamatumani pineqarsinnaasartooq ilaatigut tassaasinnaavoq kommunini attaveqaataasartut naammaginnartumik sullinneqartut misigisimasanninnerat aammalu sullissisumut apeqquut pillugu akissuteqarsinnaasumut innersuussisoqartanninnera. Tassami tamatumani pineqartarmat innutaaqataasup ajunnginnerpaamik sulissunneqarnissaa. Ajornartorsiutit innuttaasut ingerlateqqittagaat sukumiisuullutillu assigiinngisitaarsinnaasorujussuusarput arlalinnillu sammiveqarsinnaasarlutik, nassuiaruminaassinnaasarlutik ilaqaataasuniillu aaqqiissuteqarfigiuminaattuusarlutik.

Kommunit innarluutillit pillugit ingerlatseriaaseqarnerminni malunnaatilimmik aaqqiissuteqarnissamut pisariaqartitsinerat

Innarluutillit soqutigisaqaqatigiiffiinnit isigalugu kommunit ingerlatsinermik akisussaaffimmik tiguisimapput, piffissami aaqqiissuusaanerminni sulisoqarniarnerminni piginnaasaqarluartunillu ujartueruttulerup nalaani.

Immikkut nakkutilliineq 2014-mi ingerlanneqarsimavoq tassuunatigullu tikkuusisoqarluni kommunit sullissinermigut assigiinngitsorpasuartigut pitsanngorsaaqartut, missingersuutit aningaasartuutillu aqunneqarnerusariaqartut il.il., tamatumani ilu malunnaateqarluni kommunit qitiusumiit ikorfartorneqartariaqartut ilinniartitsinerit ilinniartitseqqiinerillu assigiinngitsut eqqarsaatigalugit. Tamatumani soorlu pineqarput inatsisitigut, siunnersuisarnikkut aammalu innarluutilinnik isumaginninnikkut piginnaasat qaffarsaaviginiarneqartariaqarnerat.

Sulisorisanik ilinniartitsinerit ilinniakkanillu qaffassaanerit

Kommunit isumaginnittoqarfiini sulisuusut akornanni amerlanerpaat isumaginninnikkut siunnersortitut ilinniarsimasuusannigillat. Kommunit sulisorisaasa ilaat amerlasuutigut ilinniagaqarsimasuusannigillat imaluunniit sivikitsuaqqamik ilinniarsimasuunngikkunik pikkorissarnikkut piginnaanngorsarsimasuusarlutik. Ingammik kommunit Kommuneqarfik Sermersuup avannaanniittut kujataanniittullu sulisussarsionertigut ajornartorsiuteqartarput, tamatumali saniatigut sulisorineqartut taarsaattorujussuusarlutik.

Kommunit tamarmiullutik unammillernartuutippaat immikkut ilinniarsimasunik sulisussarsionnissartik, aningaasakilliorneq aammalu kommunit kattussuuneqarsimanerat immikkut unammillernartutut tikkuartorneqartarlutik. Taamatut ilinniartuarsimasunik

amigaateqarneranni suli pisariaqarnerulersutut ippoq suleriaatsit perorsaaniikkullu maleruagassat suli sukumiinerusut pineqarnissaanik. Sullissisuusumut naapertuuttumik ilinniagaqarsimanngitsumut inatsisitigut toqqammaviusut malitsinniarnissaat, tamatumanimi aamma suleqatigisanik immikkut paasisimasaqartunik oqaloqateqarsinnaasarnissaq amigaataalertarmat, tamannalu kommunini inukinnerusuni ajornartorsiutaasarluni.

Qasasaasianik (it) atuinerup – ingammillu kommunini inukinnerusuni – unammillernartuusooq takuneqarsinnaasarpooq ajornartorsiutaarajuttartoq sulisorisat tamakku aqutigalugit atortorissaarutitigut atuisinnaassusiisa killeqartarnera.

Naak pissutsit taamaakkaluartut kommunit immikkut anguniagassat piviusunnngortinniarnierini pilersarusiorsimanngillat, tamatumani qanoq iliorluni immikkut ilinniarsimasunik pissarsiniartoqarsinnaaneramik, tamatumali saniatigut qulakkeerniarlugu sulisorineqartut sivilunerusumik sulisorineqartalersinnaaneritut aqputaasinnaasut pillugit. Tamatumani kommuninit tikkuarneqarpoq isumaqatigiissutit toqqammavigalugit ajornartuusooq immikkut tapisiaqartitsisarnissamut, tamatumani pineqarlutik sulisorisat ilinniarluarsimasut ilinniaqqissimasullu immikkut tapisiaqartinneqarsinnaasarnerat, tamakkulu saniatigut kommunit aningaasaqarniarnermikkut ajornartorsiutaasa nammineq killilereermassuk ilinniarluarsimasut akissaaserluarneruneqarsinnaanerat. Ilanngullugu tikkuarneqarpoq sulisorisat amerlanerit atuarfeqarnermi sulisoorusunnerusarmata, tassanimi akissarsiat pitsaanerusarmata. Kommuni ataaseq, tassalu Kommuneqarfik Sermersooq ilisimatitsivoq, namminneq sulisorisanik ilinniartitseqqiisarnertik immikkut suliniuteqarfigilernikuullugu tamatumani pineqarlutik pisortaasut, sullissisuusut aammalu tapersersortitut inissisimasat pikkorissarneqarnerusarnissaat.

Kommuniniit ujartorneqarput ilinniartitsisarnerni amerlanerusunik periarfissiisoqartalernissaa tamatumani oqariartuutigalugu, ingammik illoqarfiit anginersaasa avataanni ilinniarsimasunik sulisussarsiortarnertik ajornartorsiuteqarfigaritsik. Maluginiarneqanngitsoorsinnaanngilarmi kommunit pisariaqartimmassuk oqartussaaffimmik ingerlaavartumik imminnut sutigut tamatigut siunnersuisarsinnaasumik aammalu ingerlatsinerni siunnersuusiortarsinnaasartussanik, suleriaatsit pillugit suliqaarsinnaasunik, inatsisinik nassuiisarnikkut piginnaaneqartunik suliassanilu oqimaannerusunik siunnersorneqarfigisinnaasaanik pisariaqartitsimmata.

Ersarilluinnartuuvoq kommunit kattussuunneqarneraniilli suli inissiffissaminnut inississimanningsut aaqqissuusseqqinnerullu kingunerisaanik allaffissornikkut allannqititsinerit imak kinguneqarsimasut, oqartussaaffiit ilaanni inuttatigut piginnaasallit pigineqarunnaarsimasarlutik.

Innarluutilinnut politikkeqarneq atuutilersinniarneqarnerallu

Kommunit nalinginnaasumik innarluutilinnut politikkimut tunngatillugu eqqummaarilluartuupput aammalu kommunit tamakkerlutik innarluutilinnut ingerlatsineq pillugu politikkilorsimallutik. Arlaatigullu pisariaqartitsisoqarpoq taakkua ineriartorteqqinneqarnissaat aammalu innarluutilinnut politikkip nalilersuiffigineqaqqinnissaa.

Akerlianik kommunit isiginiarpallaarsimannigilaat siunissami innarluutilinnut tunngatillugu iliuseqaatissanik pilersarusiortarnissartik. Tamatumuunalu sioranaateqarluni innarluutilinnut politikkip siunnerfigalugu anguniarusaagassatut isiginiarneqaannalertarnera, akerlianilli politikkerisaq anguniarneqartussat pillugit piviusunngortitsiniarnermi sakkussatut atorneqarani. Aammattaaq ersarissuuvoq kommunit assigiinngitsunik peqquteqarlutik ajornartorsiutigimmassuk anguniagassanik pilersarusianillu piviusunngortitsiniarsinnaanissartik. Kommunit qarasaasiatigut paasissutissat tutsuiginartut amigaatigivaat, ajornartorsiutigivaat piginnaaneqarluartunik sulisussarsiniarnissartik, aaqqissuussaannerminni pisortaqaarnerullu tungaasigut unammilligassaqarput, aningaasakilliorput aammalu aningaasartuutit siumut takorloorneqarsimannigikkaluit takkussuuttuarternerat kommunit toqqissisimanartumik inissisimasinnaanerannut killiliisuusarlutik. Ilanngullugu kommuninit tamaginnit oqariartuutigineqarpoq, kommunerujussuannngortitsineq takorluukkamiit unamminarnerusimaqisoq aammalu aaqqissuussaannerminni unammilligassat suli inissiffissaminnut inissinneqavissimanningsut.

Inatsisitigut illersugaaneq malittitsiniaanermilu unammilligassat

Nalilersuinerup kingunerisaanik isumaqarpugut innarluutillit inatsitigut pisinnaatitaaffii eqqarsaatigalugit tamatumani ajornartorsiutitaqartut. Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqartarfiup tamatumani oqariartuutigivaa, annertusisamik innarluutillit eqqarsaatigalugit taakkua inatsisitigut pisinnaatitaaffii massakkut periarfissarititaasut iluanni ilumut eqqortumik ingerlanneqarnerisut apeqquserneqartuartaqarmat.

Tamatumani ilanngunneqartariaqarpoq tamatumani pineqartut ilarpassui annertuumik assigiinngitsutigut innarluuteqartuummata aammalu imminnut sinnerlutik sulissunneqarnissamut naammaginartumik piginnaasaqaratik.

Innarluutilinnut tunngatillugu naammagittaalliutit 1. januar 2011-mili oqartussaaffik nuuneqarmalli ikileriariangaatsiarsimapput. Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqartarnermut Isumasioqatigiit naapertorlugit 2010-mi 52-niit 2011-mi 3-nut appariaateqarsimallutik.

Ukiut sioqqullugit ingammillu ukioq 2005-mi (naammagittaalliutit 149-uummata) naammagittaalliutit amerlanerusarsimagaluaqaat.

Massakkut kommunit periarfissaqarput innarluutilinnik sullissinermut tunngatillugu apeqqutit amerlanerpaartaat aalajangiiffigisassallugit, taamaattumillu kommunini aalajangiinerit tassaassarlutik naammagittaalliutigineqartartut amerlanersaat. Kommunimmi pisussaaffeqarput annertuumik innarluuteqartut naapertuuttumik oqaasiinnakkut allakkatigulluunniit aamma naammagittaalliuteqarniarneranni siunnersortassallugit ikiorsertassallugillu, tamatumali saniatigut sullissisup pisussaaffigalugu innarluutillip aalajangiisimanerit pillugit naammagittaalliuteqarnerani pineqartup suliarineqarnerani nassiunneqarneranilu ikiorsiisarnissaminnut.

Kommuni aalajangiisarnissaa aqutissiuussillunilu taavalu naammagittaalliutini ikiorsiisarnissaa ajornartorsiuteqarfiusinnaavoq. Ilaatigut taamatut pisoqartillugu innarluutillit nakkutilliisoqartinnissaannik periarfissat nukittorsarneqarnissaannut kommunit pisariaqartitsillutik oqariartuuteqarput.

Kommunit nalinginnaasumik isumaat naapertorlugu innarluutilinnut tunngatillugu inatsisitigut toqqammaviusut pisariusuupput, nassuiaruminaatsuullutik aammalu ullutsinnut naleqqukkunnaarsimallutik. Tamatuma saniatigut inatsisitigut aaqqiissuteqalaartarnissaq pisariaqallattaasarpoq, aammali inatsisit attuumassuteqartut allannguuteqaraangata naapertuuttunngorsaaneq pisariaqartarluni. Nutaamik eqarsaatersuuteqartoqarnissaa pisariaqarsorineqarpoq aammalu inatsisit suliarineqarneranni periutsit allannguallatsinneqartariaqarsorinarlutik. ”Ullutsinni innuttaasok meeqqatut-inuusuttutut-inersimasutut-aalisartutut-siusinaartumik pensionisialittut-innarluutilittut-utoqqalinermi pensionisialittut il.il. ingerlaaseqarajuttarput. Sumiluunniit isumaginninnikkut inatsisit

toqqammaviusut nalilersoruminaatsinneqartarput, amerlasuutigummi inatsisit imminnut ataqatigiissinneqartannimmata”, taamatut kommunit oqariartuuteqarput.

Kommunit ilanngullugu oqariartuutigivaat innarluutilinnik kiffartuussisarnermi oqartussaaffiup kommuninut nuuneqarnerannut atatillugu peqqussusiornermi, inatsisartut peqqussutaat nr. 10, 31.5.2010-meersoq 1.11.2011-mi suliarineqarnikuusimasoq. Allannguinerillu kommunerujussuit pilersinneqarnissaanut innarluutilinnillu kiffartuussisarnernup nuuneqarnissaanut tunngatillugu tulluarsarniarneqarsimallutik. Tamanna KANUKOKA-p 1994-mili oqariartuutigisimasaannut naapertuussimanngilaq, tassami taamanikkulli kissaatigineqarsimagaluarmat innarluutilinnut tusarniaasimanerni isumasioqatigiissitsisimanernilu oqariartuutigineqarsimasut tamarmik nalilersuiffigineqartariaqartut, soorlu ukioqqortusinermut tunngatillugu killiliiniartarnerit, timip sungiusaqqiffigisinnaasaannut il.il. tunngasut ilanngussuuneqarsimasariaqaraluarlutik.

Kommunit ilanngullugu oqariartuutigivaat inatsisiliortut, tassalu Inatsisartut naalackersuinikkullu oqartussaasut soorunamili pisussaaffeqarmata inatsisit atuuttut pillugit paasititsiniaasarnissamut, soorlu TV-kut takutitassiat, quppersakkat nassuiaatillu aqutigalugit taamaasiorsinnaalluni.

Kommunit peqqinnissaqarfimmik suleqateqartarnerat

Kommunit arlallit KANUKOKA-llumi oqariartuutigivaat peqqinnissaqarfiup suleqatiginiarnerani aporfissaqartuortarlutik. Maleruagassat amigaataanerisa saniatigut suleqatigiinnermi najoqqutaasinnaasut amigaataapput, ilanngullugit innarluutillit nappaataat pillugit paasissutissanik piniartarnerni ajornartorsiutaajuartarluni. Saniatigut napparsimasut qaniorteqartittarnerinut, uninnganerinut, peqqissarlutik paaqutarineqarneranni tamakkulu sivitsorneqartarnerini taamatullu tarnip pissusaanik immikkoortortaqarfiit suleqatiginiarneranni ajornartorsiuteqallattaasoqartuortararluni. Namminersorlutik Oqartussat peqqinnissaqarfik suleqatigalugu kommuninik, tamatumani ilanngullugit angerlarsimaffinni ikiorteqartarnernut angerlarsimaffinnilu peqqissaasunit pulaarneqartarnernut tunngasut il.il. aaqqiissuteqarfigineqartariaqarlutik.

Kommunit, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit, Namminersornerusut aammalu immikkut ilisimasallit akornanni annertunerusumik ataavartumillu suleqatigiinnissamut ineriartortitsinissamullu taamatullu

*immikkut ulloq unnuarlu neqeroorutaasartut pillugit
suleqatigiittoqarnerulernissaa pisariaqartinneqarpoq.*

Immikkut ulloq unnuarlu neqeroorutaasinnaasut Namminersornerusut aammalu Namminersornerusut ulloq unnuarlu angerlarsimaffiutaannit suleqatigiinnikkut ineriartortinneqarput. Taamaakkaluartorli akisussaassunit tunuliaquteqarluni ingerlatsinerit iluamik ingerlanneqaratik. Tamakkunatigut piffissaq qaninnerusooq ungasinnerusorlu isigalugit oqalliseqatigiiffiusinnaasut amigaatigineqarput. Kommunit aammalu ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit akornanni oqaloqatigiittarnerit kisiat annertunerusumik sivikikkaluartumilli pisarput, soorlu ukiumut ataasiarluni angerlarsimaffinni pisortaasut naapeqatigineqartarnerini. Taamaattumik oqartoqarsinnaavoq kommunit immikkut pisariaqartitatik pillugit oqaloqataasarnerat iluattitsinerinnakkut aammalu immikkut pisoqarsimatillugu kisiat pisarmata, tamatumali saniatigut ukiumoortumik Namminersornerusut KANUKOKA-llu aningaasaliissutit akillu pillugit isumaqatiginninniarnanni pisinnaasarlutik.

Innarluutillit soqutigisaqatigiiffiisa ilanngullugu tikkuarpaat, ilaqutaasut arlaqaqisut taakkuusarmata innarluutilimmut naleqquttumik inissarsiuussisartuusartut, ilanngullugit ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit naleqquttunik neqerooruteqarsinnaasut ugartornerini, ilinniarsissarsionerni, sulisinnaalersitsiniaasarnerni, sulinikkut misileraanerni, sulilersitsiniarnerni il.il. aqqutissiuussiniarnermikkut. Tamatumani inassuteqaatigineqartariaqarpoq Nunatta Danmarkimi aallartitaqarfiani Namminersornerusunilumi suliartoqartitsisoqartariaqarmat paasissutissat/quppersakkat assigisaasalu pilersinneqartarnerini, taamaasillunilu ilaqutaasut innarluutillillumi ajornangitsumik Nunatsinni Danmarkimilu periarfissat pillugit paasisaqarsinnaasarnissamut periarfissaqalissagaluar mata. Tamatuma saniatigut nalilersugassanut ilaapput innarluutillit ilinniarnissamut periarfissaasa aammalu innarluutillit suliffeqarlutik ingerlaaseqarsinnaaneranut periarfissat ilumut naammannersut.

Innarluutillit peqatigiiffii siunnersuisoqatigiiffiillu

Innarluutilinnut Siunnersuisoqatigiit suliassarisussaavaat kommunalbestyrelsit innarluutilinnut tunngasutigut siunnersortassallugit aammalu innuttaasut kommunalbestyrelsillu akornanni assigiinngitsutigut innuttaasut innarluuteqartut pillugit isummanik ingerlatitseqqittarnissamut.

Innarluutilinnut Siunnersuisut pingaernerutillugu tassaassapput kommunip innarluutillu akornanni naapeqatigiittarfiit.

Tamatumani siunnersuisoqatigiit iluatsittumik ingerlalissagunik piumasaaqaataasariaqarpoq kommunip innarluutillillu akornanni innarluutillit atugarisaat anguniagaallu pillugit oqariartuuteqartarfiullutillu ineriartortitsiffiunissaat. Isumasioqatigiit kommunip innarluutillit arlaatigut attuumassuteqarsinnaasut pineqartillugit tusarniaavigineqartassapput taamaattumillu kommunip tungaanut sunniuteqarluarnissartik anguniartartussaassallugu.

Innarluutilinnut Siunnersuisoqatigiit sapinngisamik tamatigoortumik inuttalersorneqartariaqarput, taamaaliornikkut assigiinngitsutigut innarluuteqartut inissaqartinneqarsinnaaqullugit aammalu kommunimi attuumassuteqarsinnaasut ilaasariaqarlutik, tamatumani aamma ilanngullugit inersimasut meeqqallu arlaatigut innarluuteqartut.

Kommunit ilaasa iluattitsiffiusumik Innarluutilinnut Siunnersuisoqatigiit pilersissimavaat. Siunnersuisoqatigiit arlaannaalluunniit pitsavimmik ingerlasuunngillat, kommunillu arlaani ingerlanngivissorlutik. Tamatuma saniatigut siunnersuisoqatigiit inuttalersorneqarnermikkut tunuliaqutaat assigiinngisitaartuupput. Kommunini ataaasiakkaani kommunip sinniisaanik inuttalersoneqarsimapput, kommunillu arlaani innarluutiliinnavinnik inuttalersoneqarsimalluni. Innarluutillit soqutigisaqatigiiffiisa kommunillumi oqariartuutigisimavaat siunnersuisoqatigiit inuttalersorniarnarat ajornaa-tsuinnaasimanngitsoq aamma innarluutillit tungaanniit eqqarsaatigalugu. Taamaatumik innarluutilinnut siunnersuisoqatigiit siunertarisaat naammassiuminaatsinneqarput, taamaattumillu pissusissamisut ingerlasut kommunini ataaasiakkaaginnarnut tunngasuvoq. Kommunit akornanni ataaseq kisimi periarfissinneqarsimavoq innarluutilinnut politikikkissaminik suliaqarnissaminut.

Kommunit ikorfartorneqarnissartik siunertaralugu qitiusumik oqartussaaffik pisariaqartippaat

Unammilligassat tamaasa eqqarsaatigalugit kommunit kisimiillutik suliassat ilaat naammassisinnaanaviannngilaat. Pisariaqarsorinarpoq kommunit innarluutilinnik sullissisarnerminni ikorfartorneqarfigisinnaasaanik qitiusumik inissisimasumik pilersitsisoqarnissaa. Sulisoqarnikkut immikkut ilisimasallit tassani inissisimassapput taakkuli kommunit isumaginninnikkut suliassaasigut ikorfartuisuususaallutik. Tamatumali saniatigut arlaannaannulluunniit

attuumassuteqanngitsumik nakkutilliisartussanik
pilersitsisoqartariaqarluni. Soorunalimi aamma allatigut kommunit
ikorfartorneqarnissartik pisariaqartissinnaavaat, soorlu aningaasatigut
aqutsinermi il.il.

Kommunit aningaasatigut qarasaasiakkullu ingerlatsinerat

Kommunit malunnaatilimmik aningaasatigut aqutsiniarnermini
assigiinngitsutigut soorlu innarluutilinnut tunngatillugu
ajornartoriuteqarput. Tamatumani pineqarput aningaasatigut aqutsinerit,
missingersuusiortarnerit aammalu nalinginnaasumik aningaasatigut
ingerlatsinerit.

Aningaasatigut aqutsinermi tunngaviusariaqartut ilagivaat,
aningaasaliissutit tamarmik immikkut nalunaarsorneqartalernissaat,
tamatumani aamma sullissisarnerup ilusilersorneqarnerani aningaasatigullu
aqutsinermi aningaasaliissutigineqartussatut neriorsuutigineqarsimasut
ikkunneqartassallutik. Tamatuma saniatigut ataavartumik –
qaammatikkaartumik imaluunniit qaammatit pingasukkaarlugit
aningaasartuutiviusimasut tamarmik nalunaarsorneqartalertariaqarput.

Nakkutilliinikkut maluginiarneqarsimavoq kommunit arlaanaassaluunniit
innalunaarsuinissamat qarasaasiatigullu paasissutissiisarnissamat
pisussaaffeqarnertik Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut
Isumaginninnermullu Naalakkersuisoqarfimmut naamassinninnissartik
ajoraat. Tamakku inatsisitigut pisussaaffiit ilaattut Naalakkersuisoqarfiullu
KANUKOKA-mik isumaqatigiissuteqarnera naapertorlugu
isumagineqartartussaagaluarput.

Kommunit aaqqissuuteqqinneqarnerisa nalilersuiffigineqarneranni BDO-
mit tikkuarneqarpoq: ”Naapertuunerusumik WINFORMATIK-ip
atorneqalernissaanut neriuuteqarsimanerup aammalu innuttaasut
innarluutaat tamakkulu kisitsisitigut amerlassusiisa ineriartornerat pillugit
nalunaarsuisarnerup pitsaanerulernissaata takutissimassagaluaraa
innarluuteqariaatsit sorliit amerlatsikkiartornerusut. Tamannami
ilisimagaanni pitsaanerusumik takussutissiisoqarsinnaassagaluarpoq
sutigut iliuuseqaateqartoqarnissaa nalunanginnerulerluni aammalu
taggikkuminarnerussalluni ilinniartitaanerit ilinniartitseqqiinerillu suut
pilersaarusiortifigineqartariaqarnerusut. Paasissutissat tutsuiginarnerusut
aqutseriaaserlu pisariinnerusiq nassaarisinnaagaanni siunissami
innarluutilinnik kiffartuussinermi aningaasartuutikillisaaniarnissaq
ajornannginnerulissagaluarpoq, aappaatigullu

nassuerutigineqartariaqarluni sipaarutaasinnaasut aatsaat piffissami ungasinnerusumi nassaarineqarsinnaanissaat ilimanaateqarmat.

Qarasaasiatigut paasissutissat taamak annikitsiginerat soorunalimi kommunit aqutsiniarnerannut oqimaarsaataasunut tapitartuutaavoq, tassami missingersuusiornerni, sullissinerni suliareqqiineru massakkorpiaq periarfissat pitsaviinngimmata. Aningaasatigut aqutsiniarneq nalinginnaasumik ajornartorsiutaavoq, aammalu aaqqissuussaalluartunik toqqammaveqarnissaq ineriartortitsinermut, aningaasatigut allatigullu aqutsinermut oqimaarsaataalluni. Taamaattumik innuttaasut akornanni pisariusunik ajornartorsiuteqartunik kiffartuussiniartarneq unammillernanngitsuunngilaq.”

Pisariaqartinneqarpoq nuna tamakkerlugu sinaakktassanik kommuninilu ingerlatsinermi tunngavissanik sanarfisoqarnissaa, taamaasilluni qarasaasiaq kisitsisitigullu toqqammavissat atorlugit pilersarusiorneq aqutsinerlu pisariaqartinneqarisunik ingerlatsineq pisariillisaavigineqarsinnaassagaluarat.

Nalilersuineru maluginiakkat tikkuaavigivaat pisariaqartuusoq kommunit sukumiisumik kimigiiserfigineqartariaqartut ingerlatsinermi sakkussanik innarluutillit pillugit nalunaarsuutinik nalunaaruteqartarnernilu qarasaasiatigut atugassianik atortorissaruteqalernissaat anguniarlugu. Tamatuma saniatigut pisariaqarpoq Winformatik-ip naapertuuttumik atornerqarsinnaalernissaa siunertarlugu immikkut ilinniartitsisoqarnissaa. Ilinniartitsinerit ataavartumik ingerlanneqartariaqarput. Tamatumani eqqarsaatersuutigineqartariaqarluni ilumut Winformatik-ip atornissaa kommuninut peqqussutitigut piumasaqaatigineqalissanersoq.

Iliuusissatut pilersaarut

Kommunit aaqqissuuteqqinneqarnerisigut, tamatumani ilaatinneqarsimalluni innarluutillinnik kiffartuussisarnerup kommuninut oqartussaatinneqalernissaa, aaqqiinerup kingunerisimavaa sullissinerup aaqqissuussaanerata ingerlatsinerup politikkikkullu ulluinnarni nakkutigineqarnerata annertuumik allannguuteqartinneqarneranik. Kommunit taamatut oqartussaaffimmik aningaasalersuinissamillu oqartussaaffimmik tiguisimanermikkut ingerlatsinermi politikkikkullu toqqammavissut annertuumik allannguuteqarsimapput, soorunalimi atuisunut aamma malunniuteqarsimaqisumik. Kommunimmi tassaalersimapput innarluutillit pisortanit ikiorserneqartarnermi oqariartuuteqarfigisinnaasatuaat. Innarluutillit sullinneqarneranni

akisussaaffik tamakkiisoq kommuniniippoq, tamannali sioqqullugu
ukiorpaalunngortuni politikikkut (taamaasinissaa)
kissaatigineqarsimalluni.

Nalilersuinermi isiginiakkat inerniliinerillu akisussaaffiup
nuuneqarsimaneraniit malunnaatilimmik siammasinnerupput
taamaattumillu aamma innarluutilinnik ingerlatsinerup silinnerusumik
naliliivigineqarneranik manna nalunaarusiaq taaneqarsinnaalluni.
Politikkikkut anguniagaasimasunut sanialliullugit pissusiviusut qanoq
isikkoqarnerinik tikkuussinernik ilanngussiviusoq.

Ataatsimut oqaatigalugu kommunit kattussuuneqarnerat aammalu
tamatuma malitsigisaannik innarluutillit pillugit oqartussaaffiup
nuuneqarnerata kingunerisaanik aalajangiinerit tamakku innarluutilinnut
sunniuteqanngitsoorsimanaviangillat. Kommunit kattussuuneqarneranni
suliassat isummersuutissallu imak amerlatigisimasorinarput, kommunit
ingerlatsinerminni aaqqissuuseriaatsit/ingerlatseriaatsit qanorpiaq
isikkoqassanersut nassaariuminaatissimammassuk.

Isumaqaqarnarpoq kommunit aaqqissuussaareermikkut suli inissiffissatik
nassaarisimanngikkaat, tassami piffinni ingerlatseriaatsit
allanngorsimaqaat, tamatumali nassatarisaanik piffinni ataasiakkaani
piginnaaneqarluartut annaaneqallattaajuarsimallutik.

Innarluutillit pillugit oqartussaaffiup kommuninut nuuneqarneratigut
unammilligassat suli arlaqaqaat, tamatumanilu naatsumik oqaatsigalugu
innuttaasut kiffartuuneqarneranni pitsanngorsaataasariaqartut akornanni
innarluutilinnik kiiffartuussisarneq inissisimasuulluni.

Nalinginnaasumik innarluutillit isaannit isigalugu ullutsinni
innarluutilinnik kiffartuussineq politikikkut anguniagaasimasuniit
ajornerujussuuvoq. Innarluutillit soqutigisaqaqatigiiffiinnit kommunit
innarluutilinnut tunngatillugu ingerlatsineq ineriartortitsinerlu
akisussaaffiginiarlugu tigorussimavaat, naak tamatuma saniatigut
aaqqissuussaannerminni, sulisoqarnikkut piginnaaneqarluartunillu
sulissarsiornermikkut annertuumik ajornartorsiuteqareeralutik.
Innuttaasut kiffartuuneqarnerat assigiinngitsutigut pitsaanngitsumik
inissisimaffeqarpoq, assigiinngisitaartuulluni amigartumillu
isumaginiarneqartarluni. Innuttaasut inatsisit toqqammavigalugit
illersorneqarnissaat ingammik naammagittaalliorfiusinnaasut

eqqarsaatigalugit, tamatumali saniatigut sulisut nikerarnerujussuat unammilligassat annikinnerulersinngilaat.

Kommunit nalinginnarmik oqariartuutigisarpaat ilinniarluarsimasunik sulisussaaleqinertik, sulisorisat taarserarpallaarnerat, aningaasatigut sinaakkutigisat annikippallaarnerat aammalu kommunit aaqqissuuteqqinneqarsimanagerat unammilligassat anginerpaartarigaat. Piginnaaneqarluartunik sulisussaaleqinerup kingunerisaanik pisortaausut, ilinniarsimasut, ilinniaqqinnissamat periarfissat, suleriaatsit eqqaallisaavigineqarnissaanut perorsaanermit toqqammavigisassat aaqiivigineqarnissaanut aporfipput.

Unammilligassat assigiinngitsorpassuit ilaat kommunit nammineerlutik aaqiivigisinnaanaviannngilaat. Taamaattumik ersarippoq iliuuseqaateqartoqarnissaa pisariaqartoq, kommunimmi ingerlatsinerisa ikorfartorneqartariaqarnerat tamanut ersarimmat.

Tamatuma saniatigut inatsisit atuuttut eqqarsaatigalugit unammilligassat arlaqarput. Tamatumani minnerunngitsumik innarluutillit inatsisitigut illersorneqarnerat isiginiarneqartariaqarluni. Inatsisitigut toqqammaviusut siunissami aaqqiissutissat ilutigalugit eqqarsaatersuuteqarfigineqartariaqarput.

Nalilersuineq tamakkiisoq kingumut qiviassagaani inernerivaa assigiinngitsorpassuartigut pisariaqartuusoq iliuuseqaatissanik qaqilerinissaq. Tamatumanili saneqqunneqarsinnaanani kommunit ikorfartorneqarnissaat aqutissiuutissallugu, inatsisitigut pisinnaatitaaffiit isiginiarneqarnerulernerinik, innarluutilinnut neqeroorutaasartut ineriartortinneqarnerinik il.il. nassataqartussanik.

Kapitali 1. Aallaqqaasiut tunuliaqutillu.

1. Aallaqqaasiut tunuliaqutillu

Ulloq 1. januar 2011-miit atuutilersumik aalajangiisoqarpoq kommunit innarluutilinnut oqartussaaffik akisussaaffigilissagaat. Innarluutilinnik sullissinerup siaruarlugu iluarsineq kommunit aaqqissuunneqarnissaat siunertarlugu ataatsimiitsitaliarsuup siunniussaasa ilagisimavaat taamatullu kommunit innarluutillit atugarisai pillugik oqartussaaffimmik tiguserusussimanagerat toqqammavigalugu.

Innarluutillit isumagineqarnerisa kommuninut nuuneqarnerisa nassatarisaanik KANUKOKA-mit Namminersorlutillu Oqartussanit aalajangiivigineqarpoq, Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalackersuisoqarfik pisussaaffeqartoq innarluutillit pillugit oqartussaaffiup nuuneqarsimanerata kingunerisaanik nalilersuissalluni, tamatumani isiginiarneqassasoq ilumut kommunit inatsisit inatsisitigullu siunertarineqartut toqqammavigalugit isumaginninersut. Nalilersuiffigineqassasoq innarluutillit oqartussaaffigineqarnerisa nuuneqarneratigut siunertarineqartut naammassineqarsimangersut.

Inatsisartut ikiorsiisarneq pillugu peqqussutaata 16. december 2010-meersup suliarineqarneranut atatillugu Ilaqutariinnermut Ataatsimiititaliap isumaliutissiissutaani Naalackersuisut qinnuigineqarput, peqqussutip atuutilerneraniit ukiut 5-t qaangiutsinnagit nalunaarusiortoqassasoq, tamatumani nalunaarsuiffigineqassasut nalilersuiffigineqassasullu akisussaaffimmik nuussisimanagerup kingunerisimasai. Tamatumani immikkut isiginiarneqarlutik aningaasanut innarluutillillu atugarisaannut tunngassuteqartut.

1.1. Aqutsisut sulinissaanut tunngaviliussat

Nalunaarusiornermut tunngatillugu aqutsisussanik pilersitsisoqarsimavoq, tassanilu inissisimallutik KANUKOKA-meersut, Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermut Naalackersuisoqarfimmeersut, ilanngullugit IPIS-meersut.

Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalackersuisoqarfiup allatseqarneq isumagisarismavaa aammalu

nalunaarusiornissaq siunertaralugu nalilersuinerit, apersuinerit il.il. isumagisimallugit.

Aqutsisoqatigiit suleriaasissaat ilanngussatut ilanngunneqarnikuvoq.

1.2. Piffissaliussaq

Aqutsisoqatigiit sulinermik november 2014-mi aallartissimavaat, tamannalu ingerlassimallugu 2015-mi upernassakkut naammassinninnissartik tikillugu.

1.3. Periuseq killiliinerlu

Innarluutillit sulinneqarneranni oqartussaaffimmik aningaasalersuinissamillu tamakkiisumik kommunit tigumminnilersimanermikkut atuisunut qitiusuupput. Kommunimmi tassaalersimapput innarluutillit pisortanik attaveqartarnerminni ”iseriartorfissaat”, allanummi imaassiinnarlutik kiffartuunneqarnissamik ikiorserneqarsinnaanissamilluunniit noqqaassuteqarsinnaannginnamik. Tamannali politikikkut anguniarneqartuni qitiusimagami pissusissamisoorpoq. Kommuni allatut oqaatsigalugu innarluutilinnut qitiusumik inissisimasuupput.

Takuss. Kommuni soqutigisaqartullu allat

Aaqqissuussinermi periuserineqartoq pingasoqiusanngorlugu isigineqarsinnaavoq. Pineqartup kiffartuuneqarnerminik aqutsisullu pillugit naliliinera (A), soqutigisaqartut allat naliliinerat (B) aammalu kommunip nammineq naliliinera (C).

Takuss. Titarniusat pingasut.

A	•Oqartussaaffiup nuuneqarnerata kingorna innarluutillit soqutigisaqartullu allat misigisimapput misilittagaqarfigalugulumi. Pineqarluni innuttaasup kommunillu akornanni pissutsit, innuttaasumiit isigalugit.
B	•Oqartussaaffiup nuuneqarneratigut kingunerisai kommunimi aqqutsisoqarfimmit paasiniarneqarnerisigut, nalilersorneqarnerisigullu, ilanngullugit kommunip innarluutilinnut inatsisit toqqammavigalugit isumaginnissaluni pisinnaasai
C	•Innarluutilinnut oqartussaaffiup tigungeratigut kommunit misilittagaat, suut ajoqutaappat, aporfiuppat, unammilligassat kissaatigisallu.

Tamatuma saniatigut pissusissamisoorpoq tikkuassallugu ulloq unnuarlu angerlarsimaffiusuni pisortaasut qanoq innarluutilinnut tunngatillugu ingerlatsineq innersoq, tamatumali saniatigut nuussereernerup kingorna suleqatiginnineq qanoq innersoq, ilanngullugit IPIS-ip misilittagai taamatullu Isumaginninnermut Naammagittaalliuteqartarfiup misilittagarisai, unammillernartuusutut naliligai il.il.

Nalilersuineri ilaatigut makku toqqammavigineqarput

- nalunaarusiat, innarluutillit soqutigisaqatigiiffinik isumasiuinerit, IPIS, Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqartarfik, ulloq unnuarlu angerlarsimaffii,

- 2014-mi sukumiisumik nakkutilliisoqalerneratigut nalunaarsuutit, tamatumani suleriaatsit misissuiffigineqarsimaneri, paasissutissanik katersinerit kommunillu aqqissuusseqqinneri, innarluutilinnik apeqqarissaarinninnerit, tapersersuisunik, tapersuisarnerni ataqatigiissaarisunit, sullissisunut pisortaasunillu,
- siusinnerusukkut nalilersuisimanerit, misissuititsinerit il.il.
- kommunit nalunaarusiaat il.il.

Taamaattumik oqartoqarsinnaavoq nalilersuinissamut toqqammavissat ikigisassaanngeqisut pigineqareermata. Innarluutillit atugarisaat pillugit sukumiisumik misissuititsisimanermit maluginiarneqarsimavoq kommunini qarasaasiatigut nalunaarsuinerit, aqunneqarnerat aammalu pitsaassusaat amigaateqartorujussuarmik isumaginiarneqartarsimasut. Taamaattumik naak kissaatiginaraluaqisoq periarfissaanngilaq kommunini qarasaasiatigut paasissutissat toqqammavigalugit pissusiviusunik qaqileriniarnissaq. Akisussaaffiup tunniunneqarnerata kingorna pissusiviusut paasinaaffiginarlugit apeqqarissaarinninnerit, immersugassanik immersuititsinerit, nalunaarusiat, nakkutilliartortarsimanerit piviususaartitsinerillu il.il. nalilersuillutik nalunaarusiortut aqutigiisariaqartarsimavaat.

1.4. 2011-mi akisussaaffimmik nuussineq – innarluutilinnik sullissinermi akisussaaffimmik tunniussinermi siunertarineqartut

Aqqissuusseqqinneq imatut isumaqarpoq innuttaasut innarluutillit pillugit kommunit tamakkiisumik pisussaaffeqalersimasut aningaasalersuinissamut pisortallu sinnerlugit akisussaassuulerlutik. Politikikkut anguniagaq unaavoq, inuit innarluuteqartut sapingisamik inuttut allatulli inuusaaseqarnissamut periarfissaqartinneqassasut aammalu akisussaaffimmik tigusinikkut aqutissiuuniarneqassasoq innuttaasut pineqartut qanimut inooqatiginerisigut pisariaqartitaat nalilersuiffigiuminarnerussasut ikiorserneqarnissaallu pisariinnerpaamik isumagineqarsinnaassalluni. Taamaasilluni naatsorsuutigineqartariaqarpoq suliassat suliniaqatigiissutigineqartussat pillugit (piginnaanngorsaanerit, ilinniartitaanerit, ikiorsiissutit il.il.) suleqatigiissutiginnissaat piffinni isumaginiassallugit aqutissiuukkuminarnerussasut.

Akisussaaffiup siaruarterneqarneranut anguniagaapput:

- Aalajangigassat oqartussaasunit qanittumiittuniit isumagineqarpata innuttaasut pitsaanagerusumik sulissunneqarsinnaalissasut.

- Ingerlatsineq pisariillisaavigineqassasoq, suli allu malinnaavigiuminarnerulissasut.
- Aalajangiiffigisassatut aningaasalersuinikkullu pisariaqartitat oqartussanit qanittumiittunit isumagineqarnissaat aqqutissiuuneqassasoq.
- Annertusisamik innarluutillit sullinneqarnerisa siornatigorniit suli pitsaanerulersikkuminarnerussasoq.

Naatsumik oqaatsigalugu anguniarneqarpoq innuttaaqataasut akornanni innarluuteqartut pitsaanerpaamik aningaasatigut periarfissat iluanni sullinneqalissasut.

Nunatsinni innarluutilinnut angerlarsimaffiit ingerlanneqarnerannut akisussaaffik suli Namminersorlutik Oqartussaniippoq, taamaattorli taakkunaniitsitaqarnermut 100%-mik akiliuteqartarnissaq aalajangiiffigineqarnikuulluni. Immikkut neqeroorutaasinnaasut pillugit akisussaaffik taamaasilluni suli namminersornerusuniippoq, tassami immikkut ineqartitsinissanut passussiveqarnissanullu pisariaqartitat kommuninik oqaloqatigiissutigineqartarmata. Taamatut aaqqiisimanerput tunngaviuvoq immikkut pisariaqartinneqartut sukumiisumik nalilersuiffigineqartarnissaat kissaatigineqarmat aammalu ilumut inissanik naapertuuttumik amerlassuseqartunik peqarnissaa qulakkeerumallugu.

1.5. Inatsisit tunngaviatigut imarisai killiliussallu

Innarluutilinnut inatsisit imatut aqqissuussaapput annertusisamik innarluuteqartut ikiorsiissuteqartinneqarnissaanut tunngatillugit inatsisit ilusilersorneqarsimallutik. Tamakku matussuserneqarsinnaapput apeqputaatillugu innuttaasoq qanoq innarluuteqarnera pillugu. Siunertaavoq innuttaasut annertusisamik innarluuteqarsimappata aammalu nunatsinni najugaqartuuppata ikiorsissallugit sapinngisamik allatuulli inooqataasinnaanissaat siunertaralugu. Tamatuma saniatigut siunertaavoq innuttaasut tamakku sapinngisamik nammineq kissaatigisimappagu aammalu inooqataanermi artukkerneqannginnissaa ulorianartorortinneqannginnissaalu anguneqarsinnaappat angerlarsimaffiminniiginnartarnissaat aqqutissiuunniartassallugu.

Innarluutilinnik ikiorsisarneq pillugu inatsisitigut toqqammaviusut ukuupput:

1. Inuit annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarnerat pillugu Inatsisartut peqqussutaat nr. 7, 3. november 1994-meersoq.

2. Inuit annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarnerat pillugu Inatsisartut peqqussutaata allannguutaanut Inatsisartut peqqussutaat nr. 13, 31. oktober 1996-imeersoq.
3. Annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarnerat pillugu Inatsisartut peqqussutaata allannguutaanut Inatsisartut peqqussutaat nr. 1, 23. Maj 2000-imeersoq.
4. Annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarnerat pillugu Inatsisartut peqqussutaata allannguutaanut Inatsisartut peqqussutaat nr. 13, 20. November 2006-imeersoq.
5. Annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarnerat pillugu Inatsisartut peqqussutaata allannguutaanut Inatsisartut peqqussutaat nr. 12, 5. December 2008-imeersoq.
6. Annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarnerat pillugu Inatsisartut peqqussutaata allannguutaanut Inatsisartut peqqussutaat nr. 10, 31. Maj 2010-imeersoq.
7. Meeqqanut inuusuttunullu ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit il.il. taamatullu inuit annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarnerat pillugu Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 64, 29. december 1994.
8. Annertuumik innarluutillit pillugit Namminersornerusut nalunaarutaat nr. 8, 25. juni 2014-meersoq.
9. Meeqqanik, inuusuttunik innarluutilinnillu isumaginninnikkut nakkutigineqartut angallassisussaaniq toqqaasarnerni pineqartullu akilerneqartarnerannut tunngatillugu kaajallaasitaq nr. 183, atuutilersinneqartoq 1. Juni 1988.
10. Annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarnerat pillugu nassuiaat.

1.6. Innarluutilinnut iliuuseqaatit, siunissamut pilersaarutit il.il.

Innarluutillit pillugit peqqussut naapertorlugu kommunit ikiorsiissutinik sakkussaqarput, tamakkulu atorlugit innarluutillit ulluinnarni ikiorserneqarnissaat taparserneqartarnissaallu isumagisarsinnaallugu. Siunertaavoq ikiorsiissutit tamakku innarluutillip arlaatigut sapilersimasaannut ikiorsiissutaasassasut. Ikiorsiissutit aatsaat tunniunneqarsinnaapput allatigut periarfissat misilinneqareersimappata. Ikiorsiissutit tassaassinnaapput ikiorsiissutit, ikorfartuisussanut aningaasaliissutit, oqilisaanerit, innarluutilinnut inissiassatut naleqqussakkat, ineqatigiissitsinerit aammalu najugaqarfiit immikkut

naleqqussakkat taamatullu ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni najugaqartitsinerit.

Ikorsiiniarluni iliuuseqaatit isumagineqartarput pineqartut ataasiakkaat pisariaqartitsinerat naapertorlugu aammalu tassaallutik innuttaasut innarluuteqanngitsut pisiarissagalarunikkit akiliutissaanit annernerusut naliliivigineqarsinnaasut, soorlu inuuniarnermut ineqarnermullu aningaa-sartuutit.

Innuttaasut annertusisamik innarluutillit immikkut ikiorserneqarnissaminnut aningaasaliiffigineqarsinnaapput, tamatumani pisariaqarsimassappat angerlarsimaffimmi tamatumani ilanngullugu najugaqatigiiffinni imaluunniit ineqarfinni immikkut nakkutiginiffiusuni, perorsaasutigut ikiortissaqartarnissaq pisariaqartissimagunikku. Tamatumani ikiortigineqartup suliassai tassaallutik innarluutillip ulluinnarni sapinngisamik annertunerpaamik imminut ikiorsersinnaanissaata aqquutissiuuneqarnerani. Tamatumani immikkoortinneqartariaqarput piginnaanngorsaaneq – perorsaasup ikorsiissutigisinnaasaa aammalu ikorsiineq alla angerlarsimaffimmi ikiortit isumagisinnaasaat.

Siumut pilersaarusiak kommunini sullissinermi sakkugissallugit pingaaruteqartuupput tamatumani qulakkeerniarneqartarmat innarluutilik periarfissinneqartarmat kissaatigisani naapertorlugu inooqataasinnaanissaa, inummullu pineqartumut periarfissaasinnaasut iluaniittoq. Siumut pilersaarusiorterit innarluutiliup siunnerfigisaata anguniarnissaanut sakkussatut atorineqartussaapput, tassanilu ilanngunneqassallutik ikorsiissutit ikorfartuinerillu anguniakkat piviusunngortinneqarnerinut atorineqarsinnaasut. Siumut pilersaarusiatsialaap tikkuussiffiginiartussaavai innarluutillip kissaatigisai pisariaqartitaalu aammalu piviusorsioratumik qanoq innarluutilik kommuni suleqatigalugu anguniakkaminik piviusunngortitsiniarsinnaanersoq. Siumut pilersaarusiaq kommunimi sullissisup innarluutilik aammalu taasumap ilaqutarisai suleqatigalugit ilusilersussavaa. Siumut pilersaarusiak suliarilluugaasimassapput, ulluinnarni atorineqarsinnaassalluni aammalu akuttunngitsumik nalilersorneqarluni nutarsarneqartartussaalluni.

1.7. Kommunini misileraalluni ingerlatsinerit

Isumaginninnikkut ataatsimiititaliarsuup 1997-mi inassuteqaataannut ilaavoq ”inuit annertuumik innarluutillit pillugit peqqussut naapertorlugu ingerlatsineq kommuninut nuuneqartariaqartoq”.

Inatsisartut Aningaasaqarnermut Ataatsimiititaliaata 2000-mi (1999) akuersissutigivaa, Naalakkersuisut misiliillutik kommuninut ataasiakkaanut innarluutilinnut sullissisarnermi oqartussaaffik tunniukkallartarsinnaagaat. Ataatsimiititalialli piumasaqaatigalugu Naalakkersuisut misileraaneq qanimut malinnaaffigissagaa. Misiliinermi pineqarput nunatsinni annertusisamik innarluutillit isumagineqarnerat nalinginnaasumillu angerlarsimaffinni najugaqartuusut. Tamatumani pineqaratik Nunatsinni Danmarkimilumi ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni najugaqartut.

Misileraaneq toqqammaveqarpoq inuit annertuumik innarluuteqartut pillugit inatsisartut peqqussutaat nr. 7, 3. november 1994-meersumi § 2, imatut oqaasertalerneqartoq: ”Isumaginninnermut Naalakkersuisoq pisinnaatitaavoq aningaasaliissuteqarsinnaallunilu paasititsiniaanissamut, misileraanissamut taamatullu innarluutilinnut tunngatillugu ilisimatuussutsikkut misissuititsinissanut”.

Misileraanermi siunertarineqarpoq aalajangiislinnaassuseqarnermut apeqqut pineqartunut qanillineqarnissaa aammalu ingerlatsinerup ingerlatseriaatsillu pisariillisaavigineqarnissaat. Siunertarineqarportaaq allaffissornikkut ingerlatsinermut piffissap atorneqartartup toqqaanarnerusumik pineqartunut kiffartuussinnermut atorneqarnerulernissaa. Ilanngullugu piumasaqaataavoq aningaasaliissarnerni ikiorsiissutinillu tunniussisarnerni tunngaviusut kommuninut misileraanermi peqataanngitsunutulli annertussuseqartinneqassasut.

Kommunit misileraanermi peqataanneqartut pisinnaatinneqarput misileraanerup nalaani aningaasaliissuteqartarsinnaanissamut, taamaasilluni kommunit nammineerlutik aalajangiiffigislinnaanngorlugu inunnut annertuumik innarluuteqartunut ikiorsiissutinut tunngatillugu aalajangiislinnaassuseqarnermi isumaginnissinnaasunngorlugit. Tamanna imatut isumaqarluni, kommunit namineerlutik qinnuteqaatit suliaralugillu aalajangiivigisarsinnaassagaat. Allaffissornikkut aningaartuutit pisarnertut kommuninit isumagineqaannassapput.

Misileraaneq imatut kinguneqarpoq kommunit misileraanermi qinnuteqareernikkut akuerineqarnermikkut peqataanneqartut innarluutillit sullinneqarnissaanut immikkut aningaasaliiffigineqartarmata.

Kommunit misileraanermi peqataanngitsut nammineerlutik ikiorsiissutit pillugit allaffissornikkut isumagisassat suliarisarpaat tamakkulu toqqammavigalugit Ilaqutariinnermut Pisortaqarfimmut inassuteqaatissartik isumagisarlugu. Tamatuma kingorna tassani nalilersuisoqariarluni aalajangiisoqartarluni. Tassalu imatut ingerlatsisoqartarpoq siullermik kommunit paasissutissat il.il. pisariaqartut pissarsiariniartarpaat taavalu suliassaq nalilersuiffigalugu. Nunap immikkoortuini allaffeqarfiit tamatuma kingorna innersuussutit misissuataartarpaat taamaasioreeraanngamillu aalajangiisarlutik. Taava nunap immikkoortuini allaffiit aalajangiinertik kommuninut ingerlateqqittarpaat, taakkuli innuttaasunut pineqartunut inerniliineq ingerlateqqeriarlugu isumagisassat naamassiniartarlugit. Aningaasartuutit kommuninut isumagineqartarput, taavalu kingorna nunap immikkoortuani allaffimmit aningaasannorlugit ingerlateqqinneqartarlutik.

Kommunit misileraanermik ingerlatsiffiusut imminnut pisussaaffilerput, misileraanermi aningaasaliissutit iluanni innarluutillit ikiorsiissutissaanut atugassiaritinneqartut iluanni kisiat aningaasartuuteqarnissaminnut. Kommunit nammineerlutik aningaasaliissutit iluanni ingerlatsisoqarnersoq atuisoqarnesorlu nakkutigissallugu akisussaaffigivaat, taamaasillutillu aningaasartuutit aningaasaliissutaassuniit amerlanerusimassagaluarpata namminneq matussusiivigisussannorlugit. Taamatut aaqqiissuteqarneq kommuninut ataasiakkaanut immikkut isumaqatigiissutigineqartarpoq. Ukiup nutaap aallartinninnerani periarfissiisoqartarpoq ukiup tullissaanut aningaasaliissutissat ilumut isumaqatigiinniussutigeqqittariaqarnersut.

1.8. Misileraanerup nalilersuiffigineqaqqinnera

2003-mi ilaatigut apeqqarissaarutit immersugassat aqqutigalugit nalilersuisoqarpoq, tamatumanili kisiat kommunit innarluutilinnik sullissinermik ingerlatsinerat kisiat isiginiarneqarsimalluni. Nalilersuisitsinermi tamakkiisumik pineqanngillat qanoq innarluutillit kommuninut misiliilluni oqartussaaffimmik tunniussisimaneq misigisaqarfiusimanersoq.

Nalilersuinerup ilaatigut takutippaa kommunit ilaasa tunuarsimaarfigisimagaat misileraanermut ilaalersinnaanissartik, tamatumani kommunit ilaannit siooragineqarsimalluni matumuuna oqartussaaffimmik nuussisoqarnialersoq qulakkeerneqarani ilumut aningaasaliissutit tamarmiusut malinnaatillugit aaqqiiniartoqarnera qulakkeerinissutigineqarsimanani. Taamaattumik kommunit ilaasa aningaasartuutaasartut sippungaatsiarlugit aningaasaliisoqarnissaanik

pissarsitinniarneqarnerup saniatigut qulakkeerniarsimavaat aningaasartuutit ilimagisamiit amerlanerulersimassagualarpata pinngitsooratic matussusiivigineqarnissartik neriorsuutigineqassasoq.

Kommunilli allat takusinnaasimavaat misileraanermi peqataapallalernissartik. Innarluutilinnut oqartussaaffik kommuninut sulisutigut amerlasuunik nassataqartitsisuusarpoq tassami ulluinnarni ikorfartuisuusartut amerlasarmata taakkuli Namminersornerusunit akissarsiassatik pissarsiarisarmassuk.

Tamatumani piffinni sulisoqarnikkut akileraarutigullu isertitassatigut periarfissat akerlianilli Namminersornerusut piginnaaneqarnikkut anguniarusutai, tamatumanilu sulissutigerusullugu innuttaasut innarluuteqartut allanit ikorfartorneqaratik imminnut napatilersinnaanissaanut aqutissiuusserusunneq. Tamatumani aporaaffiusinnaasoq ersarippoq.

Tamatuma saniatuut kommuninut oqariartuutigineqallattaalerpoq aningaasatigut tunngaviusut aquneqarnerallu ajornartorsiutaaleriartortut, aammalu ajornartorsiutaasut assigiinngisitaartuusarlutik. Ilaatigut tamanna kommunit missingersuusiorderaniilluni aammalu atuinermik aqutsinermiilluni. Ajornartorsiutit qiterivaat aningaasaliissutissat kommunit innarluutilinnut tunngatillugu ingerlatsinissaanut atugassaat isumaqatigiissutigineqarsimasut matussusiivigineqarnissaat. Tamakku innarluutillit pillugit peqqussut naapertorlugu isumagisassaapput aappaatigullu aningaasartuutissat annertussusissaat kommunit ataasiakkaat nunallu immikkoortuani isumaginninnikkut allaffimmit isumaqatigiissutigineqartarlutik.

1.8.1. Innarluutilinnut peqqussut naapertorlugu sulissunneqartussat amerlassusaat

Misileraanerup nassatarisaannik innarluutillit pillugit peqqussummut attuumassuteqartut amerlingaatsiarsimapput.

Nalilersuinermi nalunaarusiornermi oqariartuutigineqarpoq kommunip aningaasaliissuteqarnissamut pisinnaatitaaffik akisussaaffigilersimagaangagu tamatumanilu ilumut innuttaasup inatsisit atuuttut naapertorlugit naliliiffigisussanngoraangamiuk innuttaasoo annertuumik innarluuteqartuunersoq imaluunniit "nalinginnaasumik" innarluuteqartuunersoq, taava sumiiffimmi nalilersuinissamut

ajornakusoornartumi inissittoqartartoq. Tamakkuli innarluutit pillugit sukumiisumik ilisimasaqarnissamik piumasagaateqarfiusarput, tamatumali saniatigut inatsisitigut qaammaasaqarnissaq aamma pingaaruteqartuulluni.

Tamatumani ilanngunneqassaaq kommunit KANUKOKA aqutigalugu Isumaginninnermut Naalackersuisoqarfimmut ilisimatitsissutigisimammassuk ersarissumik pisariaqartinneqartoq nalilersuinissamut tunngavissat ersarissaavigineqarnissaat, ilumut qaqugukkut innuttaasoq innarluutillit pillugit peqqussummut attuumassuteqartuunersut tamatumali saniatigut pisariaqartinneqarluni misileraanerup ingerlanerani ingerlatseriaatsit pisariillisaavigineqarlutillu qulaajaruminarsaavigineqartariaqartut. Taamatulli kissaateqartoqarnera ilalerneqanngitsoorpoq.

Tamatuma malitsigisaanik nunap immikkoortuini immikkoortortaqaarfiit tusarniaanerni ilanngunneqarput aammalu kommunit ingerlateqqittagaat pillugit naliliinerminnik oqariartuuteqartinneqarlutik. Kommunilli arlallit tusarniaanerni oqariartuuteqanngitsoorput. Taamaattumik kommuninit naliliinerit assigiinngisitaarput, nalunaarusiami naliliineq atuarlugu paasinarpoq.

Nalunaarusiamilu ataatsimut naliliineq imatut nipeqarpoq: ”Piffimmi naliliineq ilumut innuttaasoq peqqussummut sanilliullugu qanoq inissisimanersaq tamatumani pineqarlutik annertusisamik innarluutillit Nunatsinni najugaqartut, innarluutaat pillugit naliliinerit assigiinngisitaarsinnaasarnissaat naatsorsuutigineqartariaqarmat ilumut peqqussutip iluani pineqassanersut assigiinngisitaarsinnaasassaaq. Taamaattumik aamma tunngaviatigut piffinni naliliisarnerit imatut paasineqartariaqassasut, piffissap sivisunerusup ingerlanerani ilimanaateqarsinnaasassaq ilumut annertusisamik innarluutilinnut peqqussut toqqammavigalugu pineqartut ikiorserneqarsinnaanersut.”

Taamaattumik maleruagassat 2004-mi allannguallatsinneqarput, tamatumani nunap immikkoortuini allaffeqaarfiit pisinnaatitaaffilerneqarlutik kikkut innarluutillit pillugit peqqussummit attuumassuteqarnerisut pillugit aalajangiisarnissamut.

Nalunaarusiami imak inerniliisoqarpoq: ”Qitiusunik oqartussat naliliisarnerisigut tamatuma nassatarisussaassavaa aalajangiisarnerni assigiiaarnerusumik tunngaveqartoqartarnissaa. Qanoq ilinertigut innuttaasup annertusisamik innarluutilittut naliliiffigineqarnissaa

eqqarsaatigalugu. Tamatumali kingunerissallugu nunatsinni innuttaasut assigiinnerusumik pineqartarnissaat. Taamaattumik oqartussaaffiup siaruarterniarneranut ilutigalugu nassuiaasiortoqartariaqarpoq qanoq ilinertigut innuttaasoq annertusisamik imaluunniit ”nalinginnarmik” innarluutilittut isigineqartarsinnaassanersoq. Tamatumuuna kommunit tamarmik najoqqutarisassatik pillugit neqeroorfigineqassapput.”

”Annertusisamik innarluutilit ikiorserneqartarnerat pillugu ilitsersuut”-imi immikkoortoq 2-mi nassuiaasiortoqarsimavoq qanoq iliorluni nalinginnaasumik aammalu annertusisamik innarluutilit naliliiffigineqarsinnaanersut. Taamaakkaluartorlu eqqarsaatersuutigineqartariaqarpoq ilumut maleruagassat taakkua naammannersut aammalu naapertuuttuunersut ingammik nunatsinni pissusiviusut aallaavigissagaani. Tamatumanimi aamma eqqarsaatigineqartariaqartut ilagimmassuk kommunit piginnaatitaaffiit pillugit qanoq aaqquissuussisimanersut.

1.8.2. Ikorfartuisutut inissisimasut

Nalilersuilluni nalunaarusiatigut ersersinneqarpoq suli annertusiartortumik innarluutilinnut tapersersuisartunik sullissisuusartut amerlatsikkiartortut. Ikiorssiissutinut tamakkununga aningaasartuutit annertuumik qaffakkiartorput, tamatumanilu kommuninit amerlanernit oqariartuutigineqarluni, piffinni sullissisoqarfinniit perorsaanikkut sullissineq taamatut ittoq innarluutilinnut atorneruleriartoritsik. Taamaattorli nunap immikkoortuisa arlaat qiviassagaani malunnarluni, kommunini ataasiakkaani immikkoortinniassallugu ajornartorsiutaassimassasoq peqqussut naapertorlugu ikiortariaqartut sorliit angerlarsimaffinni ikiortinit imaluunniit perorsaasunit sulissunneqartariaqarnersut.

Nalilersuinerup aamma ersersippaa ikiorssiissutinut nal.ak. atorneqartartut amerlatsikkiartortut, tamatumanili pissutaasoq perorsaasutut ilinniarsimasunik sulisussarsiniartarnerup ajornartorsiutaasarnera. Innarluutilit pillugit ilitsersuummi allaqqavoq ”kommunit sapinngisamik perorsaanikkut ilinniarsimasunik ikiortissatut sulisoqarniartassasut, tassami taamatut ilinniarsimasut perorsaanermik suliaqarajuttuunerusarmata.” ”Taamatut anguniagaqarneq naapertuuttuovoq, taamaattorli ullutsinni nunatsinni pissusiviusut qiviaraani angujuminaattorujussuulluni, tassami sumiluunniit perorsaasutut ilinniagaqarsimasut amigaatigineqartarmata. Taamaattumik inatsisit naapertorlugit inatsisitigut siunertarineqartut

pissusiviusunit unammillerneqartarput, nunatsinnimi ilinniarsimasut suli amigaataajuartarmata. Taamaattumik kommunini tapersersersuisut atorfillit amerlanertigut ilinniarsimasuusangillat, tamatumali kingunerisaanik nal.ak. amerlanerusut ikiorteqartarnernut atorneqartarput. Tamannali allaasimassagaluarluni sulisorineqarut perorsaasutut ilinniarsimasuusarsimagaluarpata.”¹

Taamaattumik nalunaarusiami inassuteqaatigineqarpoq siunissami ikiorsiisartutut inissisimasut isumagisassaasut qanoq ittuunersut, aammalu tamatumuuna qulakkeerniarneqartariaqartoq, piffinni taamatut ikiortigineqartartut piginnaangorsarneqartarnissaat.²

Aamma ikorfartuisutut sulisorineqartut atorneqaleriartornerinut pissutaaqataasutut tikkuarneqarpoq, oqartussaaffeqarfinni sullissisut parlakaattaqattaartuarnerinik. Aammattaaq tikkuarneqarpoq taamatut ikorfartuisartutut atorfinittinneqartartut kingorna suliffissamik allamik nassaapallaartarsinnaanerat, taamaattumillu kommunit ataasiakkaat sulisussat nutaat inummik aalajangersimasumik sullissisuusussat ilinniartittariaqartarmassuk. Taamatut aalaakkaasumik pissutaaqataavoq ikorfartuussinissamut aningaasaliissutit piffissamut sivilunerusumut nal.akunneranullu tiimit tunngaviatigut pisariaqartitaniit amerlanerusut atorneqartussangorlugit tagginneqartalersimanerannik.

Innarluutilinnik sullissinermi ikorfartuisunut nal.akunnerit atukkat amerlatsikkiartornerisa ersereriinnarpaa, takuuk nalunaarusiaq, ilaatigut nunatsinni ilinniartitaanikkut inissisimanerput. Piffinni ikorfartuisuusut

¹ Nalunaarusiamilu taaneqarpoq ”Taamaattorli Pisortaqaarfiup isumaqatigiis-suteqartarnermini ikorfartuussisuullutik sulisuusunut aningaasarsiat 50%-ii matus-susiivigisarniarlugit neqeroortigisarsimavai. Piffinni qitiusumik ikorfartuussis-unut sulisusup pissusaaffigivaa sulisorineqartut piginnaangorsarneqartarnissaat sulissutigisassallugu, taamaasiornikkut nal.akunnerit atorneqartut sapinngisamik annikittuutinniarneqartarniassammata.”

² Nalunaarusiatigut aammattaaq inassuteqaatigineqarpoq, ikorfartuisartutut qitiusumik inissisimasuusup sulisorineqartut suleriaaserisaat nalililersuiffigisassagai, tamakkulu immikkut pisortaqaarfimmuut nalunaarusiarineqartassasut. Taamatut inassuteqaasiortoqarpoq 2004-mi, taamaattumillu Pisortaqaarfiup maleruagassior-nissami qulakkeerniarneqartarlugu annertuumik innarluuteqartut ikiorserneqartar-nerat pillugu nalunaarusiornissami, tamakkua kommuninit isumagineqartarnis-saat siunissami eqqummaariffigineqassasut.

pikkorissarneqarnerisigut taamatullu piffinni sulisutigut ineriartortitsinissaq politikikkut aqutissiuuneqaralarpat nalunaarut naapertorlugu anguneqarsinnaassagalarpoq soorlu innarluutilinnik sullissisarnerni sulisut taarserarnerujussuisa annikillisarneqarsinnaanissaa.

1.8.3. Ilinniartitaaneq ilinniartitseqqiisarnerlu

Ilinniarsimannigitsunik sulisoqarnerup aamma kingunerisarpaa kommunit ataasiakkaat annertunerujussuarmik pisariaqartilertarmassuk ikorfartuisut sulisorineqartut ataasiakkaat piginnaangorsarneqarnissaat. Amerlasuutigut tamakku nalinginnaasumik innarluutilinnik sullissisinnaaneq ilisimasaqarfigineq ajorpaat.

Kommunini ataasiakkaani sulisorineqartut piginnaangorsarneqarnerat tassaavoq piffinni kommunit ingerlatarisartagaat, taamaasillunilu suliassaavoq ilaatigut assigiinngisitaartorujussuarmik ingerlanneqartartoq. Taamaattumik sulisorineqartut pikkorissartinneqarnissamut periarfissaat aalajangiiffigineqartarpoq aningaasaqarnikkut periarfissanit, tamatumani nunatsinni illoqarfiit anginersaat ungasilliartuaarnera ilutigalugu periarfissat ajornerulerpasittarlutik. Avinngarusimanagerusuni najugaqaraani suliffeqarlunilu, taava piginnaangorsarnissamut ilinniaqqinnissamullu periarfissat akisunerunertik pissutigalugu periarfissaluffiunerusarput.

”Taamaattumik kissaatiginarpoq kommunit tungaanniit suli sukumiinerusumik siunissami kommunini sulisut ataasiakkaat piginnaangorsarnissamut ilinniaqqinnissamullu periarfissaasa isiginiarneqarluarnissaat”, taamatut nalunaarummi inerniliisoqarpoq.

1.9. Eqikkaaneq

Innarluutilit oqartussaaffigineqarneranut tunngatillugu misiliinerup eqikkaavigineqarnerani unammilligassat ikigisassaanneqisut tikkuarneqarput, aammalu ersarissumik tikkuaavigineqarnermigut apeqquserneqarluni ilumut kommunit imak sulisoqarnikkut aaqqissuussaannikkullu siuarsimatiginersut ajornaquteqanngitsumik innarluutilinnik oqartussaaffiup siammartinneqarsinnaanera pissusissamisooruunersaq, tamatumani kinguneriinnassanngippagu innuttaasut pineqartut peqqussummi oqariartuutigineqartuniit ajornerusumik atugaqartinneqalersinnaanerini kinguneqaannarani siunertarineqartut angujuminaassissasut. Kommunit misileraanermi peqataasimasut nalinginnaasumik aningaasatigut aqutsinerminni

ajornartorsiuteqartarsimapput amerlasuutigullu politikikkut pingaarnersiuilluni tulleriaarinnineq amigaatigineqartarsimalluni, tamatumali kingunerisarlugu nalornissutigineqaqqajaasarluni kiffartuussinermi atugassaritinneqartut qanoq inissisimatinneqassanersut.

Aningaasatigut aqutsineq pillugit inerniliinernut KANUKOKA'p oqariartuutigivaa, namminersornerusut tamakkiisumik isigalugu 10%-imik innunut tapersersortaasartunut annikilliliisimanerat 1990-kkunnili Isumaginninnermut Naalackersuisoqarfiup peqqussutigisimasaa ilaatigut imatut kinguneqartitsisimammat, taamanikkut akiliutit nutaat pilersinneqarmata, tassali tamatuma kingunerisaanik isumaginninnikkut ikorfartuisunut ilinniarsimangitsut akissarsiaanut kisiat naapertuuttunut akiliisoqartalerluni. Tamatuma saniatigut tapisiassanut assigiinngitsunut (soorlu nalliuttunut tapit, immikkoortortani pisortanut tapit il.il.) tunniussisoqarumajunnaarnera kommuninut annertuumik aningaasartuuteqarfiusimallutik. Tamatuma saniatigut kommuninit tikkuarneqarpoq, aningaasaliissuteqartarnerni periuserineqartartut nunap immikkoortuanni allaffinnit assigiinngisitaartumik periuseqarfigineqartarsimasut. Tamakku nassatarisaanik kommunit arlallit misiliinermi peqataajumajunnaarput, tassami naammaginangimmat namminersornerusut aningaasartuutiviit akilerusuttarsimangimmassuk.

Nalilersuinerup ilaatigut ersersippaa, kommunit ajornartorsiutigigaat nalilersussallugu innuttaasoq qanoq annertusisamik innarluuteqartoqarnersoq (omfattelsessag), tamatumunngalu pissutaasoq innarluutilinnut sullissinissamut sulisuusut ilinniarsimaqqalaarnerat aammalu inatsisileritooqannginnerat. Innuttaasoq ilumut annertusisamik innarluuteqarnersoq imaluunniit nalinginnaasumik innarluuteqartuunersoq nalilersorinnaassagaani innarluutilinnik sullissinissamut inatsisilik iluamik paasinnissinnaanissamut immikkut ilinniarsimasuusariaqarpoq, taamatullu ilinniarsimanini tunngavigalugu immikkut nalilersuisinnaassuseqarnissani ineriartortittuartariaqaraa. Taamaattumik innuttaasut assigiisaartumik pineqartariaqarnerat angujuminaatsinneqarluni. Taamaattumik nalilersueqataasut tikkuarpaat oqartussaassuseqarfik pillugu nassuiaasiortoqartariaqartoq. Taamatut ingajattumik maannakkut ilitsersuuteqartoqaralarpoq ”Annertusisamik innarluutillit ikiorserneqartarnerat pillugu ilitsersuut”. Taamaattorli nalilersuiffigineqartariaqarpoq ilumut naamaginantumik suliarineqarsimanersoq, ingammik piffinni assigiinngitsuni atorineqarnissaa eqqarsaatigalugu, pisariaqarsorinarlunilu sullissisut

ilinniarsimassutsimikkut killilimmik inissisimanerat toqqammavigalugu naleqqunnerusumik taarserneqarnissaa.

Aamma ilanngunneqassaaq taamanikkut kommunit KANUKOKA aqqutigalugu Isumaginninnermut Pisortaqarfimmut ilisimatitsissutigisimammassuk, ersarissaassutigineqartariaqartoq qaqugukkut innuttaasoq innarluutillit pillugit peqqussummut attuumassuteqartinneqalersinnaanersoq, tamatumali saniatigut kissaatigisimallugu misileraanerup nalaani allaffissornikkut aqutseriaaseq pisariillisarneqarlunilu qulaajaruminarnerulersinneqartariaqartoq. Taamatulli kissaateqartoqarnera akuerineqarsimanngilaq.

Nalilersuinermi ilanngullugu tikkuarneqarpoq kommunit unamminartuutikkaat sulisorineqartussanik naammaginartumik ilinniagaqarsimasunik pissarsiniarnissartik. Innarluutillimmi ilinniarsimasunik tapersersorteqartariaqarput, sullissisoqarlutik il.il. Tamakku tamarmik anguniagaapput ajunngitsut, nunatsinnilu pissusiviusunut sanilliussissagaanni immikkut iliuuseqartoqartinnagu pinngitsoorani angujuminaattinneqartussat. Anguniakkat tamakku ulloq manna tikillugu sulii kommuninit piviusunngortinneqarsinnaasimanngitsut.

Kapitali 2. Innarluutillit soqutigisaqartullu allat

2. Sullinneqartut misigisaat aammalu innarluutilinnik sullissinermi misigisartakkat, akisussaaffimmik nuussineq sioqqullugu ullutsinnilu

Matumani sammineqarlutillu nalilersuiffigineqassapput innarluutillit pillugit ingerlatseriaatsimik innuttaasut isaannit isigalugu. Tamatumani pineqaratik kommunini ingerlatsisut isumaat. Nassuiaateqarnermi aammalu kommunit ingerlatsinerannik ajornartorsiutit qaqilerneqartut pillugit nassuiaassillunilu oqaluserinninnerup malitsigisaannik ajornartorsiutit aaqqiissuteqarfigineqarnissaat pillugit inassuteqaatigineqartut arlaqaalupput. Matumani kapitalimi ilaatigut innarluutillit peqatigiiffiisa misilittagaat aammalu qanigisaasut kommunit innarluutillit pillugit aqutseriaasiinut misigineqartarsimasunullu tunngasut nalunaarsorneqartarsimapput. Taakkua saniatigut soqutigisaqartut allat maluginiartarsimasaat misilittagaallu ilanngunneqarsimapput, tamatumani pineqarlutik ulloq unnarlu angerlarsimaffiit, IPIS-ip aamma Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqartarfiup toraartarsimasaat.

2.1. Innarluutillit, ilaqutaasut, oqartussaaitaasut, innarluutillit soqutigisaqatigiiffii i.il., akisussaaffiup nuuneqaranit misilittagaat ajornartorsiutigisartagaallu.

Meeqqat, inuusuttut inersimasullu innarluutillit angajoqqaavisa peqatigiiffiat INOOQAT nassuiaateqarnermut tapiissuteqarpoq, tamatumani nammineerlutik misilittagarisatik allaaserisimagamikkitt, ilanngullugu kommunit innarluutilinnik sullissivianit saaffiginnissuteqartarnerminni misigisarsimasatik nalunaarusiarisimallugit. Tamatuma saniatigut INOOQAT-ip innarluutilinnut angajoqqaajusut misilittagarisatik tunngavigalugit innarluutilinnik sullissisarnerni misilittagarisatik misissornikuusimallugit. Tamatuma saniatigut INOOQAT-mi ingerlatsisut apeqqarissaarfigineqarsimapput.

INOOQAT-ip ilaasortaminnit paasissutissarpassuarnik katersinikuusimapput, tamakkulu takutippaat innarluutilinnut akisussaaffiup nuuneqareernerata kingorna periarfissaqangaatsiartoqartoq innarluutillit innuttaaqqataasutut sullinneqarneranni pitsannguutissanik pisariaqartitsisoqartoq.

INOOQAT naapertorlugu oqartussaaffiup nuuneqarneratigut sullissinermi ilisimasat annaaneqarsimapput. Taamaattumik annertuumik kommunit sulisorisaasa tungaanut suliniutigisassaalluni ilinniartitaaneq piginnaanngorsaqqiinerillu, tassami piginnaasat amigarnerannut takussutissaasarmat sullissinerni suliat pitsaassusaat kukkuluttortuarnerillu eqqarsaatigalugit, nuussereernerullu kingorna sullissinerup appaallarujussuarsimanera eqqaassagaani. Ilaasortat amerlasuut misigisimasarpaat, innarluutillit sullissisartullu akornanni ataatsimiittarnerit imaqarniliorneqarneq ajortut, nalunaarsuisussaataitanermut pisussaaffik sumiginnarneqartartoq, arlaatigut aningaasanik nalilinnik noqqaassuteqarsimagaani itigartitsinerit oqaasiinnartigut ingerlateqqinneqartartut – allakkatiguunngitsoq aammalu arlaannaannulluunniit pituttorsimanani sullissisoqarneq ajortoq. Sullissisuusartut inatsisitigut toqqammaviusut ilisimasaqaqqalaarfigigaat aammalu piginnaasaat amigartut ilumut innarluutilik innarluutillit pillugit peqqussummut attuumassuteqartinneqassanersoq isummerfiginiarneqaleraangat il.il.

3. december 2014-mi INOOQAT-ip FN-ip Innarluutilinnut ullorititaani innarluutillit soqutigisasaqatigiiffii, innarluutillit ilaqutaasut, politikert, atorfilittat il.il. qaaquai, ammasumillu oqaluuseritillugu qanoq kommunit innuttaasunut sullissiviannit innarluutilinnut tunngatillugu sullissisarnerat qanoq misilittagaqarfigneqarnerisooq paaserusullugu. Innarluutillit peqatigiiffiisa allat assigiiartumik misigisarsimasaat INOOQAT-ip misigisarsimasaannut assingupput. Peqatigiiffinnit oqariartuutigineqartut ilaatigut imatut nipeqariterlutik:

- ajornakusoortorujussuusartooq isumaginninnikkut siunnersortimik oqaloqatiginninniarnissaq aammalu piffissami sivisuumi utaqqisitsisoqartartoq,
- innuttaasup saaffiginnissutigisaa paatsoorajunneqartartoq,
- amerlasuutigut misigineqartarmat naak tuavisaarigaluarluni saaffiginnissutigisanut akissutissat kinguarsarneqartartut,
- ataatsimeeqatiginninnissanut sullissisartooq pineqartoq pinnani alla suliamik paasisimasaqarpiannngitsoq takkutitinneqartartoq,
- innarluutilittut nalilertinniarnertit ukiuni arlalinni suliariniarneqartartut,
- aalajangiisimanerit allannngortillattaaneqartartut innuttaasooq ilaqutaasulluunniit akuutinneqanngikkaluartut,
- il.il.

IPIS-imit oqariartuutigineqarpoq innarluutillit IPIS-imut saaffiginnis-sutigisartagaat taamatut aamma isikkoqartuusartut.

IPIS-i innarluutilinnit ilaquataasunillu saaffiginnissuteqarfigineqallattaaju-artarpoq, Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqarnissamut saaffigin-ninnissamut ikiorserneqarlutillu siunnersorneqarusuttunit. Innuttaasut nu-killaannganarivaat naammagittaalliorsinnaaneq pillugu siunnersorneqarneq ajoramik aammalu ajornartorsiutit isigalugu sullissisartut marloqiusamik inissisimasarnerat, tamatumani pineqarluni aningaasaliisarnerni aalajan-giisoqataasarlutillu innarluutilinnut tapersersuisuuniartartussaammata.

Tamatuma saniatigut IPIS-i innuttaasunit amerlasuunit saaffigineqartarpoq kommuninut saaffiginnissuteqarsimagaluarlutik akineqarneq ajornertik pis-sutigalugu inissisimasunik. Amerlasuummi misigisimasarpaat

- ataatsimeeqatigiinnerni allattuisussaataaneq malinneqarneq ajor-poq,
- sullissisut amerlavallaat ilinniarsimasuunnginnerat ajornartorsi-utaavoq, piginnaangorsarneqaratilli suliassanut ilitersuuneqarneq ajorput,
- sullissisut qulaajarsimasanngilaat ilumut tapiissutissat innarluutilin-nut inatsisit imaluunniit isumaginninnikkut inatsisit tunngavigalugit matussuserneqassanersut,
- sullissisut suliakkersorneqarpallaartaqaat taamaattumillu suliassa-minnut paasinnilluartaratik suliarilluarnissaanullu piffissaqartaratik,
- sullissinerit sivitsorsarneqaannartarput, pissutigalugu aalajangiinis-sat illoqarfimmi pingaarnermi isumagineqartarmata,
- sutigut tamatigut aningaasat naalagineqarpallaarput,
- il.il.

INOOQAT-ip ilaatigut siunnersuutigivaa arlaatigut sumulluunniit pituttor-simannigsumik inatsisitigut sullissinermullu tunngasutigut suliarinnit-tarsinnaasumik. Tamatuma saniatigut nakkutilliisarnerni aqutsisoqarfim-mik kommunit innarluutillit pillugit ingerlatsinerannik ataavartumik misis-suisinnaatitaasartussamik pilersitsisoqaquaa. Aamma taakkua kommunit peqatigalugit nassuiaatinik, piginnaangorsaanernik il.il. kommunit sullis-sinerannik ikorfartueqataasussamik suliaqataasassagaluarput.

Tamatuma saniatigut INOOQAT-ip kajumissaarutigivaa kommunini sullis-sisut assigiinngitsunik suliaqartartut naapeqatigisalernissaat pivi-usunngortinneqaaqullugu. Tassami innarluutilik ajornartorsiutinik assigi-inngitsorpassuarnik toraagaqarsinnaasarpog, ilaatigut sullissisup ataatsip isummersorfigissallugit inorsarfigisaannik.

Autistit aammalu ADHD-mik innarluutillit ANGAJOQQAAQATIGIIT ilann-
gullutik ilaasortarisamik misilittagaat katersorsimavaat. Peqatigiiffiup innar-
luutilinnit angajoqqaaniillu katersarisimasani makkuusut saqqummiuppai:

- Ukiut 6-t tikillugit qaqilerinerit nappaatillu pillugit naliliinerit inger-
lanneqarsinnaasarput.
- Naliliinerit pereerpata sullissineq qanoq ingerlateqqinneqassanersoq ma-
leruagassaqartoqanngilaq.
- Naliliinerit pereeraangata tapersersuinerit aliasuutinillu katsorsaanerit
amigaataasarput.
- Naatsumik oqaatsigalugu neqeroorutaasartut ikippallaarput.
- Siunnersuisarnerit, atuartitsinerit, angajoqqaanik pikkorissaanerit inger-
lanneqarneq ajorput. Angajoqqaat ilarpasui inuttut sanngiitsooreertarput.
- Oqilisaasarnerit amigaataapput, aammalu ilaqutariit oqilisaasusartut ilin-
niagaqarsuusimanngikkunik innarluutillit paaqqtarinissaanut ilinniartin-
neqarsimasanngillat.
- Atuarfiit innarluutillit taamatut ittut pillugit passussisarnissaminut pigin-
naasaqarneq ajorput, taamaattumillu pineqartut qinngasaarneqartarlutillu
immikkoortinneqartarput.
- Atuarfiit misiliigaluarunik ilinniartitsisoq ataaseq autistiniq allatulluunniit
innarluutilinnik paaqqtarininnissaanut, pikkorissaanerit unitsinneqart-
arput aningaasat pissutigalugit, tamatumali saniatigut ilinniarsimasat ma-
litseqartinneqassanatik.
- Immikkut atuarfinnik amigaateqartoqarpoq, tamannali amerlasuunit
amigaatigineqarpoq.
- Kommunit siumut pilersarusiornissaq siunertaralugu ataatsi-
meeqatiginninnerit sullissisumik ataasiinnarmat peqataaffigineqartarpoq,
assigiinngitsunik piginnaasallit peqataaffiginngisaannik, ataatsimiinnerilli
angusaqarfiumngitsoorsinnaasarlutik.
- Sullissisartut pineqartut nappaataat pillugu ilisimasaqqaalaartuusarput,
ikorfartorfissaqartaratillu.
- Kommunit aalajangiineri oqaasiinnartigut apuunneqartarput – allakkatigu-
unngitsoq amerlanerillu tunngavilersorneqarsimasaratik.
- Arlaannaannulluunniit attuumassuteqanngitsunik angajoqqaat, ilaqutaasut
innarluutillillu sullissisunik ataatsimeeqateqaraangamik amigaateqartar-
put.
- Kommunit ataatsimiigiqquisoqaraangat, oqaluserisassat amer-
lasuutigut oqaluserisassat allaqqaneq ajorput.
- Amerlasuutigut ilaqutaasut pineqartup pisariaqartitsinini naapertorlugu
najugaqarfissaanik ujaarluetuusariaqartarput.
- Danmarkimi inissiisoqarsimatillugu kommunerisap taakkulu akornanni
attaveqatigiittoqarneq ajorpoq. DK-mi ulloq unnuarluk angerlarsimaffiit al-
lagaqartaraluaangamik akissuteqarfigineqarneq ajorput.

- Amerlasuutigut inuusuttut innarluutillit Danmarkimiit angerlartinneqartarput, tamakkunanilu kommunip akissaarunnera patsisiginiarneqartarluni. Nunatsinnullu uteraangamik immikkut neqerooruteqarfigineqarneq ajorput.
- Isumanninnikkut Naammagittaalliuteqartarfimmit aalajangiinissat utaqqinartartorujussuupput.
- Nalinginnaasumik isumaqaqqajaasoqartarpoq kommunimik ataatsimeeqateqartarnerit asuli piffissaajarfiuinnartartut.
- Inuusuttut amerlasuut katsorsarneqaqqalaarnertik pissutigalugu atonerluisunngortarput pinerluuteqartalertarlutillu.
- Atonerluisuusarneit pillugit katsorsaasarneit annertusaavigineqartariaqarput.

Tamakkiisumik isigalugu peqatigiiffik isumaqarpoq, angajoqqaarpasuit tunniuti-innarlutik amerlasuut Danmarkimut nuunissartik qinertariaqartaraat.

2.2. IPIS-ip suliasai misilittagaalu.

IPIS - Innarluutit Pillugit Iisimasaqarfik Siunnersuisarfiutigisoq, innarluutillit pineqartillugit qitiusumik inissisimasuuvoq.

1997-mi Isumaginninnikkut Ataatsimiititaliarsuup isumaliuutissiissuteqarnermini inassuteqaatigivaa, nunatsinni innarluutillit pillugit Iisimasanik katersuiffeqartoqartariaqartoq.

Ataatsimiititaliarsuup ilaatigut allaaserivaa: ”Ataatsimiititaliarsuup inasutigissavaa (...) nuna tamakkerlugu meeqqanut inersimasunullu innarluutilinnut sungiusaqqiffissamik piginnaanngorsarfimmillu pilersitsisoqartariaqartoq.

Iisimasanik katersiffiup isumagisassarissavaa paasissutissanik katersisarnissaq suliareqqiisarnissarlu tamakkulu innarluutillit sulissunneqarfiinut ingerlateqqittassallugit. Iisimasanik katersiffiup misilittakkat katersortassavai ingerlateqqittassallugillu, ammalu oqartussaaffiit, siunnersuisoqarfiit kommunillu akornanni ilitersuussisuusassallutik. Soqutigisaqaqatigiiffiit, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit, siunnersuisoqarfiit il.il. nunatsinniittut nunanilu allaniittut suleqatigineqartassallutik.”

Tamatuma malitsigisaannik 2007-mi Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuuteqartoqarpoq, Naalackersuisut pisussaaffilerneqassasut Innarluutillit Pillugit Iisimasanik Siunnersuisarnermilu Qitiusoqarfimmik pilersitsissasut, tamatumali nassatarisaannik 2008-mut Aningaasanut Inatsisis-

samut siunnersuuteqassasut aningaasalersorneqarnissaa pillugu. Ilaqutariinut Ataatsimiititaliami amerlanerussuteqartut siunnersuutip akuersissutigineqarnissaa inassutigivaat. Tamatuma nassatarisaannik 2009-mi IPIS-i aningaasanut inatsimmi ilanngunneqarnermigut pilersinneqarpoq.

Maannangaaq IPIS-i Innarluutillit Pillugit Ilisimasani Siunnersuisarfittullu qitiusoqarfiuvoq, Namminersornerusut Oqartussani Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalackersuisoqarfiup ataanniiluni. Siunnersuisarfiup innarluutillit, ilaqutaasut, sullissisartut aammalu ulloq unnuarlu angerlarsimaffit qanimut sulissutarivai. Siunnersuisarneq kalaallisut ingerlanneqartarpoq nunatsinnilu pissusiviusunut tulluarsagaaluni.

IPIS suliassarivai:

- Innarluutilinnut tunngatillugit ilisimasat aqutissat naapertuuttut atorlugit katersussallugit, ineriartortissallugit siammartissallugillu.
- Immikkut ilisimasalinnut innersuussisinnaassalluni.
- Sullissinermi toqqammavissat ineriartortissallugit ataavartunngortissallugillu.
- Paasissutissat katersallu pillugit ineriartortitsissalluni atukkiisassallunilu.
- Soqutigisaqartut matoqqasumik oqallittarfeqarnissaat periarfissisutigissallugu.
- Paasissutissanik ujartuisassallutik.
- Nunatsinni nunanilu allani ilisimatusarnikkut suliat malinnaavigissallugit.
- Pikkorissaassassalluni isumasioqatigiissitsisassallunilu.
- Atuakkanik, quppersakkanik, nutaarsiassat pillugit allakkanik, DVD-nik il.il. sanariarluni siaruarterisassalluni.
- Allakkatigut oqarasuaatikkullu siunnersuisassalluni.
- Innarluutillit pillugit kisitsisitigut takusassianik katersisassalluni.

IPIS-imi suliasat assigiinngitsut naammassineqartarnissaat siunertaralugit imatut sulisoqarpoq: Immikkoortortami pisortaq, allaffimmi fuldmægtigi taavalu siunnersortit 4½-it. Sulisorisat assigiinngitsunik ilinniagaqarnikuullutillu tunuliaqutaqarput, taamaasiluni tamatigoortumik innarluuteqarnerup iluani siunnersuisarsinnaanissaat angujumallugu.

Tamatuma saniatigut sulissutigineqaleruttoq meeqqanut inersimasunullu assigiinngitsutigut timikkut tarnikkullu killilimmik pisinnaasaqalersimasut piginnaangorsartarfissaat. Sullivimmit suleqatigineqassaaq IPIS aammalu 2016-p naanerata 2017-illu aallartinnerata missaani atutilersinneqassalluni. Sullissivimmi assigiinngitsutigut sungiusar-neqartassapput tamatumani sulisut assigiinngitsunik ilinniarsimasuus-sallutik, siunertaavoq pineqartut inuunerminnik iluarisimaarinninnerullutik pilluarnermik tunineqartarnissaat, tamatumuuna aamma innuttaaqqatimik akornanni suliffeqarlutillu inuulernissamut periarfissaginnerulerni-assammata.

2.2.1 Innarluutilinnik qanigisaasunillu siunnersuisarneq

IPIS-ip suliasaasa pingaernerit ilagivaat innarluutilinnik qanigisaasunillu siunnersuisoqartarnissaa isumagissallugu.

IPIS-imut saaffiginnissutaanerusartut IPIS-imit imak oqaatsigineqarput:

- Sullissisunit kiffartuussartik pillugu saaffiginninnerit.
- Innuttaasut ikiorserneqarnissap tungaasigut pisinnaatitaaffitsik pillugit saaffiginnissuteqartut.
- Angajoqqaat meeqqamik ADHD-mik autistimilluunniit nappaateqarnerat pillugit naliliiffigineqarsimasunut siunnersorneqarnissaminnik pisariaqartitsisut.
- Innuttaasut naapertuuttumik ikiorserneqarsimasorinnginnertik pillugu naammagittaalliuteqartut.
- Nakorsanit naliliinerit assigiinngitsut pillugit paasisaqarnererustut.
- Ikorsiissutit pillugit apequteqaatit.
- Pikkorissarneqarnissamut noqqaassutit.

IPIS-ip siunnersortitut aqputissiuusutullu inissisimanera pingaaruteqartorujussuuvoq, tassanimi paasisimasallit kommunini tamaginni sulisorineqanngitsut inissisimasuummata. Taamaattumik IPIS-i sullissisunut, innarluutilinnut ilaqutaasunullu siunnersuisarfittut atorneqartarpoq.

Sullissisut siunnersorneqartarnissaat pingaaruteqartuuvoq, tassami amerlasuut ilinniagaqarsimanngillat passusissinissamullu ilisimasaat killeqangaatsiarlutik. Tamatuma saniatigut sulisut taarseraattuarput taamaattumillu assersuutigalugu kommuni suleqatigisanik ilinniartitsinissaq piviusorsior-tikkuminaattuulluni.

Innarluutilinnik qanigisaasunillu siunnersuisarnej pingaaruteqartuuvoq, tassami sullissisinissamut ilisimasaqanngineq toqqissisimannginnermik aammali innarluutillit naak pisinnaatitaaffigigaluarlugu siunnersorneqannginnerinik kinguneqarsinnaasarmat. Taamaattumik inuuniarnerminni atugarisaat pitsanngorneq ajorput, imminullu napatilersinnaanerat angujuminaassisarluni, taamak INOOQAT oqariartuuteqarpoq.

INOOQAT tassaasoq meeqqat, inuusuttut inersimasullu innarluuteqartut angajoqqaavisa peqatigiiffiat, taakkua pingaartillugu naqissusiivigivaat qanoq paasissutissat pisariaqartinneqartut pissarsiarineqarsinnaanerata pingaaruteqartigisoq. Taamaattumik INOOQAT-ip qulaajaaffigiumallugu misissuiffigisimavaa angajoqqaat innarluutilinnik meerallit qanoq iliorlutik paasissutissanik siunnersorneqarnissarlu anguniarlugu iliuseqartarnersut. Taamatut isumasiuineq qarasaasiakkut ingerlanneqarlunilu nalinginnaasumik immersugassatigut ingerlanneqarsimavoq, tamatumali nassatarisaan-nik akissutit 89-t toqqammavigineqarlutik.

Misissuinerup takutippaa angajoqqaat immersuisimasut akornanni 69%-it qarasaasiatigut attaveqarfeqartut, taamaakkaluatorli pineqartut pingaserarterutaat kisiat oqariartuuteqarlutik qarasaasiaq atorlugu paasissutissanik pissarsiorarlutik. Tassa massa innarluutilinnut paasissutissarpassuarnik qarasaasiaq atorlugu pissarsiniartoqarsinnaasoq, atortorissaarut taanna paasisassarsiorfittut atorneqarpallaarneq ajorpoq. Misissuinermi inerliunneqarpoq tamatumunnga pissutaanerusoq paasissutissat amerlanersaat kalaallisut pissarsiarineqarsinnaaneq ajormata. Aporfiusoq tamanna qanoq iliuseqarfigineqartut ilagivaat.

Taamaattumik INOOQAT-mit inassutigineqarpoq siunissaq isigalugu sullissutigineqartariaqartoq qarasaasiatigut innarluutilinnut paasissutissat maannamiit amerlanerusut kalaallisuunngortinneqartarnissaat, kisiannili

aamma taanna kisiat uniffiginagu paasissutissanik siaruarterisoqartariaqartoq. Amerlanertigummi qarasaasiaq aqputigalugu paasissutissat pisarsariarnerqarsinnaasut suli sukumiinerusumik nassuiaavigineqarnerunissaat itisilerneqarnerunissaallu pisariaqartarpoq, taamaattumillu innarluutilimmik toqqaannartumik siunnersuillunilu paasissutissiisarnissaq pisariaqariaqartuulluni.

Tupaallaatissat anginerit ilagivaat angajoqqaat 6%-iisa kisimik IPIS-i paasissutissiisarfitut pingaaruteqartut inissisimasuunerarsimammassuk. Taamak ikitsigisut taamatut isumaqarnerannut pissutaasinnaapput siullermik IPIS-ip paasissutissanik siunnersuisarnernillu neqeroorutigisinnaasai ilaquataasunit ilisimaneqarpiarsimannginnerannik aappaatigullu IPIS-ip siunnersuisarfitut ikiorsiivittullu annertuallaannginnera, taamaattumillu innarluutillit ilaquataannut qanoq iliuseqartoqartariaqarnera ersarilluni. Tamanna aamma imatut nalilerneqarsinnaavoq IPIS-ip siunnersaavittut qaammarsaavittullu inissisimanagera annertusarlugulu amerlanerusunut ilisimatitsissutigineqartariaqarmat.

Angajoqqaat affaasa sinnerlugit amerlassusillit kommunip sullissisua paasissutissiisarfitut qitiunerpaatut inissisimanagerarsimavaat. Tamanna pissusiviusuvoq, nalunnginnatsiguli sullissisut amerlanerpaartaat ilinniarsimangitsusuartut taamaattumillu assigiinngitsutigut ilisimasaat killeqartuusartut tassuunatigut tikkuussisoqarpoq, siullermik sullissisut piginnaanngorsarneqartarnissaat pisariaqartuusooq, tamatumali saniatigut IPIS-itut ittumik aamma peqartoqartariaqartoq, tassanngaanniimmi immikkut siunnersuisarnerit qaammarsaanerillu sullissisunut ilaquataasunullu ingerlateqqinneqartarsinnaassammata. Pingajussaanik pingaaruteqartuuvoq innarluutillit qanigisaasa imminnut attaveqatigiittarnissamut periarfissaqartarneqartarnissaat, taamaasilluni ilisimasat, misilittakkat il.il. aggu-aaseqatigiissutigineqartaqqullugit.

2.2.2. IPIS - pikkorissaanerit piginnaanngorsaanerillu

Taamaattumik IPIS-ip sullissisunut allanullu kommunini attuumassuteqartunut pikkorissaanerit takisuut piginnaanngorsaqqiinerillu neqeroorutigisarpai. Ilanngullugit ikorfartuisartunut ilinniartitsinerit tulleriiaakkat taammatullu siunnersuisartunut ilinniarnerit.

2013-mi IPIS-ip PI/SPS suleqatigalugit ikorfartuisartunut ilinniagaqann-gitsunut ilinniartitaanerit aallartippai, tamatumani meeqqanik, inuusut-nunik inersimasunullu annertuumik innarluutilinnik ikorfartuisartunut sammiveqartunik.

Siunertaavoq peqataasut sulinerminni sakkusaaanik ilisimasariaqagaan-nillu pissarsitinneqarnissaat. Tamanna ilaatigut tarnikkut ineriartortitsiner-mik perorsaanerimilu suliaqarnermi annertunerusunik ilisimasaqalersitsi-nissaq taamaasilluni peqataasut innarluutilinnik sullissinerminni paaquta-rinnilluarnerillu oqaloqateqartarnerminni piginnaasaqarnerulernissaat. Tamanna aqcutissiuuniarlugu ilinniartitsinermi ikorfartuisuusartut ulluin-narni sulisarnerminni misilittagaat aallaavigineqartarput.

Ilinniartitaaneq immikkoortunut/modulinut 6-nut aaqqitaavoq. Ilinniarti-taasut siulliit Qaasuitsup Kommunianeersuusimapput, Ilulissani ilinniar-tinneqarneranni PI/SPS-imi ilinniartitsisumit taamatullu pikko-rissaasartumit namminersortumit atuartinneqarsimasut.

Ilinniartitaaneq neqeroorutigineqarmat inuit 90-t sinnerlugit peqataaniarlutik nalunaarnikuusimapput. Inissat killeqarnerat tunngavigalugu aalajangi-unneqarpoq piginnaanngorsaaneq siulleq Qaasuitsup Kommuniani ikor-fartuisuusartunut neqeroorutigineqassasoq. Tamatuma kingorna nunarput immikkoortukkaarlugi pikkorissaanerit ingerlanneqartarumaarput.

Eqimattat siulliit november 2013-mi atuartinneqarneranni peqataapput inuit 26-t Qaasuitsup Kommuniani illoqarfinit nunaqarfinniillu aggersut.

Arlalinnit oqariartuutigineqarpoq kommunini ikorfartuisartut akornanni immikkut ilinniarsimasunik amigaateqartoqarmat, taamaattumillu pisari-aqartuusoq sulisut ilinniarsimanngitsut piginnaanngorsarneqarnissaat. IPIS-imut ilinniarniarlutik noqqaassuteqarsimasut amerlassusiisa takutippaat, IPIS-p pisinnaassaanniit suli amerlanerusut piginnaasaminnik qaffassarusukkaluartut.

Naatsorsuutigisariaqaralaripput ilinniartitseqqiinerit sulisut atalluarneru-lernissaanik kinguneqarumaartoq aammalu ikorfartuisartut taarserarne-rujussuat unikaallatsinneqarumaartoq, naatsorsuutigineqartariaqarpoq ilin-niarnissamat pisariaqartitsisut maannamiit tiguneqarsinnaasuniit amerla-nerujuarallarumaartut, ilaatigut pissutigalugu sulisut taarseraattuarnarat aammalu innarluutillit amerlatsikkiartornerat.

Taamaattumik piginnaanngorsaasarnernut inissat manna tikillugu ilinniar-simannngitsunut ikorfartuisartunullu neqeroorutigineqarsinnaasut naam-maqqajannngillat.

Angajoqqaat qanigisaasullu allat ilinniartinneqartarnerat aamma anner-tusaavigineqartariaqarpoq, taamaasillutik innarluutillip ”nalinginnaasu-mik” inuuniarneranut ikorfartuisinnaanerat annertusaqqullugu taamaasil-lunilu imminnut ikorfartorsinnaassusiat annertusarneqarsinnaasarniassam-mat.

2.3 Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit kommuninik suleqateqartarnerminni misilittagaat.

Namminersornerullutik inunnut annertuumik innarluutilinnut ulloq un-nuarlu angerlarsimaffiutaani pisortat ilaatigut qinnuigineqarsimapput kom-munit oqartussaaffimmik tigusineranninneranniilli misilittakkatik nas-suaatigeqqullugit.

Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit – kommuni ataaseq eqqaassanngikkaani – kommuninik suleqateqarniartarnertik naamaginannngitsusoq. Anger-larsimaffiit oqariartuutigivaat arlaatigut noqqaassuteqarunik, apeqquteqaa-teqarunik, nalunaaruteqarunik, qinnuteqaateqarunik il.il. akissutisineq ajorlutik – allagaqaqqittaqattaaraluaanngamilluunniit. Arlaatigut soorlu ikiorsiissutissanik qinnuteqaateqaraangamik utaqqitipilunneqartarlutik, aammalu amerlasuutit aatsaat noqqaasaqattaqqaarlutik aatsaat suliaq suliarineqalertartoq.

Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit misigisimavaat kommunini sullis-sisartutut sulisut piginnaannerat amigartartoq. Amerlanerimmi ilinniarsi-mannngitsuupput, ingammik Nuup avataanniittut aammalu ilisimasarival-laarnagu qanoq innarluutilinnut tunngatillugu sullissineq ingerlanneqar-tussaannersoq. Ilaatigut angerlarsimaffiit nammineerlutik innarluutillit si-unissamat pilersaarusiunneqartarnerat suliarisariaqartarlugu. Tassa ataa-siaannaratik ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit nammineerlutik ulloq un-nuarlu pilersaarusiit suliarisariaqartarsimavaat, tassami kommunini sullis-susuusut tamakku suliarinissaat piginnaasaqarfigisarsimannngimmassuk. Sullissisartut aamma ilisimasaqarfigineqarneq ajorpaat ikiorsiissutit suut innarluutilinnut periarfissiissutigineqarsimanersut.

Tamatuma saniatigut misiginartarpoq sulisut taarseraattorujussuusartut. Tamatumunnga ilaatigut ersiutaavoq, annertuumik innarluutilik kommunit

arlaani najugalik oqaluttuarsimammat ukiup appaataa affaa tikillugu piffissap ingerlanerani sullissiserisimasani 6-usimasut.

Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit isumaqarput kommunit ulloq unnuarlu angerlarsimaffiisa attaveqarniarnerlunnerannut pissutaanerpaajusoq kommunimi sullissisut piginnaasaasa amigarnerat, sullissisut suliassaminnut pissaqarneq ajornerat, kommunimi sulisut taarseraannerujussuat aammalu kommunit aningaasakilliornerat.

Ataatsimut isigalugu ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit isumaqarput kommunit sullissisuisa akornanni piginnaasanik qaffassaanissaq pisari-aqartuusoq aammalu innarluutilinnut tunngasuni allaffissornikkut sullissisut amerlanerusariaqartut. Kommunit aqutsiveqarfiini piginnaasat qaffassarneqartariaqarnerat ersarilluinnartuuvoq.

2.4 Kommunit aalajangiismanerannik naammagittaalliutit

Inatsisartut annertuumik innarluutilit ikiorsiissutaasartut pillugit nr. 7, 3. november 1994-imeersoq kingornalu allannguutai ilanngullugit, taamatullu taakkua toqqammavigalugit maleruagassat naapertorlugit kommunit aammalu Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalackersuisoqarfimmit aalajangiissutigineqartartut tamarmik Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqartarfimmut suliassanngorteqqinneqarsinnaapput.

Innarluutilinnik ikiorsiisarneq pillugu inatsisartut peqqussutaat nr. 10, 31. maj 2010-meersup atuutilinnginnerani, taamanikkullu annertuumik innarluutilit pillugit peqqussutip atuuffiani – eqqaassanngikkaani piffissami misileraaffiusup piffinni ingerlanneqarnerani – namminersornerusut oqartussaaffimmik tigumminnittuussimapput. Taamanikkut kommunit nalinginnaasumik Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqartarfimmut innarluutilit suleqatigalugit immikkulluunniit akuerineqarnermikkut naammagittaalliutinik ingerlatitseqqiisuusarsimapput. Tamatuma saniatigut innarluutilinnut aningaasaliissutit tamarmik namminersornerusunit akilerneqartarput, taamaattumillu arlaatigut Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqartarfimmit ilaliisoqaraangat kommunit tamatuma kingunerisaanik toqqaannartumik aningaasartuuteqartaratik.

Ullutsinni kommunit pisinnaatitaapput innarluutilinnut tunngatillugu aalajangiinissat tamangajaasa isumagissallugit, taamaattumillu kommunit aalajangigai tassarajuttarlutik naammagittaalliutigineqartussat. Kommunit

pisussaaffigivaat annertuumik innarluutillit pisariaqartitsinerat naapertorlugu oqaasiinnakkut allakkatigullu naammagittaalliorsinnaanerit pillugit siunnersuisarnissaminik. Tamatumali saniatigut sullissisuusoq pisussaaf-feqarluni aalajangiisimaneq pillugu naammagittaalliutigineqarniartumut tungatillugu ikiorsiinissaminik.

Kisiannili oqaatigilluaannarlugu aporfiusinnaasarpoq, kommuni tamatumani suliamut akooreertarmat, taamaattumillu arlaannaannulluunniit pituttorsimannngitsutut oqaatigineqarsinnaanani.

Naammagittaalliuteqartarnermut tunngatillugu aaqqissuussaannerup naapertuutinnnginnera IPIS-mit uppersarneqarpoq, tassami innarluutillit taakkuli qanigisaasa arlalippassuit tamannarpiaq saaffiginnissutigisarmasuk. Tassami sullissisut marloqiusanngorlutik inissisimasuusarput, aningaasaliisartut sinnertaramikkut aammalu innarluutilinnik tapersorsuinnarnagu siunnersortussaagamikku. Sullissisut arlaqaqisut Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqartarfimmut suliamik ingerlatitseqqisinnaaneq pillugu qarsupittumik iliuuseqarusuttartut malunnartarmat.

Angajoqqaat soqutigigisaqatigiiffiata INOOQAT-ip aamma taamatut aaqqissuussisoqarsimanagera iluarivallaanngilaat. INOOQAT-ip tikkuarppaa qilersorsimannngitsumik inatsisitigut sullissinertigullu naammagittaalliutit suliarineqarnerannut atatillugu ikiorserneqarsinnaaneq amigaataasoq. Peqatigiiffiup tikkuarppaa ilaasortat misigisisimasarmata naammagittaalliornissamut siunnersuisarneq amigartumik suliarineqartartoq, pituttorsimannngitsumik ingerlatsiviunngitsoq, taamaattumillu inatsisitigut illersorneqarneq eqqortumik apeqquserneqarsinnaasoq.

2.4.1. Isumaginninnikkut Naammagittaalliutigineqartarfimmut maalaaru-taasartut amerlassutsimikkut allanngoriartorerat

Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqartarfik qinnuigineqarsimavoq nalunaarutigeqqullugu naammagittaalliutigineqartartut qanoq amerlassuseqartarnesut, kikkut naammagittaalliortuusarnesut, naammagittaalliutigineqartut suusarnesut, tamatumani oqartussaaffiup nuuneqannginnerani kingornalu eqqarsaatigalugit.

Takuss. Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqartarfimmut naammagittaalliutaasartut

Ukiut	2003-2004 ³	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014 ⁴
Naam-magitt. Qassit	160	149	72	n.a.	n.a.	23	62	3	8	13	12

Naammagittaalliutit annertuumik ikilieriarsimapput 1. januar 2011-p oqartussaaffiup nuuneqareernerata kingorna, tamatumani Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqartarfimmut 2010-miit 52-niit 2011-mi 3-nut appariaateqarsimammata.

Ukiut pineqartut sioqqullugit, ingammik 2005-mi (naammagittaalliutit 149-usut), naammagittaalliutit amerlanerusarsimaqaaq.

Tamatumunnga KANUKOKA oqariartuuteqarpoq oqartussaaffiup nuuneqannginnerani aalajangiinerit nunap immikkoortuini allaffinnit Namminersornerusuniillu aalajangiivigineqartarsimammata.

Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqartarfiup tamatumunnga tunngatilugu aarleqqutigivaa, annertuumik innarluutillit ilumut pissutsit taamatut isikkoqartillugit inuttut inatsitigullu illersugaanerit naammaginartumik inissisimanersoq. Tassunga tunngatillugu ilassutigineqassaaq inuit pineqartut ilarpassui tassaammata, annertuumik assigiinngitsutigullu innarluuteqartut, qanorluunniit imminnut illersoriarnissaminnut periarfissaqanngitsut.

Aammattaaq Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqartarfiup misilittagarivaa innarluutillit immiinnut paaqqutarisinnaanerusartut aammalu annertusisamik innarluutilinnut angajoqqaajusut tassaasartut arlaatigut naammagittaalliutigisaminnik ingerlatitseqqillattaanerusartut. Akerlianik annertusisamik innarluuteqartut, tarnikkut innarluutillit aammalu inuit tunngavilersorniartarnerminni sanngiitsuusut masakkut Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqarfimmut apuussissaarnikuusimasut. Tapersorsortilerneqarnerminnut atatillugu nal.akunnerit tunniunneqartunut siornatigut naammagittaalliuteqangaatsiartarsimasut maannakkut naammagittaalliuteqassaavisimapput. Taamatut aamma inissisimapput qasuersaarsinnaajumallutik

³ 2003 aamma 2004-mi naammagittaalliuteqarsimasut katillugit.

⁴ Ukioq taanna 27.november 2014-i tikillugu.

sulinngiffeqarusuttut, inigisamik iluserisaannut naammagittaalliuteqartartut, akissarsianut annaasaqaatinik naammagittaalliuteqartut sulinngeqarnermullu atatillugu angalaniartut naammagittaalliuteqassaavissimapput.

Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqartarfiup ilanngullugu tikkuarpaa maluginiagassaasarmat suliat ingerlanneqarneranni amerlanertigut innarluutillit akuutinneqanngilluinnartarmata, assersuutigalugu sunik ikiorsiisutunik pisariaqartitsinersut naliliiffigineqaleraanngat, sulinngiffeqarluni angalanissat pineqaleraangata, sumiiffissaq aalajangiiffiginarneqaleraanngat il.il. Amerlasuutigut inatsisit suut toqqammavigalugit aalajangiisoqarsimanersoq innersuussisoqarneq ajorpoq, aammalu suliat ikigisasaaanngitsut allaganngorlugit saqqummiivigineqassanatik. Periutsit tamakku qinnuteqaateqartumut oqimaarsaataasussaagaluaanngataluunniit imaluunniit ilalerneqarsimanngikkaluarpalluunniit takornartarierneqanngillat.

Assersuutigalugu kommunimi sulisut ilaatigut maluginiartanngilaat Annertuumik innarluutillit pillugit Namminersornerusut nalunaarutaat nr. 8, 25. juni 2014-meersumi §§ 62 – 64 aammalu Pisortaqarfinni allaffissorneq pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. 8, 13. juni 1994-meersumi §§ 22 – 25 naapertorlugit sulissussisussaagaluarlutik.

Taamaattumik Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqartarfiup tikkuarpaa, annertusisamik innarluutillit allaffissornikkut sulissunneqartarnerannut tunngatillugu sinaakkutarineqartut tamarmik pitsanngorsaavigineqartariaqartut. Aqutsisoqarfiup makkua kissaatiginartillugit tikkuarsimavai:

- Periarfissaq unaasinaavoq innarluutillit maannamiit amerlanerujussuit immikkut illersuisulerlugit aaqqiisoqartarnissaa, ingammik qaratsamikjut ajoquteqarlutik innarluutillit eqqarsaatigalugit.
- Periarfissaq alla tassaasinnaavoq, ”ikiortiserinnittarnissamut” ammaasisoqarnerunissaa. Aamma matumani pineqarput innarluutillit imminnut ilersornissamut piginnaasakittut.
- Pingajussaanik aalajangiinissat matumani pineqartut Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnikkullu Naalakkersuisoqarfimmit imaluunniit Isumaginninnikkut aqutsisoqarfimmut isumagisassanngortinneqartarsinnaanerat.

-

- Periarfissat sisamaat tassaasinnaavoq immikkut ilisimasallit Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnikkullu Naalakkersuisoqarfimmeersut kommunit qullersaqarfianiittinneqartarnissaat assersuutigalugu qaammatit pingasukkaarlugit sap.ak. marlunni tassani kommunini sulisunik aalajangiiniarnerit sioqqullugit ikiuuttartussanngorlugit. Tamatumuuna aalajangiisuussaaq suliasat innarluutillip piffimmi najugaqarfiani piareersarneqartarnissaat, tamatumali kingorna kommunip qullersaqarfianut aalajangiivigi-sassanngorlugit nassiunneqartarnissaat.
- Periarfissat tallimaat tassaasinnaavoq periutsit qulaani taaneqartut ”akulerussuullugit” aaqiisoqarsinnaanera.

Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqartarfik isumaqarpoq eqqarsaatigilluarneqartariaqartoq periarfissat taaneqartut arlaat ilumut tulluarnerpaasansersoq nalilersorluassallugu, tassami annertuumik innarluutillit pisari-aqartitaat arlaatigut naaperiarnqartariaqarput taamaasillunilu inatsisip suliarineqarnerani siunertarineqarsimasut piviusunngortinneqarlutik.

Ilanngullugu nalilersorneqartariaqarpoq Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqartarfik pisinnaatitaaffilerneqassannginnersoq, innarluutilinnut tunngatillugu sulianik misissuitinneqartarnissaminut. Taamaasiornikkut innarluutillit inatsisitigut illersorneqarnerat pitsanngorsaavigineqassagaluarpoq, tamatumali saniatigut qularnarani suliarineqartut pitsaanerusemik isumagineqartalernissaat tamatumuuna anguneqarsinnaajumaartoq.

2.5. Eqikkaaneq siunissamullu takorluuinninneq

Innarluutillit soqutigisaqatigiiffiisa, IPIS’ip, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit aammalu Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqartarfiup innarluutillit pisortanit sullinneqarnerat ajornartorsiuteqarfeqaqisutut tikku-aavigivaat, kissaatigalugulu akisussaasunut apuuneqartariaqartut. Tassunga tunngatillugu soorunalimi erseqqissaassutigineqartariaqarpoq, innarluutillit soqutigaqatigiiffiisa naammagittaalliutaat tassaanngimmata naammagittaalliutit tamakkerlutik aggerfiat. Kisiannili tassanngaanniit apuukkusunneqarlutik suliat ikigisassaanneqisut, soqutigisaqatigiiffiup innarluutillit sullinneqarnerannut tunngatillugu isornartorsiuteqarfigis-sallugit apuutsinngitsoornianngisai.

Innarluutillit soqutigisaqatigiiffii isumaqarput kommunit innarluutillit sulissunneqarnerat ineriartortitsiffigineqarnerannullu akisussaaffimmik tiguisimasut, naak ilisimagaluarlugu ataavartumik aaqqissuussaannermik-kut sulisoqarnermikullu unammilligassaqartuaraluarlutik. Innuttaasut kiffartuunneqarnerat aaqqissuussaanerup iluani assigiinngitsutigut aporfissaqarfeqarpoq, assigiiannngitsumik amigartumillu sulissussisarneq ingerlanniarneqartarluni. Taamaasilluni innuttaasut inatsisitigut iller-sorneqarnerat minnerunngitsumillu naammagittaalliornissamut peri-arfissakillionertik sulisullu taarseraattuarnerat unammillerniartuarta-qarlugu.

Innarluutillit soqutigisaqatigiiffiisa arlallit oqariartuutigivaat innarluutilin-nut ilaqutaasut ilarpassuisa kommunimut saaffiginnissuteqartarnerminni ajornartorsiutinut aporfissaqartuartaarlutik. Amerlasuutigut saaffiginnis-sutigineqartup qiterpiaa paatsooqqajaaneqartarpoq. Ajornartorsiutit ilaa-tigut tassaassinnaalluni, innuttaasup kommunimi saaffigisaa naammagiartumik piginnaassuseqanngimmat aammalu sullissisisumut tamakku pillugit ilisimasalimmut innersuussinissaminut takorluuinnissin-naanera killeqarluni, taamaasillunilu innuttaasup ikiorneqarsinnaagaluar-nera pinngitsoortarluni. Ajornartorsiutit innuttaasup saaffiginnissutigisai sukumiisuujusinnaapput taakkunungalu nassuiaruminaassinnaassarlutik arlalinnut sammiveqartuunertik pissutigalugu, nassuiaruminaassinnaapput, immikkullu ilinniarsimasunngikkaani paasiuminaasuusinnaallutik. Tama-tumani kommuni pisussaaffissaqaraluarpoq ajornartorsiutip suussusia, paasiniaqqissaarnissaa iternga tikillugu nassaariniarnissaanut. Ajornar-torsiutit assigiinngitsut suusinnaanersut innuttaasoq suleqatigalugu kom-munip qaqiliiviginiartariaqarpai.

Innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit naammassinninniartarnerni ajornar-torsiutit misilittakkallu, ingammillu Isumaginninnikkut Naammagittaalli-uteqartarfimmut suliasanngortinneqartariaqartut takutippaat, arlaannaan-nulluunniit pituttorsimanngitsumik pilersitsisoqartariaqartoq, naammagit-taalliutinik apuussiniartarnerni innarluutilinnik taakkulu ilaqutaannik siun-nersuinermik ikiorsiinermillu isumaginnissinnaasunik. Tassami ar-laannaannulluunniit pituttorsimanngitsunik saaffiginnissuteqarfigi-neqarsinnaasunik peqartariaqarpoq, kommunimmi naammagittaalli-uteqarfigineqarunik nammineerlutik suliarisariaqanngikkaluaramikku.

Taamatut assigiiartigisunik kommuninit sullissisarnerit nalilersorneqarne-riisa takutippaat qanoq iliuseqartoqartariaqarneranik. Nalunaarutip nagga-taata tungaani suli sukumiinerusumik sullissinerup qanoq issusianik ers-

ersitsisoqartassaaq assigiinngitsunillu saqqummiussuvigineqariarlutik inerniliiffigineqartassallutik, tamarmilli assigiiaartunik inerliliipput; pisariaqarluinnartuusooq sullissisartunik, ikorfartuisuusartunik, ikorfartuisartunut aaqqissuussisunik taamatullu kommunini pisortat eqqarsaatigalugit ilinniartitsinissaq ilinniartitseqqiisarnissarlu saneqqunneqarsinnaanani.

Ilinniartitaanerit malunnaatilimmik annertusaavigineqarnerat kisimiitsil lugu naammannaviannigilaq. Tamatuma saniatigut kommunit pisariaqarti ppaat oqartussaaffeqarfik pisariaqarfianni ajaperfigisinnaasartagassartik, ataavartumillu kommuninut siunnersuinernik ingerlatsisinnaasoq, ilit sersuutinik saqqummiussisarsinnaasoq, suleriaatsinik aqputissiuussisinnaasoq, inatsisitigut nassuiaateqarsinnaasoq aammalu suliani oqimaak-kujuttuni ikorfartuisinnaasoq.

Tamatuma saniatigut innarluutillit soqutigisaqatigiiffii malunnaatilimmik ikorfartorneqarnerunissaminnik pisariaqartitsipput, ingammik innarluutillit akornanni attaveqaateqarfissanik pilersitsiniarneranni tapersersortariaqarlutik. Tassuuna paasissutissat, misilittakkat, ikorfartoqatigiinnerit, siunnersuisarnerit piginnaanngorsaanerillu ingerlanneqartarsinnaassapput. Tamakku aamma aqputissiuussissapput innarluutilinnut ilaqutaasut sakkusaqarneruliinnaratik qanigisap innarluuteqartup tapersersorniartarnerani nukissaqarnerulernissaanut. Innarluutillit soqutigisaqatigiiffiisa nukittorsarneqarnerisigut kommuninik suleqateqarneq annertusarneqarsinnassaaq, soorlu kommunini innarluutillit siunnersueqatigiiffianni peqataasarnerit eqeersaavigineqassallutik oqaloqatigiittarnerillu inerisarneqassallutik.

Ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni immikkut sammisaqartarnerit suunissaat Namminersornerusut angerlarsimaffiillu akornanni aaqqissuussiffigineqartarput. Ajoraluartumillu naapeqatigiittarnerit aaqqissaalluartunik tungaveqartinneqanngillat, tamannalu qaninnerusooq ungasinnerusorlu isigalugu aaqqiivigineqartariaqarluni. Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiisa kommuninik oqaloqateqartarnerat tassa kisiat ukiumoortumik ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit naapeqatigiittarnerini pisinnaasarput. Kommunit immikkut neqeroorutaasinnaasut pillugit ilisimasaat amerlanertigut piareersagaalluangitsumik iluattitsinerinnakkut pisarput aammalu piginnaasarlutik Namminersornerusut KANUKOKA-llu ukiumoortumik akissat pillugit oqaloqatigiittarnerini.

Innarluutillit soqutigisaqatigiiffiisa ilanngullugu tikkuarpaat, ilaqutaasut nammineerlutik ulloq unnuarlu periarfissat, ilinniartitaanermut, piginnaanngorsaanerimut, sulinissamut sungiusarnerit, suliffissarsiornerillu il.il. isumagisariaqartarmassuk.

Kapitali 3. Kommunit innarluutillit pillugit ingerlatseriaasiat

3. Aallaqqaasiut

Kapitalimi matumani allaaserineqarlutillu oqallisigineqassapput kommunit innarluutillit pillugit ingerlatseriaasiat, tamatumali malitsigisaannik inas-suteqaatissat arlallit saqqummiunneqassallutik.

3.1 Kommunit innarluutillit pillugit ingerlatsinerminni aaqqissuussisimane-rat

Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalak-kersuisoqarfiup 2013-mi annertusisamik nakkutilliineq ingerlatilinnikkal-laramiulli, kommunit qinnuigisimavai innarluutillit pillugit ingerlatsiner-mik nalunaarusioqqullugit. Naalakkersuisoqarfiup kommunit aaqqissuus-sisimanagerat pillugu allakkatigut tigusaqarsimangillat, taamaattorli KANUKOKA-p isumaginninnermut siulittaasut pisortallu K benhavnimi ullut 10 – 12. septembar 2013-mi ataatsimeeqatiginninnerani naatsumik oqaasiinnartigooraluartumik nassuiaasoqarsimalluni. Tamatuma sania-tigut eqikkaasoqarneranut atatillugu kommuninit immersugassanik nassi-ussisoqarsimavoq tamatumanilu kommunit qinnuigineqarsimallutik, siul-lermik kommunit innarluutilinnut politikki qanoq isikkoqarnersut qanorlu malitsinniartigineqarnersut. Tamatumuuna aqutsinikkut pissutsit paase-rusunnerujumallugit, ilanngullugit aaqqissuussaaneq, sulisoqarneq, allaf-fissornikkut inissisimanagerit aammalu suut unammilligassatut isiginiar-neraat, sutigullu pitsanngorsaatisat eqqarsaatigalugit kommunit kissaa-teqarsinnaanersut pillugit. Immersugassatigut akissutit ilaatigut toqqam-mavigalugit akissutit ataani pineqartut suliarineqarsimapput.

3.1.1. Qaasuitsup Kommunia

Kommuni 8-nik illoqarfittaqarpoq, 32-nik nunaqarfeqarluni. Taakkunani (2014-imi) 17.291-nik inoqarpoq.

Innarluutilinnut politikki

Qaasuitsup kommuniata ilisimatitsissutigivaa namminneq innarluutillit pillugit politikkiornikuusimallutik, kisiannili tassani anguniagassat qanoq piviusunngortinniarneqassanersut sulii pilersaarusiorneqarsimanngitsut. Taamaattorli naatsorsuutigineqarluni 2015-2016-mi tamanna pisinnaajumaartoq. Aammattaaq oqaatsigineqarpoq innarluutillit pillugit politik-kissap ilaa piviusunngortinneqareersimammata.

Kommuni makkuninnga saqqummiussaqqarpoq, taakkuli innarluutilinnut politikki naapertorlugu piviusunngortinneqarsimasutut taallugit:

- Innarluutillit sapinngisamik angerlarsimaffigisaminni najugaqaan-narnissamut aqqutissiuunneqartassasut:
 - *Pisariaqartitsineq naapertorlugu ikorfartuisartuliisoqar-tassaaq.*
- Innuttaaqatit innarluuteqartut sapinngisamik toqqissisimallutik si-unnerfilimmik inuuneqartarnissaat aqqutissiuunneqartassaaq:
 - *Kangaatsiaq eqqaassanngikkaani illoqarfinni 7-ni san-navinnik/isersimaartarfinnik pilersitsisoqarsimavoq*
- Innarluutillit qulakkeerussunneqarlutillu kajumissaarneqartassap-put sapinngisamik annertunerpaamik imminnut isumaginissamin-nut (imminut ikiorserluni saperunnaarneq), aammalu innarluutillit kommunip tungaanniit imminnut tunngatillugu aalajangiisarnerni peqataatinneqartassallutik:
 - *Innarluutilinnut siunnersuisoqarpoq illoqarfinni taak-kunani innarluutillit peqatigiiffeqarsimagaannata.*
- Nammineq piumassuseq toqqammavigalugu Innarluutillit peqatigiiffii Innarluutilinnut Siunnersuisoqatigiit Qaasuitsup Kommunianiittut aalajangiisarnerni akuutinneqartassapput:
 - *Innarluutilinnut Siunnersuisoqatigiit siunertarivaat taak-kua Isumaginninnermut Ataatsimiititaliamut kommunalbe-styrelsimullu aalajangiinissani pingaaruteqartuni innar-luutilinnut tunngassuteqartuni pineqartunit oqaluuserisas-sanngortinneqarsimasut aalajangiiffigineqartussanngo-raannata.*
- Innarluutilinnut isumaginninneq aqqissuussiffigineqassaaq taamaasiornikkut nukiit atugassarititalu allat pitsaanerpaamik ator-

neqarnissaat siunertaralugu, taamatullu qulakkeerniarlugu innarluutillit ikiorneqarnissamik pisariaqartitsisut ajunnginnerpaamik sulissunnewqarsinnaanissaat aqputissiuukkumallugu:

- *Innuttaasut innarluuteqartut immikkut piukkunnarsakkani sanaveqarlutillu suliffeqarsinnaasariaqarput. Innarluutillit nammineerlutik angerlarsimaffigisaminni najugaqarsinnaannigitsut, periarfissaqassapput utoqqarnut/inissiani immikkut naatsorsuusani najugaqarnissaminnut. Tamakku inunnik allatigullu ikiorsiissutinik pissaqartinneqartassapput.*

Taamaattorli innarluutillit pillugit politikkipisut suli piareeqqanngimmat suli atuutilersinneqarsinnaanngilaq. Kommunilli ilisimatitsissutigalugu aatsaat 2015-2016-mi piareerneqarumaartoq.

Innarluutilinnut siunnersuisoqatigiit

Kommunip ilisimatitsissutigivaa, illoqarfinni innarluutillit peqatigiiffeqarfigisaani innarluutillit pillugit siunnersuisoqatigiinnik pilersitsisoqarnikuusimammat.

Siunnersuisoqatigiit 7-nik ilaasortaqtartut ukunaneersut ilaasortarivaat:

- Innarluutillit peqatigiiffianit pingasut, namminneq toqqagaat.
- Isumaginninnermut ataatsimiititaliamit toqqagaq ataaseq, ataatsimiititaliami ilaasortaasariaqanngitsoq.
- Innarluutillit Siunnersuisoqatigiinni ataqatigiissaarisooq atorfeqarninini toqqammavigalugu ilaasortaassaaq.
- Najugaqatigiiffinni pisortaasut – aalajangersimasumik atorfeqarnitik toqqammavigalugit ilaasortaassapput.
- Innarluutillit ornittagaani pisortaasooq taamatut atorfeqarninini toqqammavigalugu ilaasortaassaaq.

Innarluutillit soqutigisaqatigiiffiinik suleqateqarneq innarluutilinnut siunnersuisoqatigiit aqputigalugit pisassaaq.

Innarluutillit sullinneqarnerisa aaqqissuussaana

Kommunip innarluutilinnut tunngatillugu suleriaaserineqartussat akuersisutigiginikuaat:

- Innarluutillit peqqussutaat toqqammavigalugu qinnuteqaatit qitiusumik oqartussaatanut nassiunneqartassapput

- Qinnuteqaatit tamarmik suleqatigiinnit assigiinngitsuninngaa-neersunit suliarineqarsimasassapput
- Paasissutissat pisariaqartut ilanngullugit piareersarneqarsimas-sapput aammalu isumaginnittoqarfimmut qinnuteqaateqarnermi ilanngunneqarsimassallutik
- Oqaluuserinerat akuersissutigineqarnerallu qitiusumik suleqati-giissitani pisassapput.

Qaasuitsup Kommuni aalajangeeqatigiittartut

Aalajangiisartut inuttalorsorneqarnerat:

- Isumaginninnermut imm. pisortaq
- Innarluutilinnut siunnersorti
- Immikkut siunnersorti
- Timikkut tagiartuisartoq
- Tarnip pissusaanut nakorsaq

Aalajangiisartut sulinerminni sinaakkutarisaat:

- Aalajangiisartut ataatsimiittarnerminni suleriaaserisartik ilusilersortarpaat, taamatullu kommuni tamaat isigalugu pisinnaatitaaffiit pillugit aalajangersaasoqarsimalluni.
- Aalajangiisartut aalajangiisinnaassuseqarput ilaasortat affaat sinnerlugit najuussimappata
- Aalajangiinissani amerlanerussutillit isumaat toqqammavigineqar-tarput
- Ataatsimiinnerit imaqarniliorneqartassapput
- Innarluutilinnut siunnersortip tamatuma kingorna allaffissornikkut isumagisassat suliarisassavai
- Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalakersuisoqarfimmut imaqarniat nassiunneqartassapput.

Kommunip sullissisartut assigiinngitsuneersut innarluutilinnik sullissisar-nerminni najoqqutarisassaat naapertorlugit, isumaginnittoqarfiit sulisuisa akornanni assigiinngitsunik ilinniagaqartut taamatullu Ilulissani qi-tiusumik isumaginnittoqarfimmit aallaaveqartut pilersinneqarnikuusimap-put.

Immikkut najugaqarfii il.il.

20. februar 2015-mi kommuni annertusisamik innarluutillit 422-t innarluutilinnik ikiorsiisarnermut inatsisit toqqammavigalugit ikiorsigarigivaat.

Innarluutillit 51-t namminersornerusut ulloq unnuarlu angerlarsimaffiutaani najugaqarput, taakkunannga 42-t inersimasuullutik 9-llu meeraallutik (2013).

Kommunimi tamarmi 17-t immikkut najugaqarfiupput aammalu najugaqatigiiffiit 4-llutik. Kommuni Danmarkimi 35-nik inissisimasuuteqarpoq, sulilu angerlartitsinikuusimanani.

Innarluutillit sullinneqarnerannut tunngatillugu annertusaanissat makku pilersaarutigineqarput:

Qaasuitsup Kommuneani sanaartugassatut pilersaarutaapput:

- Ilulissat: Avalequt, iluarsartuuneqassaaq. Sannavik nutaaq/isersimaartarfik
- Qeqertarsuaq: Annertuumik innarluutillit najugaqarfissaat

Sulisorisat

Kommuni ilisimatitsivoq sullissisut tamarmik arlaatigut ilinniagaqarsimasuusut, soorlu perorsasutut imaluunniit siunnersortitut assistent-iullutik. Isumaginninnikkut siunnersortimik tamatumani sullissisoqanngillat. Ilinniarsimallutik sullissisartut ukiuni 2010-2014-llu akornanni amerlasutsimikkut nikissimangillat.

Kommuni siumut pilersaarusiornissaminut iliuuseqaatissallu pillugit suli piareersarsimangilaq/isumaqatigiissuteqarsimangilaq, kommunimi sullissisartut ilinniaqqinnissamut pilersaarusiorfigineqarsimangillat, tamatumani ilanngullugit pisortat, sullissinermi pisortat, sullissisartut, ikorfartuussisartut aammalu ikorfartuussisartut ataqatigiissaarisui.

Kommunimit ilisimatitsissutigineqarpoq ikiorsiisartutut sulisorineqartartut pingaserarterutaat ilinniarsimasuunngimmata aammalu ilisimatitsissutigineqarluni inuttassarsiornerni tamani ilinniarsimasunik atorfinittitsinissaq siunertarineqartartoq/kissaatigineqartartoq.

Sulisorineqartut piginnaangorsarnernut atatillugu assigisaatigulluunniit ilinniarnert qaffarsarnerilluunniit kingunerisaanik akissarsiat qaffaallatsinneqarneq ajorput.

Unammilligassat

Kommunimit unammilligassani annertuutut isiginiarneqarpoq innarluutilinnut tulluarsakkanik inissaqartitsiniarnissaq aammalu sannaviit/isersimaartarfiit taamatullu aamma inersimasunut annertuumik innarluutilinnut najugaqarfinni allani najugaqarsinnaanngitsut najugaqarfigisinaasaannik peqarnissaq (tassami pineqarnerupput tarnikkut innarluuteqartut).

Tamatuma saniatigut pisariaqartinneqarput perorsaasoqatigiit, ilinniakkaminnik qaffasaanikut, soorlu saniatigut paaqqutarinninnermut perorsaasutut ilinniarsimasut tamatumani annertusisamik innarluutilinnik sulissussitussatut ilinniagallit. Tamakkuninnga inuttaqarsinnaagaluaaraani piginnaasaqarluartunik sulisoqaannarani ilinniarluarsimasunik atorfeqartitsisoqarsinnaassagaluarpoq.

IPIS-mik suleqateqarnej

Kommunip IPIS-ip pikkorissaasarneri atorluartarpai aammalu IPIS-imi sulisuusut immikkut ilisimasallit atorluarniartarlugit.

Innarluutillit pillugit oqartussaaffiginninnerup tiguneratigut iluaqutit

Kommunip iluaqutaasutut isigivaa kommunip nammineerluni innarluutilit-taminut tunngatillugu oqartussaaffimmik tiguisimanini. Tamatumuuna periarfissiisoqarsimammat aningaasat allaffissornikkut atorneqartartut innuttaasut akornanni innarluutilinnut toqqaannarnerusumik atorneqartaler-nissaat.

Innarluutillit sullinneqarneranni sinaakkutarisat allannguutissaattut kissaatit

Kommunip kissaatai:

- Ataatsimoortumik tapiissutit ukiut tamaasa, innarluutillit inissaqartinneqarnerannut tunngasut nalilersuiffigalugit.
- Peqqussummi § 1 naapertorlugu maleruagassat ersarinnerusut aammalu annertuumik innarluutillit pillugit oqartussaaqataatinneqartut akissarsiaqartinneqartarnissaat eqqarsaatigalugit. Eqqartuussi-veqarnerup iluani oqartussaaffijaasinnaanermut maleruagassat ersarissut aammalu annertuumik innarluutillit nunatsinni illersorteqartarnissaanut taakkuli akissaasersorneqartarnissaanut tunngasut aaqqiivigineqassasut.

- Peqqinnissaqarfiup suleqatiginerani toqqammavissat ersarissut, soorlu makkununga tunngatillugu
 - Innarluutillit pillugit peqqissusaanut nalilersuisarnerit pisarsiariniarneqartarnerat (tamanna pillugu peqqinnissaqarfimmit qaammaasaqarneq killeqarsinnaasarmat)
 - Napparsimaviliarnerni ingiorteqartarnissaq
 - Peqqissaasoqartarnerit, aammalu
 - Peqqissartarnerit taakkuli sivitsorneqartarnerat (Peqqinnissaqarfimmi neqeroorutaasartut atuisunillu akilersuisarneq pillugu Namminersornerusut nalunaarutaat nr. 5, 15. februar 2006 §§ 6-7).

Immikkut oqaatigiumasat allat

Kommunit akunnerminni akilersueqatigiittarnissamut pisussaaffii pillugu Inatsisartut peqqussutaat nr. 2, 12. juni 1995-meersoq aammalu Meeqqanut inuusuttunullu kiisalu annertuumik innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinniffiit pillugit Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 64, 29. dec. 1994-imeersoq aammalu kommunit innarluutilinnut oqartussaalerterat naapertorlugu nutarterneqartariaqarlutik. Assersuutigalugu ajunggissagaluaqaaq inatsisartut peqqussutaat nr. 2, 12. November 1995, § 13 imm. 2 aamma innarluutillit peqqussutaanut tunngatillugu ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut atuutitinneqarsimagaluarpat.

Innuttaasut pillugit qarasaasiatigut allattuisarneq aamma nutarterneqartariaqaraluarpoq taamaasilluni kommunit akornanni qarasaasiatigut paasissutissiisarnerit, ilanngullut innarluutillit pillugit qarasaasiatigut paasissutissaqarfiit paarlaaseqatigiissutigineqarsinnaassagaluarpata. Ajornangitsuusariaqarpoq kommunip najugaqarfiusup aammalu kommunimi inisiiviusullu akornanni paasissutissat paarlaaseqatigiissutigineqarsinnaagaluarpata, tamatumani ilanngullugit siumut pilersaarusiit, ilanngussat il.il. innarluutillit kommunerisaata najugaqarfianilu kommunip akornanni paarlaaseqatigiissutigineqarsinnaanngorlugit. Taamatut aamma ilusiliivigineqarsinnaapput innarluutillit Danmarkimi inissinneqarsimasut pillugit paasissutissat – tamanna inatsisitigut aporfissaqavissorsimassanngippat – taamaasiornikkummi pineqartup passutarineqarnerminni atugarisaat pillugit paasissutissat pissarsiarineqartarsinnaassagaluarpata.

3.1.2. Qeqqata Kommunია

Kommuni marlunnik illoqarfeqarpoq arfinilinnillu nunaqarfeqarluni. 9.436-nik innuttussuseqarpoq.

Innarluutilinnut politikki

Qeqqata Kommunia innarluutilinnut politikkiornikuuvoq taamaattorli anguniagassat qanoq piviusunnngortinniarneqarnissaat pillugit pilersaarusi-ortoqarsimanani. Saqqummiunneqarsimanngilaq ilumut kommuni pilersaaruteqarnersoq innarluutilit pillugit iliuuseqaatissanik il.il. sanasoqarsinnaanera eqqarsaatigineqarnersoq.

Innarluutilinnut siunnersuisoqatigiit

Kommunip iluani innarluutilinnut siunnersuisoqatigiiliortoqarsimavoq, taakkuli innarluutilit sinniiserisaasa Qeqqata Kommuniatalu akornanni suleqatigiittoqarnissaa qulakkeerniarsaallugu. Kommuni innarluutilinnut siunnersuisoqatigiiffiata illoqarfiit marluutillugit sulissuttussaavai, aammalu innarluutilit peqatigiiffiinit, ilaqutaasuniit il.il. kisiat ilaasortaaffigineqarluni Kommunimit allattaaneq isumagineqartarpoq. Siunnersuisoqatigiit kommunip innarluutilinnut anguniaagaannik piviusunnngortitsiniaqataasartussaavoq, tamatumani naatsorsuutigineqarluni sukumiisumik suleqatigiittoqartarumaartoq.

Tamatuma saniatigut kommunip suleqatigivai peqatigiiffiit innuttaasut innarluutilit soqutiginnillutik aallartissimasaat.

Innarluutilit Siunnersuisoqatigiiffiata iluatsissimavaa illoqarfiup iluani innarluutilinnik atugaritinneqartut pitsaanerulersinneqarnerat, soorlu aqqu-tissiornerat il.il. tunngatillugit.

Innarluutilit siunnersuisoqatigiivisa aaqqissuussaanerat

Qeqqata Kommunia marlunnik ingerlatsiveqarfiuvoq: Sisimiuniittoq aammalu Maniitsumiittoq, tamarmik immikkoortamut pisorta qarput, sullissisut marluk aammalu tapersersuisartoq ataaseq. Aalajangiinissat piffinni isumagineqartarput, aammalu kiffartuussinermi toqqammavusut illoqarfinni taakkunani assigiinngijaarlutik. Kommunilli pilersaarutigivaa kiffartuussisarnerup ingerlatsinerullu ataqatigiissarneqarnissaat, siunertaalluni ataatsimeeqatigiittarnikkut imminnut qanillisarnissaat aqqu-tissiuunearumaartoq.

Pisinnaatitaaffiit innarluulinnillu politikki eqqarsaatigalugit anguniagaq ataasiuvoq. Akunnerminni attaveqatigiillattaasarlutillu suleqatigiilluortarput, pisortallu sinnerlugit sullissinerit assigiaartuullutik.

Ilaqutariinnermut ataatsimiititaliap innarluutillit pillugit aalajangiinissat tamaasa isumagisarpai. Ilaqutariinnermut ataatsimiititaliap taamatut inissisimanera toqqammavigalugu aalajangiisartunik suleqatigiissitaliortoqarsimangilaq, kisiannili Inissinissanut ataatsimiititaliaqarluni – Ilaqutariinnermut ataatsimiititaliamut inassuteqaateqartartumik. Innarluutillit pillugit aalajangiinerit imatut suliarineqartarput:

- Sullissisup suliassaq isumagisarpaa aammalu innuttaasoq pineqartoq susassaqtullu allat qanimut suleqatigisussaallugit.
- Suliaq immikkoortortami pisortaq peqatigalugu misissuataarneqassaaq, inassuteqaatissarlu naamassineqassalluni.
- Inissinissamut ataatsimiititaliamut inassuteqaat nassiunneqassaaq.
- Inissinissamut ataatsimiititaliap suliaq eqqartorlugulu nalilersussavaa, inassuteqaatissanilu suliarissallugu.
- Inassuteqaat Ilaqutariinnermut ataatsimiititaliami aalajangiiffigisassanngorlugu nassiunneqassaaq.

Najugaqaqatigiiffiit il.il.

Kommunimi innarluutilinnut najugaqaqatigiiffiit assigiinningsut pigineqarput. Sisimiuni kommuni 10-nik najugaqarfeqatigiiffinnik 23-nit najugaqarfigineqartunik peqarput.

Tamatuma saniatigut immikkut innarluutilinnut sannaveqarpoq, meeqqanut inuusuttunullu isersimaartarfimmik, allaffik aqqissuussaassumik 80 miss. kiffartuusaqartarpoq. Sannaviit arlaallit timimut atuilluni sannavittut ilusilersugaavoq aappaalu assassornermik suliaqarfiulluni. Assigiinningsunik siunertaqarlutik asimut angalatinneqartarput, soorlu illuaqqanut unnuiartorlutik tupersimaariartorlutilluunniit kalaallit inuusaaseqataa aalavigalugu tammaarsimaariarsinnaasarput (atuisartut 52-llutik). Meeqqanut inuusuttuaqqanullu sukisaarsaartarfik 8-15-nik ukiullit 10-14-t akornanni amerlassuseqartut inusimasorisarlugit. Aamma meeqqanut mikinerusunut ullaap tungaa atorineqartarpoq.

Kommuni Danmarkimi 19-nik innarluutilinnik najugaqartitsivoq aammalu suli angerlartitsinikuusimanani.

Kommunip sulissutigivaa Maniitsumi Meeqqat ulluannik pilersitsinissani, taanna kommunimi meeraannanut naatsorsuussaassaaq. Meeqqat Illuanni innarluutilinnut, meeqqat atuareerneranni sukisaarsaartarfittut 10-niik 14-inik ukiulinnut miniklub-itullu sunngiffimmi sammisassaqtitsiviussaaq. Naatsorsuutaavoq meeqqat innarluutillit 10-20-t miss. amerlassuseqartut tassani atuisuujumaartut. Meeqqat taakkua eqqarsartariaatsimikkut innarluuteqartuupput, soorlu adhd, autistit timimikkullu innarluutillit.

Innarluutilinnut Immikkoortortaqarfiup Pisoq peqatigalugu sulissutigilernikuuvaa ulluinnakkut inuusuttuaqqanut neqeroorteqarsinnaalernissani. Pineqartut 15-18-inik ukioqartuussapput. Tamatuma saniatigut najugaqatigiiffimmik pilersitsiniarluni suliniuteqartoqarpoq, tassanilu kingorna namminneq ineqalernissaminnut sungiusarneqartussaassallutik.

Sulisorisat

Sisimiuni immikkoortortami pisortamik atorfeqartoqarpoq, sullissisut/isumaginninnikkut siunnersortit marluk, Maniitsumi sullissisut/isumaginninnikkut siunnersortit marluk (ataaseq ineriartortitsinermik sammisaqartoq).

Sisimiuni sulisuusut tamakkerlutik arlaatigut ilinniagaqartuupput, allaffisornikkut isumaginnikkulluunniit siunnersortit. Kommunip akisisinnaasimangilaa ilumut ilinniarsimasut 2010-miit 2014-ip tungaanut amerliartorlutilluunniit ikiliartorsimanersut.

Kommunip sulissutigivaa aqutaralugillu ikiorsiisartutut sulisorineqartut, tamatumuuna aqutissiuukkumallugu aningaasartuutit atorluarneqarnissaat aammalu tunniussinnaasat pitsaasuunnissaat, tamannaluu piginnaangorsaannikkut sulisussanillu innarluutilinnik paaqutarinninnissamat arlaatigut piginnaangorsagaasimasut. Ajoraluartumillu innarluutilinnut sullissisut taarserartorujussuupput.

Innarluutilinnut ikorfartuussisartut 80-usut akornanni 14-t missaat Sisimiuni ilinniarnikuusimapput, tamannali 2010-miit sanilliullugu sulisut 3-nik amerliarnerulluni. Kommunip sulisut ilinniagaqarsimanissaanut tunngatilugu sularisimagulu siunniussimangilaa ilumut siumut pilersaarusiussisanerluni, anguniagassanik aalajangersaassanerluni, aammalu piginnaangorsarsimasut immikkut tapisiaqartinneqartarsinnaaneratt pillugu eqqarsaatersuuteqarsimanani.

IPIS-imik suleqateqarneq

Kommuni paasititsivoq maannakkorpiaq IPIS-i suleqatiginerarlugu taakua tusilartunik isigiarsuttunillu pikkorissaasernerat pillugu. Tamatuma saniatigut IPIS-i siunnersuisarnernut assigiinngitsunut atorneqartarpoq.

Unammilligassat

Kommunip aningaasaqarniarnini unammilligassani anginerpaartarinerarpaa, tassami ilinniarluarsimasunik atorfinittitsinissamut tamanna aporfiusarmat.

Innarluutililit pillugit oqartussaaffiup nuuneqarnerata iluaqutai

Innarluutilinnut sullissinermut tunngatillugu ataatsimoortumik tapiisutaasartut toqqammavigalugit massakut sapernannginnerulerpoq siunissamut pilersaarusiornissaq.

Innarluutilinnut sullissinermut tunngatillugu ingerlatsinermut sinaakkutarisanut allannguutissatut kissaatiginarsinnaasut

Kommuni tamatumunnga oqariartuutissaqanngilaq.

Immikkut oqariartuutit

Kommunerujussuit pilersinneqarnerisa kingunerisaanik innarluutilinnut tunngatillugu sullissineq unamminartuuvoq.

3.1.3. Kommune Kujalleq

Kommune Kujalleq pingasunik illoqarfittaqarpoq 11-nillu nunaqarfeqarluni. Takkunani 7.088-t innuttaapput (2014).

Innarluutilinnut politikki

Kommune Kujallermi innarluutilinnut politikkiortoqarsimavoq, nutarterneqartariaqalersimasumik aammalu tamatuma kingorna politikikkut isummerfigitinniagassaalluni. Tamatuma saniatigut kommuni 2013-miit 2017-mut isumaginninnikkut politikkiorsimavoq, taamaattorli piviusunngortinniarnissaanut tunngatillugu iliuuseqaatissat akuersissutigineqarsimanatik. Tamannali pisussatut naatsorsuutigineqarpoq.

Innarluutilinnut siunnersuisoqatigiit

Innarluutilinnut siunnersuisoqatigiit allaffissornikkut isumaginnittoqarfiup ataani inissisimasuupput, tassalu aamma isumaginninnermut ataatsimiititaliap ataanniillutik. Ukiorlu affaq kingulleq ataatsimiittoqarnikuusimanngilaq taamaattumillu kommunip ukiumi tulluuttumi iliuuseqaateqarfigisasaanut ilaalluni. Aamma innarluutilinnut siunnersuisoqatigiit aaqqissuussaanaera eqqarsaatigalugu. 2015-ip naajartulernerani innarluutilinnut siunnersuisoqatigiit pilersinneqarnissaat siunertarineqarpoq.

Innarluutilinnik sullissinerup aaqqissuussaanaera

Kommunip aalajangiisartui Qaqortumi inissisimapput taakkuli 100.000 kr.-nit tikillugit aalajangiisinnaassuseqarput.

Pisortat sinnerlugit nalilersugassat isumaginninnikkut siunnersortit pisortaanit aammalu sullissisunit 3-4-it suliarineqartarput. Kommunip pisariqartippaa isumaginninnikkut siunnersortinut atorfiit qaffaallatsinneqarnissaat. Kommunip immikkut allaffeqarfimmik pilersitsilersaarpoq kommunip avataannut inissinneqarsimasunik sullissisartussanik. Kommuni paaqqutarinnittoqarfimmik tassanilu innarluutilinnut pisortamik pilersitsinikuupput. Taakkua kommunip najugaqarfissanut tunngatillugit sulissussinerit il. il. suliarisarpaat, aammalu tagiartuisartunik (fysioaamma ergoterapeut-inik) suleqatigiissitaqarluni.

Najugaqarfiit il.il.

Nanortalimmi najugaqatigiiffiit 3-t 16-nut inissaqartut pigineqarput aammalu innarluutilinnut sanaluttarfimmik/isersimaartarfimmik 25-nut naammattumik peqarluni.

Narsami najugaqatigiiffik 4-nik inissalik aammalu sanaluttarfik/isersimaartarfik 15-nut inissalik pigineqarpoq. Tamatuma saniatigut sanaluttarfimmik 1. juni 2015-mi kommuni ammaaniarluni pilersaaruteqarpoq

Qaqortumi najugaqarfiit 4-t 17-nut inissallit pigineqarput taavalu sanaluttarfik/isersimaartarfik 25-nut inissalik pigineqarluni. Najugaqatigiiffinni tamani marloqiusamik oqaasilinnik perorsaasutut ilinniarsimasunik sulisoqarpoq.

Kommuni 6-nik najugaqarfiusinnaasunik aammalu najuaqatigiiffinnik 2-nik peqarpoq, taavalu immikkut sannavittut/isersimaartarfittut piukkunnarsakkanik peqarluni.

Kommuni innuttaasunik 11-nik Danmarkimi inissiinikuuvoq, kissaatigalugulu taakkua nunatsinnut nuutsinneqarsinnaanissaat. Tamanna 2015-ip ingerlanerani aaqqissuusseqatigiinnikkut iluatsissinnaassasoq neriuutigineqarpoq.

Inersimasut eqqarsaatigalugit sulissutassat nutaat 2011+2012-nik amerlasusillit suliarineqarput, taakkunanga meeqqat 9-t 18-nik ukioqalernertik tunngavigalugu inersimasutut isigineqalerlutik. Meeqqat tungaasigut suliaassanik nutaanik 2011+2012-imi nutaanik saqqummersoqarsimanngilaq.

Sulisorisat

Innarluutillit Utoqqaallu sullinneqarneranni pisortatut atorfeqartitsisoqarpoq. Tassani inuit 6-t sulisuupput. Oqaatsigineqareesutut tassangaanniit aamma utoqqaat, siusinaartumillu soraarnersiutillit sullinneqartuupput. Maannangaaq tassani sulisut 2,5-t amigaatineqarput, ilanngullugit pisortaaneq immikkoortortamilu pisortaqaq.

Isumaginninnikkut siunnersortit 6-t atorfeqartinneqarsinnaasut akornanni 2-t atorfeqartinneqarput. Sullissisut amerlassutsimikkut ikiliartuaarusar-nikuupput.

Kommune Kujalleq Campus Kujalleq-mik suleqatigiinnissamik isumaqatigiissuteqarnikuupput. Pisortanik pikkorissaasoqassamaarpoq, suleqatigiinnissamut il.il. pikkorissaasoqassamaarlunittaaq. Sulinermik ilinniagaqanngitsut sulisorineqartut piginnaanngorsarneqarneqarnissaat pilersaarutigineqaraluartoq, aamma suliamik ilinniagaqarsimasut qaf-fassaavigineqarnissaat pisariaqartitsiffiusutut isigineqarpoq.

Ikiorssiissutut sulisorineqartunit 23-t ilinniarsimasuupput / perorsaanermik ilinniarsimasuupput – ikiortitit – meeqqerisutut – peqqissaanermik ikiortit - itut – peqqissaanermik assistent-itut tagiartuisartorlu.

Ukiuni 5-ni kingullerni ilinniagaqarsimasutut sulisorineqartut amerlatsi-allassimapput, taamaattorli kommuni immikkut pilersaarusiorsimanngilaq

suli ilinniarsimasunik amerlanerusunik sulisoqalersinnaanissaq siunertaralugu.

Kommunip ilanngullugu erseqqissaassutigivaa sulisuusunut piginnaanngorsarsimasunut immikkut tapisiaqartitsineq ajorlutik. Aammattaaq kommunip oqariartuutigivaa, perorsaanermik ilinniagallit akornanni amerlasuut atuarfeqarfiup iluani sulisuunissartik soqutiginerugaat, tassani akissarsiat qaffasinnerusarnerat tunngavigalugu.

IPIS-imik suleqateqarneq

Kommunip ilisimatitsissutigivaa sukumiisumik IPIS-i suleqatigineqartarnerarlugu taamaattumillu qitiusumiit taamatut ikiorsiivigineqarsinnaaneq sulinermi iluaqutaalluartsuq. Ilaatigut pikkorissaanerit suleqatigiissutigineqartarput.

Unammilligassat

Ulluinnarni sulineq unammillernartuuvoq ilinniarsimasut taamak ikitsigisut sulisorineqartillugit. Suliamut ilinniarsimangitsut arlaliusut sulisori gaani taamava perorsaanikkut sissuigassat inatsisip oqariartuutaannut sanilliullugit annertunerusarput. Amerlasuutigut kukkuffissat qaninnerusarput tamatumani inatsisit atorneqartarsimangitsut malunnartarluni.

Allaffissornikkut ingerlatsinerup naapertuutinngitsup aningaasaliissutinut sanilliukkaani, tassalu kiffartuussissutip aningaasaliissutinut sanilliunerini ajornakusoorsinnaasarput. Sullissisinut aningaasat atorneqarsimasut sumut allattorneqarnissaat nalornissutigisarpaat. Ajornannginnerusumik inatsisit toqqammavusut innersuussutiginerisigut kukkunerit pingitsoortinniarneqartariaqaralarput, tamatumani nuisinneqartarluni konto art.nr.-ilu sorleq innersuussutigineqarnerisigut. Tamanali ajornarallarpoq kingunerisarpaalu kukkuluttornerit amerlasinnaasarnerannik.

Unammilligassaavoq SBYS-imut ikkussiniartarneq aammalu saniatigut Winformatik-ip eqqortumik atorneqarnissaa innersuussutiginiarneqartarluni. Soorunalimi alloriartoqartoqartariaqarpoq kisiannili IT-kut nassuiaatit annikipallaarsorinarput suut atorneqarnissaat eqqarsaatigalugu. Naalakkersuisoqarfiup SBSYS-ip atorneqarnissaa pillugu pikkorissaatitsinikuuvoq. Tassanilu oqariartuutigineqarpoq Winformatik aammalu SBSYS suleqatigiissikkuminaatsusut, taamaattorli Kanukokap oqarisuaatitigut ataatsimiinnermi ilisimatitsissutigisimallugu suleqatigiissinnissaat ajornaquteqanngitsigut.

Pisariaqarpoq erseqqissaassutigissallugu suut piumasaaqatit atuuttuunersut suliassat eqqortumik sulariniassagaani. Tamannami iluatsinngippat kingorna ”sularisariaqakkat” amerlisinnaasarmata. Tamatumani ikiorserneqarnissaq pisariaqartinneqarpoq.

Kommunip erseqqissaassutigivaa namminersornerusut ulloq unnuarlu angerlarsimaffiutaani akigitinneqartussat kingusissorujussuakkuq saqqummi-unniarneqartarmata. Akitsuinermut toqqammavigineqartut ilagisimavaat immikkoortortaqaqarfinnik arlaqarnerusunik tamatumali kingunerisaanik immikkoortortaqaqarfinni pisortanik arlaqarnerusunik atorfinittitsisariaqarsimaneq. Tamatumani kajumissaarutigineqassaaq najugaqartut amerlassusiinut sanilliulluni naatsorsoqqissaarneqartariaqartoq atorfillit qassit ilumut pisariaqartinneqassanersut. Aningaatigut sipporussisinnaaneq najugaqatigiiffiit angineruppata ajornannginneruvoq, akerlianilli mikinerusimappata aqukkuminarnerussallutik.

Inatsisip ilusilersorneqarnerani nakkutilliilluarnissaq pisariaqartorujussuvoq. Taamaasilluni inatsisip ulluinnarni sullissineq pisarissersortutullusooq pissuseqarfigivaa.

Innarluutilinnut oqartussaaffiup nuuneqarsimaneranut iluaqutit

Pissusissamisoorpoq innuttaasut sullinneqarnerannut tunngatillugu piffinni aningaasaliisoqartarsinnaanera.

Siunissaq isigalugu innarluutilinnik sullissisarnermut tunngatillugu allannguutaasinnaasunik kissaatit

Kommuni tassunga tunngatillugu oqariartuuteqarsimanngilaq.

3.1.4 Kommuneqarfik Sermersooq

Kommuni sisamanik illoqarfittaqarpoq, arfineq pingasunik nunaqarfeqarluni taavalu 22.236-nik innuttaqarluni (2014).

Innarluutilinnut politikki

Kommuneqarfik Sermersooq innarluutillit pillugit politikkiornikuuvoq, taannalu meeqqanut ilaqutariinnullu politikkimut ilanngullugu akuersisutigineqarnikuulluni. Kikkunnilluunniit kommunip quppersagaani misisuataarneqarsinnaavoq. Kommunip piffissami matumani innarluutilinnut

politikkini nutarsarlugu ingerlatileruttorpaa. Tamatumani siunertarineqarluni innarluutililit pillugit politikki immikkut suliniuteqarfiusutut inissisimasuunissaa.

Innarluutilinnut politikki Kommuneqarfik Sermersooq naapertorlugu kif-fartuussissutinut taakkulu pitsaassusissaanut tunngassuteqartuuvoq. Pitsa-assusaanut aalajangersakkat qulakkiissavaat innarluutilinnut politikkip ulluinnarni ingerlatsinerup imminnut ataqatigiissuunnissaat. Taamaatumik kommuni najugaqarfinnut tulluarsakkanut najugaqatigiiffinnullu assigiinngitsunut tunngatilugu pitsaassusissaanut piumasaqaateqartarpoq, tamatumani ilanngullugit nerisaqartitsinerit, ataavartumik sungiusaasarnerit, timigissaasarnerit, nuuffiusinnaasunut siunnersuisarnerit, ikiorsiissutit aammalu inigisat ilusilersorneqarnissaanut tunngatillugu ilusilersueriaatsit tamatumani ilanngullugu innarluutilinnut utoqqasaanerusunut inini allerni pitsaassutsimikkut naamaginatuni inissaqartitsisarsinnaanissaq.

Innarluutilinnut siunnersuisoqatigiit

Kommunip innarluutilinnut siunnersuisoqatigiit pilersinnikuuai. Taakkua isumagisussaavaat kommunimi ataatsimiititalianut kommunalbestyrelsimullu innarluutilinnut tunngassuteqarsinnaasuni siunnersuisarneq. Tamatumani saniatigut siunnersuisoqatigiit kommunalbestyrelsimut, innuttaasunut soqutigisaqatigiiffinnullu attaveqaataasut aqqutigalugit kif-fartuussiniartartussaalluni.

Innarluutilinnut siunnersuisoqatigiiffik qaqquneqarnikuuvoq kommunip innarluutilinnut politikkipinnut ilusilersuinerni assigiinngitsuni peqataaqqullugu, tassami pingaartinneqarmat nutaamik aqqissuussinermi innarluutililit sunniuteqarluarnissaat. Tamatumani saniatigut kommuni ilisimatitsivoq, kommunip pilersaarutigigaa soqutigisaqatigiiffinnik assigiinngitsunik isumasioqatigiissitsisarnissaq aammalu tarnip pissusaanut ulloqartitsinermi kommuni periarfissiisimammat sunngiffimminni suleqataasartut peqataanissaat siunertaralugu peqatigiiffiit qinnuteqaateqarsinnaanissaat.

Innarluutilinnik sullissisarnerup aqqissuussaana

Innarluutilinnik Sullissivik meeqqanut tunngasuni atatillugu Meeqqanut, Ilaqutariinnut Atuarfimmullu Allattoqarfimmut ilanngunneqarnikuuvoq. Inersimasut eqqarsaatigalugit Atugarissaarnermut, Suliffeqarnermut Inuussutissarsiornermulu Allaffeqarfimmut tunngasuulluni.

Meeqqanut immikkoortortaq:

Sullissisut marluk tassani sulisorineqarput innarluutilinnik kisiat sam-misaqartunik. Tamarmik isumaginninnikkut siunnersortitut ilinniaga-qartuupput. Immikkoortortami pisortaqarput, taannalu fagchef-ip ataani inissisimalluni.

Inersimasunut tunngasumi:

Sullissisut 6-t sulisorineqarput taakkuli innarluutillit aammalu siusinaar-tumik sulisinnaajunnaarnersiutillit sullitarisarpaat. Pineqartut sulissun-neqarneranni cpr.-normui toqqammavigalugit immikkoortiterneqarsimap-put. Sullissisut 6-usut tamarmik isumaginninnikkut siunnersortitut ilinnia-gaqarsimasuupput. Qaninnerisamittut pisortaraat immikkoortortami pisortaq, fagchef-ip ataani inissisimasoq.

Innarluutilinnut tunngatillugu sullissisarnerit Kommuneqarfik Sermersooq naapertorlugu imatut aaqqissuussaapput:

Sullissisut suliassap piareersarneqarnera isumagisarpaa, tamannalu inger-lattarlugu misissuinissamut nakorsamillu paasissutissanik pissarsiniarnis-samut akuerineqareersimagaanngami. Immikkoortortaqarfimmi pisortap fagchef-illuunniit ilumut naapertuuttumik suliarineqarsimasoq qulakkeer-niartarpaa. Tamatuma kingorna suleqatigiissitanut immikkut ilisimasalin-nik inuttaqartinneqartumut meeqqanut inersimasunullu TFU-nut isummer-figisassanngortinneqartarlutik.

TFU-meeqqanut imatut inuttalernerqarsimavoq:

Oqartussaassuseqarfimmi fagchef-i

Oqartussaassuseqarfimmi imm. pisortaq

MISI-mit isumaginninnikkut siunnersorti

MISI-mit tarnip pissusaanik nakorsaq

Ulloq unnuarlu angerlarsifimmit pillugit perorsaanermut siunnersorti

Peqqissaasoq

Nakorsiartarfimmit nakorsaq

Inersimasunut TFU imatut inuttalersugaavoq:

Oqartussaaffimmi fagchef-iusoq

Isumaginninnikkut siunnersortini pisortaq

Tagiartuisartut akornanni imm.pisortaq

Innarluutilinnut tarnikkullu nappaatillit sullinneqarfianni imm. pisortaq

Suliffeqarnermi imm. pisortaq
Nakorsiartarfimmi nakorsaq

Meeqqanut inersimasunullu TFU-t tamarmik aalajangiisinnaassuseqarput.

Aningaasaliissarnerit tamarmik Nuummut inissinneqarnikuupput, tassanilu aamma aalajangiiffiqineqareersimasut ukiut tamaasa isummerfigeqqineqartarlutik. Isummersorfigeqqiinerit Qitiusumik Suliarinneqqiisarfimmi-ittumi ataatsimiititaliami inissisimavoq, meeqqat inersimasullu immikkut suliarineqartarlutik. Tamatumani sullissisartut isummerfigisassat piareersaqaassavaat. Innarluutilinnut aningaasaliissutit tamarmik inersimasut sullissiviannit isumagineqartarput.

Kommuni pilersinnikuussimavaa Innersuussisartutut aqutsisoqatigiit, taakuli najugaqarfinnut assigiinngitsunut ikiorsiisarnermilu nal.ak. qassit atorneqassanersut aalajangersartarpaat.

Tagiartuisartut/timigissaasartut tassatuaapput ikiorsiissutitut tunngatillugu immikkut aningaasaliissuteqarsinnaasut. Qinnuteqaatit isummersorfigineqartarput kommunip piginnaatitsinera naapertorlugu, naggataatigut politikkikkut aalajangiinerit toqqammavigineqartarlutik. Tagiartuisartoqatigiit kommuni tamakkerlugu kiffartuussiffigisarpaat, illoqarfinnut nunaqarfinnullu kommunimiittunut angalarput angalanerminnilu ikiorsiissutit, ineqarnermi allannguinerit tunngasut aammalu qamutit motorillit pillugit aalajangiisinnaassarlutik. Kommuni angalaqatigiittartunik peqarpoq, tassani isumagininnikkut siunnersortit 4-t kommunimi illoqarfiit allat orniguffigisarpaat annertunerusumillu suliassat meeqqanut tunngasut isumagisarlugit.

Kommuni Nuummi qitiusumik sullissiveqarpoq, tassanilu qaammammusi- allit atorfillit arlaqartuullutik. Nuup avataanni meeqqanut inersimasunullu ikorfartuisartut ataatsimut inissisimasuusarput aammalu nal.akunnermu- sialinnik sulisoqartarlutik.

Kommunip qanimut suleqatigivai peqqinnissaqarfimmi tarnip pissusaan- nik immikkoortortaarfik, tassami tamarmiullutik innuttaasut pineqartut sulissuttaramikkut. Taamaattorli Sana-mi tarnip pissusaannut katsorsaaveqarfimmik suleqateqarneq suli pitsaanerusingaaguarpoq.

Najugaqarfitsigut periarfissat il.il.

Nuummi najugaqaqatigiiffiit 5-upput, taakkunanilu assigiinngitsutigut innarluuteqartut 30-t najugaqartiterlutik. Inissiaqarfinni 3-ni inuit 6-t najugaqatigiiffeqarput. Najugaqatigiiffinni inigisaqartut ulluinnarni ikorfartu- isartoqarfimmit ikiorserneqartarput. Tamatuma saniatigut ornittagaqarfeqarlutik 20-nut inissaqarfiusumik.

Ulloq 1. april 2015-mi najugaqaqatigiiffik Ippiarsuk 12-nik 65-t inorlugit ukiulinnut aammalu annertuumik innarluuteqartunut naatsorsuussamik ilaneqassaaq.

Paamiuni najugaqatigiiffimmik peqarput 3-nik najugaqarfigineqarsinnaasumik. Tamatuma saniatigut innarluutillit ornittagaat 20-nik inoqarsinnaasoq periarfissiissutigineqarsimalluni.

Tasiilami najugaqaqatigiiffiit marluk pigineqarput, taakkunanilu 6-t najugaqarsinnaallutik. Isumaginninnikkut tarnip pissusaannik sullissisunit pineqartut inissineqartarput.

Tamatuma saniatigut piffissami matumani misissorneqarpoq innuttaasut innarluuteqarnertik pissutigalugu Danmarkimiitsinneqartut nunatsinnilu piffinni allani ulloq unnuarlu paaqutarinnittarfinniitinneqartut ilaasa angerlartinneqarsinnaanerat.

Sulisorisat

Kommunip inersimasunut sullissiviani arfilinnik isumaginninnikkut siunnersortinut ilinniarsimasunik sulisoqarpoq aammalu meeqqanut isumaginninnikkut ilinniarsimasunik siunnersorteqartitsilluni.

Meeqqanut sullissivik: Innarluutillit pillugit oqartussaaffiup kommuninut nuuneqarnissaasa tungaanut innarluutilinnut tunngasut sullissisumit ataatsimit isumaginninnikkut siunnersortaasumit isumagineqartarsimapput. Akisussaaffiup nuuneqareernerata kingorna suliassat sullissisartunut assigiinngitsunut agguaneqarput, taakkulu tamarmik isumaginninnikkut siunnersortaallutik. Ukiuni kingulliunerusuni suliassat sullissisunit marluusunit meeqqanut innarluutilinnut tunngassuteqartuni kisiat sulialinnit isumagineqartarsimapput, taakkua tamarmik isumaginninnikkut siunnersortaapput.

Inersimasunut sullissivik: Innarluutilinnut oqartussaaffiup nuuneqannginnerani suliassat tamarmik katillugit sullissisunit 2-nit isumagineqartarsimapput, tamarmik isumaginnikkut siunnersortasunit. Suliassat tamarmik sullissisunut marluinnarnut isumagisassanngortinneqarsimanerat patajaatsuliernerunngilaq, taamaattumillu 2010-miilli sullisut 6-usut innarluutilinnut tunngatillugu suliqassat isumagisarrierpaat. 2015-ip aallartinnerani Oqartussaaffiup annikkaluamik allanngortinneqarneranut atatillugu immikkut aaqqiisoqarneratigut isumaginninnermut siunnersortit 6-t innarluutilinnut tunngasut sularisalerpaat.

Inuttassarsiortoqartillugu tamatigut isumaginninnermut siunnersortinik sulisussarsiortoqartarpoq.

Inersimasunut sullissisarnerni pitsaassutsinik najoqutassiortoqar-nikuuvoq, tamatumani taaneqarluni kifpartuussisarnerni ilaatigut ilinniarsimasunit isumagineqartarpoq.

Kommuni aamma angalaqatigiittartunik pilersitsinikuuvoq, sullissisartunik aammalu tagiartuisartoqatigiinnik. Taakkua illoqarfiit suliassaqarfiusut orniguffigisarpaat sungiusaanerit, ikiorsiissutit, inissiat ilusilersorneqarnerat il.il. isummersorfigisarlugit.

Ilinniartitseqqiisarneq

Meeqqanut inersimasunillu pisortanit sullissarnermut immikkoortartaqarfimmiit:

Inunnut ataasiakkaanut pilersaarutit sularineqarnissaat, iliuuseqaatissat / ilinniarnissamut ilinniaqqinnissamullu isumaqatigiissutit suli isumagineqarsimangillat. Sulisut ataasiakkaarlugit oqaloqatigisarnerini ilinniaqqinnissamut kissaatigisat aqutissiuuniarneqartarput. Assersuutigalugu nutaanik inatsisiliortoqartillugu, taava isumaginnikkut periutsit allanngortussaanagerat pillugu saqqummiussisoqartarpoq, tamatumali kingorna ilinniartitsinerit ingerlanneqartarlutik.

Innarluutilinnut isumaginnikkullu tarnip pissusaanik sullissisarnernut tunngassuteqartut:

Sulisorisat piginnaangorsartuarnissaat eqqumaffigineqarpoq. Pisortaausut kajumissaarneqartarput pisortatut ilinniartaqqullugit, taamaasillutillu sullissinermut pisortatullu ingerlatsinermi piginnaasatik qaffassarsinnaaniassammassuk.

Ikorfartuisartut eqqarsaatigalugit kommunip Peqqissaanermut Ilinniarfik attaveqarfigisimavaat, tassangaanniit sulisut ilinniagaqarsimanngitsut PKU-aqutigalugu pikkorissarneqartarnissaat aqutissiuukkumallugu. Tamatuma saniatigut siunnersuusiortoqarsimavoq ikorfartuisutut ilinniagaqarsimanatik sulisuusut piginnaangorsarneqarnissaat, matumani siunertarineqarluni:

- peqataasut periarfississallugit sullitanik/ innuttaasunik tarnikkut nappaatilinnik paaqutarinnilluarsinnaalernissaat siunertaralugu,
- paasisimasaqarfigilissallugu tarnip pissusaanik nappaatit nalinginnaasuunerusut suusarnersut, inooqataanermi tarnikkut nappaateqalertarnerit (psykosociale) aammalu qaratsakkut nappaateqarneq pissutigalugu qisuariaataasartut (psykosomatisk reaktioner) pillugit ilisimasaqarnerulernissat,
- paasisimasaqarfiginerulissallugit tarnikkut eqqarsartaatsikkullu nappaatit takussutissaassartullu suunerusarnersut,
- pingaaruteqassusia paasisallugu innuttaasoq tarnikkut/qaratsamigut nappaateqartup iisartagassani ilumut iisarnerai nakkutilleeqataaffigissallugit,

Peqqissaanermik Ilinniarfik suleqatigalugu qaratsakkut nappaatit pillugit immikkut peqqissaasutut ikiortit piginnaangorsarneqarnissaat aqutissiuuneqarsimavoq.

IPIS-mik suleqateqarneq

Sullissisartut IPIS-ip quppersagaa atullattaasarpaat. Tamatuma saniatigut innarluutillit ungasissumiit nutserussunneqarsinnaanerat ilanngullugu IPIS-imik suleqatiginnissutigineqarsimavoq, tamatumuuna tusilartunut saqqummeeriaatsit atorlugit Danmarkimi inissisimasut attaveqarfigineqarsinnaasarsimallutik.

Unammilligassat

Kommunip makkua unammilligassani pingaarnertut tikkuarsimavai:

- Kommuni ataasinnguamilluunniit oqaasissaqanngilaq ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit nunatsinniittut danmarkimiittullu inis-siisarnerni akigitittagaat eqqarsaatigalugit
- Nunatsinni innarluutilinnut amerlanngitsunut immikkuullarissumik passussisarfiit amigaatigineqarput, tamatumanimi taamatut innarluutillit ”ikittuinnaasarmata”, kisiannili sullinniaraani immikkuullarilluinnartunik piginnaaneqarnissaq pisariaqartuusarluni
- Ilinniartitaaneq eqqarsaatigalugu neqeroorutigineqarsinnaasut amigarput, soorlu STU-mut tunngassuteqartut
- Aningaasatigut sinaakkutassat naleqqussakkanik najugaqarfiliornissanut amigaatigineqarput
- Illoqarfissuit avataanni ilinniarsimasunik sulisussarsiortarneq unammillernartuuvoq.
- Kommunip soqutigisaraa innarluutilinnik angerlartitsisarsinnaaneq, kisiannili tamanna piviusunngortinniassagaani maleruagassat il.il. pisariuallaarput.

Oqartussaaffiup nuuneqarsimanerani iluaqutit

Kommunip apeqqutit makkua qaqikkumavai, oqartussaaffiup kommunimut nuuneqarsimamera eqqarsaatigalugu:

- Innuttaasoq sapinngisamik qanimut suleqatigalugu aaqqiniaasoqarsinnaalermat.
- Kommunip tamakkiisumik isiginnilluni kiffartuussinissani isiginiaarsinnaalersimavaa.
- Politikkerisaq iliuuserisallu ataqatigiissinneqarsinnaalerput.

Innarluutilinnik sullissinermi sinaakkutarineqartut ineriartortittuarlugit ingerlatsisinnaanissamut kissaatigisat

Kommunip kissaatigivaa ulloq unnuarlu angerlarsimaffeqartitsinermut tunngatillugu oqartussaaffik kommuninut nuuneqartariaqartoq.

3.2. Eqikkaaneq siunissamullu takorluuinninneq

Nalinginnaasumik kommunip innarluutilinnut politikkeqarnissartik soqutigisarivaat aammalu kommunit tamarmiullugu oqariartuutigalugu ilumut innarluutillit pillugit politikkilorsimallutik. Arlallit isumaqarput taanna suli ineriartortillugulu annertusarneqartariaqartoq, nalilersorneqartuartaqartoq.

Ajoraluartumillu kommunit pikkoriffigivallaanngilaat innarluutilinnut tunngatillugu iliuuseqaatissanik pilersaarusiornissartik. Tamatumali kingunerisinnaavaa innarluutilinnut tunngatillugu politikkeqarneq anguniagassatut isikkoqaanalersinnaanera, tamatumanili pinngitsoorneqarluni politik-kikkut anguniakkanik piviusunngortitsiniarnermi atugassiaasinnaanera eqqarsaatigalugu. Taamaakkaluartorli arlaatigut nalunangilaq sooq kommunit apeqqutit assigiinngitsut toqqammavigalugit anguniagassatut allasimasaminnik piviusunngortitsiuminaatitsisinnaanerat eqqarsaatigalugu. Kommunit qarasaasiatigut paasissutissanik peqarpiangillat, piginnaaneqarluartunik sulisussarsiornermi ajornartorsiuteqartuarpurput aammali tamatuma kingunerisaanik naatsorsuutiginnngisamik aningaasartuuteqarnerulertarnertik kommunip aningaasaqarniarnera eqqarsaatigalugu pitsaasuussarani. Tamatuma saniatigut kommunit tamarmiullutik oqariartuutigivaat kommunit kattussuuneqarsimanerat ilimagisamiit unammillernarnerusimammat aammalu aaqqissuussaannikkut ilusilersuinerit ulloq manna tikillugu inissiffissaminnut inissivinneqarsimannngimmata.

Innarluutilinnut siunnersuisoqatigiit

Innarluutilinnut siunnersuisoqatigiit pisussaaffigivaat innarluutillit atugarisaat pillugit paasissutissanik kommunalbestyrelsinut apuussaqartarnissarnissartik. Innuttaasut akornanni ilisimasat kommunalbestyrelsinut ingerlateqqittassallugit tamatamani innarluutillit pineqarsimagaangata. Innarluutilinnut siunnersuisoqatigiit tassaassapput innuttaasut innarluuteqartut kommunalbestyrelsillu akornanni paasissutissiissutinik apuussuisarnerni aqqutigisassaq.

Innarluutilinnut siunnersuisoqatigiit iluatsittumik ingerlanissaanut aalajangiisooqataavoq, ilumut iluatsinneqarsimanersoq taakkua kommunalbestyrelsillu akornanni paasissutissisarnerni atorneqartarnersut, ilumut atugarisatik pillugit kommunimit tusarniaaffigineqartarnersut tamatumali nassatarisaannik tutsuiginartumik suleqataasinnaalersimassallutik kommunip innarluutilinnut tunngatillugu politikkiata ingerlanneqarnerani.

Kommunit assigiinngitsumik iluattitsillutik innarluutilinnut siunnersuisoqatigiinnik pilersitsisarsimapput. Innarluutilinnut siunnersuisoqatigiit naammaginavissumik ingerlanneqanngillat, kommunit ilaanni ingerlanerluttutut taaneqartariaqarlutik, tamatumali saniatigut kommunimiit kommunimut assigiinngisitaartumik inuttalersorneqarsimallutik. Kommunini ataasiakkaani siunnersuisoqatigiit kommunimit, innarluutillit

soqutigisaqarfiinit innarluutilinniillu sinniisuutitaqarfigineqarput, kommunimilu ataatsimi innarluutillit kisimik sinniisuutitaqartinneqarlutik. Innarluutilinnut soqutigisaqatigiiffiit kommunillu oqariartuutiginikuuat ajornakusoortuusoq innarluutillit akornanniit soqutitigisaqatigiiffiinniillu ilaasortassarsiortarneq. Taamaattumik innarluutillit siunnersuisoqatigiit pillugit siunniussat tassanngaanniit angujuminaassinnaapput, taamaattumillu siunnersuisoqatigiit kommunini arlalinni sunniutaat killeqarlutik. Kommunimi ataatsimi kisiat innarluutilinnut siunnersuisoqatigiit pilersinneqarnerannut politikikkut sunniuteqaqataallutik atorneqarnissaanut siunneqarsimasut iluatsinneqarsimasutut taaneqarsinnaapput tassami soqutigisaqarfimmi politikki tassanngaanniit sunniuteqarfigineqalersimammat.

Innarluutilinnik ingerlatsiviup aaqqissuussaanera

Innarluutilinnut sullissineq kommunini assigiinngitsumik aaqqissuussiffigineqarsimavoq, ilanngullugu innarluutilinnut peqqussut toqqammavigalugu suliarinnittarnerit eqqarsaatigalugit. Kommunini arlalinni innarluutilinnut ajunngitsorsiassat/pisartakkat allaffissortuinnarnit aalajangiiffigineqarsinnaasarput, kommuninilu ataatsimi politikikkut isummerfigineqartarlutik. Kommunit tamarmik suleqatigiissitanik assigiinngitsunersunit inuttaqartunik suleqatigiissitaliortoqartarsimavoq. Taakkua pisartagassat assigisaallu innersuussuteqarfigisarpaat, kommunillu ataatsip oqaatsigisimallugu periuserineqartartut sanarfineqaleruttorneyarlugit.

Ersarissuuvoq kommunit tamarmik aaqqissuussaanermikkut iluserisassartik suli kommunerujussuanngornermi kingorna nassaarisimangikkaat. Kommunip kattussuuneqarnerisa kingunerisaanik aaqqissuussaanerit imak allanngorsimatigipput, tamatuma ilaatigut kingunerisarsimallugu sulisut piginnaasaqarluartut allamut ingerlaqqissimanerisigut piginnaasallit ikile-riarsimallutik.

Sulisorisat, ilinniartitaanerit piginnaanngorsaasarnerillu

Kommunini allaffeqarfinni sullissisut ilarpassui suliamik ilinniagaqartuunngillat, tassa isumaginninnermik siunnersuisutut ilinniarnikuusimangillat. Kommunit ataasiakkaat sulisui ilinniarsimasuunngikkunik arlaatigut sivikitsumik piginnaanngorsarnikuusarsimapput. Ingammik kommunip pingasut Kommuneqarfik Sermersooq'p avannaanniillutillu kujataanniittoq sulisussarsiortarnerminni ajornartorsiuteqartarput, tamatumali saniatigut unammilligassanut tapitartuutaalluni sulisut taarseraattorujussusarnerat.

Tamannali imatut kinguneqarsimanngilaq kommunit sulisussaaleqiffiusut immikkut iliuseqarsimanerannik tamatumani ilinniarsimasunik sulisus-sarsiornermi immikkut iliuseqaataasinnaasut eqqarsaatigalugit, aammalu anguniarlugu sulisut taarseraannerujussuisa annikillisaaviginiarneqarnis-saa. Tassunga tunngatillugu kommunit tikkuarpaat isumaqatigiissutit atuuttut periarfissiissutigineq ajormassuk sulisut piginnaanngorsarsimasut immikkut tapisialerneqarsinnaanerit pillugu, tamatumali kommunip aningaasaqarniarnerata ajornarsisittarmagu kommunip immikkut ilinniarsimasut eqqarsaatigalugit akissarsiaqartitsinerusarnissamut eqqarsaateqarsinnaaneq. Tamatuma saniatigut tikkuarneqarpoq sulisut amerlasuut atuarfeqarnerup iluani sulerusunnerusarmata, tassani akissarsiassat pitsaanerusarnerat toqqammavigalugu. Kommuni ataaseq – Kommuneqarfik Sermersooq – oqariartuuteqarpoq, namminneq pisortaasut, sullissisartut ikorfartuisutullu sulisuusut piginnaanngorsarneqarnissaat siunertaralugu piginnaanngorsaasarnissat pilersaaruteqarfifigamikkut. Kommunip Peqqinnissamut Ilinniartarfik suleqatiserisimavaa tamatumani periarfissiissutigiumallugu ikorfartuisartut piginnaanngorsarneqartarnissaat.

Kommunit ujartuiffigivaat ilinniartitaanikkut periarfissat annertusaavigineqarsinnaanissaat aammalu tamakkiisumik isiginillutik oqariartuutigalugu ingammik illoqarfiit anginerit avataanni piginnaaneqarluartunik sulisussarsiorniartarneq unammillernartuusartoq. Malunnarpoq ilinniartitseqqiisarnernut periarfissat, piginnaanngorsarfissat aammalu qitiusumiit inuttassarsiortarnerni ikorfartorneqarnissaq pisariaqartinneqartorujussuusoq.

IPIS-imik suleqateqarneq

Kommunit tamarmik assigiinngitsutigut IPIS-imik suleqateqartarput taamaattorli kommuninit oqariartuutigineqartut imatut nipeqarlutik, assigiinngitsutigut periarfissaqarfiusoq suleqatigiinnerup pitsanngoriartornissaa anguniassagaani. Kommunip ataatsip IPIS-ip pikkorissaasarnernut periarfissaritai atortarnerarpari.

Unammilligassat kissaatigisallu

Kommunit tamakkerlutik oqariartuutigivaat ilinniarluarsimasunik sulisus-sarsiortarnerminni ajornartorsiuteqartarlutik. Aningaasatigut periarfissat killiliisuussarput aammalu kommunit aqqiisuuteqqinneqarnerat unammillernartuulluni. Piginnaaneqarluartunik sulisussaaleqinerup nassatarisaanik pisariaqarpoq suli suleriaasissat perorsaaneramilu sakkussat pisariinnerusunngorlugit saqqummilaartinneqarnerusarnissaanik. Tassami suliamik

ilinniagaqarsimannigsumut ajornaatsuinnaanngilaq inatsisit taamak sukumiitigisut paasisaqarfigilluassallugit, ingammik kommunimi mikinerusumi inissimasuulluni piginnaaneqarluartumik suleqateqarsinnaanilu oqaloqatissaaleqisarsimagaani.

Qarasaasiatigut atortorissaarutit eqqarsaatigalugit – matumani aamma kommunini inukinnerusuni – unammillernartuuvoq anguniassallugu sulisuusut atortorissaarutitigut neqeroorutigineqarsinnaasut atorneqalersinniarnissaat eqqarsaatigalugu. Naak tamakku kommunimit atugassiisutigin eqarsimagaluartut.

Kommunit arlallit KANUKOKA-llu taasimavaat peqqinnissaqarfimmik suleqateqarniartarneq ajornaatsuinnaaneq ajortoq. Tamatumani amigaatigineqarput suleqatigiinnissami toqqammavissat, ilanngullugit innarluutillit pillugit paasissutissanik piniaraani periutsit, napparsimavimmut qanialluisinnaanernut tunngasut, peqqissarneqarneq, peqqissarnermi uninngavissat aamma piffissani sivisunerusuni taamatullu tarnikkut katsorsaavinni immikkoortorta qarfinnik suleqateqarniarnerit eqqarsaatigalugit. Namminersornerusut immikkut pisussaaffeqarput peqqinnissaqarfiup kommunillu taaneqartut pillugit suleqatigiittarnerni aqqutissat eqqarsaatigalugit. Namminersorlutik Oqartussat tungaanniit aallartineqarsimavoq peqqinnissaqarfiup suleqatigineqarneranut tunngasut, tamatumani ilanngullugit angerlarsimaffinni ikiorteqartarnerit, angerlarsimaffinni peqqissaasunik pulaarneqartarnerit il.il.

Ilanngullugu kommunit oqariartuutigisimavaat nunatsinni ”nalinginnaasuunngitsunik” innarluutilinnut immikkut neqeroorutaasinnaasut eqqarsaatigalugit, tassami taamatut nappaatillit aatsaat immikkuullarisunut tunngatillugu piginnaaneqaraani eqqortumik ikiorsiinissaq aqqutissiuuneqarsinnaasarmat. Amigaatigineqartunut ilaapputtaaq Ilinniartitaanikkut Immikkut Neqeroorutaasartut, tassami innarluutillit inuusunnerusut ikigisassaanneqisut Danmarkimut aallartinneqartariaqartarmata.

Taamatut neqeroorutaasinnaasut nunatsinni periarfissiisutigineqarnerisigut Danmarkiliartinneqartartut ikilisinneqangaatsiarnerinik kinguneqartitsinnaassagalarpoq. Taamatut ineriartortitsissuqartariaqarnera siunissamut siunnersuisuusussat isummersorfigisariaqaraannut ilaapput. Aammattaaq KANUKOKA-mit erseqqissaatigineqarpoq namminersornerusut tungaanniit immikkut aaqqiigallarnepassuit sulissutigineqalertarmata, ilanngullugit assersuutigalugu inersimasunngunnginnerminni

atoqatigiinnikkut atornerlunneqarsimasut pillugit angalaqatigiittartunik pilersitsineq, pinasuartunik pisoqartillugu upalungaarsimasussat il.il. Tamakku ataqatigiissarlugit sulisinneqartarsinnaanerit ujartuiffigineqarpoq, taamaasiornikkut iliuuseqaatit ataqatigiissarneqassallutik, tamakkulu tamarmik kingunerissallugu aningaasaliissutit atorluarneqarnerulernerinik. Tamakku iliuuseqaataasartut aqutsisoqarfimmit ataatsimit aallaaveqartinneqaleraluarpata, tassangaanniillu aaqqissuusaasarnerat, eqqarsaatersuuteqarfigineqartarnerat ataqatigiissarneqartarnerallu isumagineqartaralarpata pisariillisaasoqarsinnaassagalarluni.

Kommunitit tamanit kissaatigineqartut naapertuuttut taaneqartariaqartut ilagivaat Namminersornerusut, KANUKOKA-p Isumaginninnikkulu Naammagittaalliuteqartarfiup akornanni sulit amerlanerusunik nassuiaatinik/quppersakkanik/suliaasimasut nalunaarsorneqartarfiinik il.il. pilersitsisoqarsinnaagaluarpat, taamatummi ittut innarluutilinnut tunngatillugu aalajangiiniartarnerni oqilisaataasinnaassagalarluni.

Kommunitit ataatsip erseqqissaassutigivaa peqqussummi § 1 naapertorlugu annertuumik innarluutilit paaqqutarineqartarnerannut taakkulu sinnerlugit oqartussanngortitsisarnernut ersarinnerusunik maleruagassiortoqartariaqartoq. Eqqartuussiviit ersarissunik innuttaasut oqartussaaffijarneqarsinnaanerit tunngatillugu taamatullu illersuisoqartitsisarnernut minnerungitsumillu oqartussaaffiliisarnerni taakkulu akissaasersorneqartarnerannut tunngatillugu maleruagassaqartinneqartariaqarput. Aammattaaq ajornannginnerusumik oqartussaatinneqartussanik toqqaasinnaasarnissaq nalilersarnermut immikkoortotami ajornannginnerusumik naammagittaalliorsinnaanissamat innarluutilillu inatsisitigut illersugaanerit eqqarsaatigalugu sukaterisoqarnissaa tikkuarneqarsimallutik.

Naatsumik oqaatsigalugu KANUKOKA-mit oqariartuutigineqarpoq innarluutilinnut tunngatillugu inatsisitigut toqqammavissut pisariussummat, nassuiaruminaattuullutik aammalu ullutsinnut naleqqukkunnaarsimallutik: ”Inatsit pineqartoq imminut ataqatigiissarneqarnerusariaqarpoq. Ilannullugu pisariaqartuuvoq inatsisip inatsisinut allanut kaalluaattunut naleqqiullugu naleqqussarneqallattaarneqartarnissaa. Nutaaliornissaq pisariaqartuuvoq periuserineqartullu nutaat inatsisiliornermi toqqammavigineqartariaqarlutik. Innuttaasooq inuunera ullutsinni imatut immikkoortiterneqarsimavoq ”meeraq, inuusuttoq, inersimasooq, aalisartoq, siusinaartumik pensionisialik, utoqqalinermi pensionisialik” il.il. Tamatigut isumaginninnikkut maleruagassat nassuiarneqartarnerat aporfissaqartuurtarput, tassami inatsit imminnut tulluarnarneqarnikuunngimmata.”

Ilanngullugu KANUKOKA-p oqariartuutigivaa innarluutilinnut tunngatil-lugu oqartussaaffiup kommuninut tunniunneqarneranut atatillugu peqqus-sut nr. 10, 31.5.2010-meersoq 1.1.2011-mi atuuttussanngorlugu akuersis-sutigineqarsimammat. Allannguutissatut peqqussutip suliarineqarnerani kisiat annertunerusumik pineqarsimavoq kommunerujussuarnik pilersitsi-nermut atatillugu aammalu innarluutilinnik isumaginninnerup oqartussaaf-figineqarnerata nuuneqarneratigut. Tamatumani pineqarani KANUKOKA-mit siunnersuutigineqarsimasutut inatsisitigut toqqammaviusut 1994-me-ersut tamakkiinerusumik aaqqissuussiffigeqqinneqarneratigut. Tamakkumi siusinnerusukkut tusarniaasarsimanerni isumasioqatigiinnernilu oqari-artuutigineqartarsimagaluarput, ilanngullugu ukioqqortussutsimut tunnga-tillugu aalajangersakkat atorunnaarsinneqartariaqartut, timikkut pisin-naasat sungiusaqinneqartarnissaanut periarfissat il.il.

Ilanngullugu KANUKOKA-p oqariartuutigisimavaa inatsisiliortut, Inatsisartut aammalu susassaqtutut Naalackersuisoqarfiit pisussaaf-feqartut inatsisit atuuttut pillugit qaammarsaassuteqartarnissaanut, soorlu TV-kut takutitassiornikkut, quppersagaliornikkut ilitersuusiortarnikkullu. Tamakku kommuninut nassiunneqartartussaapput taamaasilluni naqissu-siivigineqassammat kommunit namminneq pisussaaffeqanngitsut nammi-neerlutik piffinni isumaginninnikkut inatsisit pillugit qaammarsaassusiort-arnissamut. Inatsisip tunngaviisut imarisai pillugit nuna tamakkerlugu paa-sititsiniaanerit tunngaviatigut Naalackersuisoqarfiup pisussaaffigivai. Nuna tamakkerlugu qaammarsaanerit ilaatigut Sullissivik peqatigalugu isumagineqartarsinnaapput.

Kapitali 4. Annertusakkamik nakkutilliinerit toqqammavigalugit kommunit innarluutilinnik sullissinerannik naliliineq

4. Kommunit innarluutilinnik sullissinerminni ingerlatseriaasiat

Kapitalimi matumani sammineqarput annertusakkamik nakkutilliisimanermut tunngatillugu takusat, apeqqarissaarnerit, qarasaasiatigut paasissutis-sanik katersinerit suliareqqiinerillu, suliaasimasunik misissuinerit il.il. tamatumani maluginiarneqarsimasut pillugit pissarsiariarineqarsimasut. Ilaqtariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalak-kersuisoqarfiup 2014-p ukiaanerani annertusisamik innarluutilinnik ingerlatsineq pillugu misissuititsisimavoq. Taamatut kommunit innarluutilinnut tunngatillugu ingerlatseriaasiat pillugu misissuititsisimanermit inerniliinerit, matumani nalilersuineri oqallisiginninnermilu toqqammaviupput.

4.1. Innarluutilinnut peqqussut toqqammavigalugu sullinneqartut amerliartornerinut takussutissat

Kommunit innarluutilittut nalilerneqarsimasut amerlassusaat pillugit nu-taanik kisitsisaateqanngillat. Taamaattumik 2014-mi immikkut nakkutil-lisimanermit suliat misissuataarneqarneranni kisitsisit anguneqartut ma-tumani toqqammavigineqarput. Taamaattumillu aamma malugini-aqquneqassaaq, kisitsisit saqqummiunneqartut sissuertumik naliliivigi-neqartariaqarmata.

Nuna tamakkerlugu innarluutilittut nalunaarsorneqarsimasut 2010-mi 1.108-niit 2013-mi 1.396-nut amerleriaateqarsimapput. Qaffariaat 26%-ulluni. Taamatut qaffariaateqarneq 2014-mi nangeqqinneqarsimasutut isik-koqarpoq. Taamatut ineriartortoqarnerata takutippaa kommunit na-lilersuisarnerminni ammasutut taaneqarsinnaasumik pissuseqartarsimasut, kisiannili aamma innarluutilinnut peqqussut eqqarsaatigalugu assigiinngisi-taartumik nalilersueriaaseqartoqarsimanera takussutissaqarluni.

Arlaatigut tamanna tikkuussivoq ilumut innuttaasoq innarluutilittut nalilif-fiigineqartariaqarnerisioq siornatigullu piffinni naliliisoqartalernerata kingu-nerisinnaassagaa eqqoriarneqareersimammat, tassalu kommunit assigiinn-gisitaartumik toqqammaveqarlutik ilumut innuttaasoq innarluutilinnut peqqussut naapertorlugu inissisimasariaqarnerisioq naliliiffigisarsinnaassa-gaat. Taamaattumik aamma piffinni naliliisarnerit assigiinngisitaarnerisa

kingunerisinnaasassavaa assersuutigalugu ikiorsiissutinik tunniussisarnermi periarfissat assigiingisitaartumik naliliiffigineqaleriartorsinnaanerannik.

Namminersornerusut nakkutilliiartornerminni maluginiarnikuusimavaat ukiumiit ukiumut assigiingisitaartumik periuseqarluni ilumut innuttaasup innarluutillit pillugit peqqussummut attuumassuteqarnersoq naliliiffigineqarsinnaasarmat – aamma kommunip iluani pissutsit eqqarsaatigalugit.

Tunngaviatigut innarluutilinnut peqqussummut attuumassuteqalersineqartut amerlassutsimikkut assigiiaakannersumik annikitsumillu nikeriaallattarnissaat ilimanaateqarsinnaavoq, - tamannali atuuttussaalluni arlaatigut kommuni aalajangiisimangippat innarluutillit pillugit peqqussummut attuumassuteqartitsilernissaq ilumut ajornannginnerulersineqartariaqartoq.

Nakkutilliiartorlutik angalasut maluginiarsimavaat qanoq amerlatigisut innarluutilittut naliliiffigineqarsimanersut ersarissumik isummersorfigineqarneq ajorsimammat, tamannali imatut paasineqartariaqartoq ilumut misissuisimanermi angusimasat tutsuiginaateqarnerisut apeqquserneqarsinnaassammat. Tamanna aamma kisitsinermi angusat nikittaarnerannut pisutaasimasinnaavoq. Sukumiisumik nakkutilliisimanerup ilanngullugu uppernarsisimavaa, kommunit ilaasa nassuiaassutigiuminaatsittarmassuk innuttaasut qassit innarluutillit pillugit peqqussummut attuumassuteqartuunersut. Taamaakkaluortoq takuneqarsinnaavoq kommunit ilaasa qarsupitumik nalunaarsueriaaseqarnerat ersarittoq, tassami innarluutilittut naliliiffigineqarsimasut amerlatsikkiartorusaarmata. Ilaatigut kommunit innarluutillit pillugit peqqussummut ilanngunneqassagaani piumasaaqatitik qasukkartittarsimanerannut imatut ersersinneqarpoq, innarluutilittut nutaamik naliliiffigineqarsimasut allanut sanilliullugu immikkut ikiorserneqarnissaat pisariaqannginnerorpasittarmat.

Taamaatsumik naatsorsuutigineqarsinnaavoq agguaqatigiissillugu pineqartunut aningaasartuutaasartut appasinnerujumaartut aammalu tamatuma nasatarisaannik qaffariaataasoq assingusumik qaffakkiartupiloortitsinaviangimmat. Tassunga tunngatillugu kommunit erseqqissaassutigivaat peqqussummut attuumassuteqartitsinissamut maleruagassat ersarluttuumata.

Takuss. Innarluutilinnut peqqussut naapertorlugu innuttaasut isumagineqartut

	Inuit peqqussummut attuumass.			
	2010	2011	2012	2013
Kommuneqarfik Kujalleq	160	178	190	198
Ineriartuut	1,00	1,11	1,19	1,24
Kommuneqarfik Sermer-sooq	339	462	474	485
Ineriartuut	1,00	1,36	1,40	1,43
Qeqqata Kommunea	247	257	265	282
Ineriartuut	1,00	1,04	1,07	1,14
Qaasuitsup Kommunea	362	387	413	431
Ineriartuut	1,00	1,07	1,14	1,19

Tamakkerlugit qimerlooraani nalunanngilaq kommunit sukaterinissaat pi-sariaqartuusoq, taamaasilluni innarluutillit pillugit peqqussummut ilanngunneqartartut ikilisinneqarsinnaaqqullugit. Tamanna pillugu matuma kingorna itisiliisoqarumaarpoq.

4.2. Danmarkimi inissiisarnarit

Inatsisit toqqammaviusut naapertorlugit Danmarkimut inissiisarnerni toqqammaviupput, nunatsinni innarluutilimmuut inissiinissamut naleqqussinnaasunik peqartoqanngikkaangat avalattitsisoqartarluni.

Nunatta avataannut inissiisariaqarneq siunniunneqartariaqaraangat anner-tuumik innarluutillit ikiorserneqartarneranni aalajangersakkat imaapput:

”Nunatta avataannut inissiinissaq aalajangiunneqartinnagu nunatsinni inis-siinissamut periarfissaqartoqarnersoq misissuisoqarsimasoqartariaqarpoq. Nunatsinni Danmarkimilu oqartussat suleqatigiittarput danmarkimi inissii-nissaq avaqqunneqarsinnaajunnaaraangat.

Nunatsinni kommunerisap aalajangersimasarpaa innuttaasoq ulloq un-nuarlu paaqqinnittarfimmuut inissinneqartariaqartoq, tamatumani nuna-tsinni periarfissaqartoqarnersoq misissuiffigineqareersimasussaalluni. Tamanna ajornarsimappat Naalakkersuisut akuersissutigisinnaavaat pineqartoq nunatta avataanni inissiffissarsiuunneqartariaqartoq. Tamanna imatut paasineqassaaq kommunalbestyrelsip misissuiffigissagaa ilumut innarluuteqartoq nunatta iluani annertuumik innarluuteqartup

pineqartumut naleqquttumik najugaqarfigisinnaasaannik nassaartoqarsinnaanersoq. Tamatumani aamma kommunalbestyrelsi pisussaaffeqarluni Isumaginninnermut Naalackersuisoqarfiup Ulloq unnuarlum immikkoortortaarfianut paasiniaassalluni ilumut pineqartoq nunatsinni najugaqarfissisunneqarsinnaanersoq.”⁵

Tamanna imatut paasineqassaaq ilumut pineqartoq danmarkimut inissiivisarsiuutinnginnerani qulaajaasoqqaartariaqarpoq, annertussusaa, pitsaasusaa kommunillu nammineq qulaajaasimanerminik naliliinera taavalu ilumut nunatsinni inissiissalluni periarfissat tamarmik misissuiffigineqarsimanersut, pingajussaannillu imaassimappat kommuni aningaasaqarniarnermigut ajornartorsiuteqarnini pissutigalugu nakkutigineqarnersoq ersersinneqartussaallutik.

Takuss 1: Danmarkimi inissiisarnermut tunngatillugu inuit amerlasusi (piffissami killiligaangitsumi imaluunniit piffissami killilimmi), takuuk annertuumik innarluutillit pillugit inatsisartut peqqussutaat.

	2009	2010	2011	2012	2013
Kommune Kujalleq	16	14	14	11	10
Kommuneqarfik Sermersooq	40	40	40	45	43
Qeqqata Kommunia	19	19	20	20	20
Qaasuitsup Kommunia	36	35	35	35	36
I alt	111	108	109	111	109

⁵ Kommunilbestyrelsi misissuiffigisimappagu ilumut nunatsinni inissiinissamut periarfissaqartoqanngitsooq, kommunalbestyrelsi aalajangiiffigissavaa ilumut danmarkimut inissiisoqartariaqartoq. Aalajangiineq Isumaginninnermut Naalackersuisoqarfimmut paasissutissat tamaasa ilanngullugit nassiunneqartussaapput, tamatumani pineqarlutik innuttaasup innarluutaannut paasissutissat, nakorsap tarnip nakorsaasaluunniit allagarsiisimani ilanngullugit kommunip siumut pilersaarusiarsimasai. Tassani erseqqissaassutigineqarsimassaaq inissiinissamut siunertaq sivissusissaattullu taggissisimanerit takussutissiarineqarsimassallutik. Isumaginninnermut Naalackersuisoqarfiup Danmarkimi nunatta aallartitaqarfia ilisimatissavaa aalajangiinerit tunngavigineqartullu ilanngullugit. Tamatumani kingorna Naalackersuisoqarfiup nunatta avataannut inissiinissaq aalajangiiffigisarpaa. Isumaginninnermut Naalackersuisoqarfiup avalattitsinissaq akuersissutigisimappagu nunatta aallartitaqarfiani sullissisut kalerrissavai, taakkulu Isumaginninnermut Naalackersuisoqarfiup KANUKOKA-llu 4. november 2011-mi isumaqatigiissutigisimasaat toqqammavigalugu ikiullutik aallartittarlutik. Nunatsinni kommunerisap inissiivissaq neqeroortugineqarsimasoq akuerisinnaagunikku, aallartitaqarfiup aningaasaliisutaasartussat pillugit naatsorsuissaaq nunatsinnilu kommunerisaanut nassitussallugit. Taanna atsioriarlugu utertinneqareerpat danmarkimi kommunerisamut ingerlateqqineqassaaq, paasissutissallu assingi aallartitaqarfimmi toqqorsimatinneqassallutik. Taamatut inissiisarnerni kommunit 50%-mik oqilisaavigineqartarpoq aningaasartuutigisat 2 mio.kr.-nit sinnerlugit amerlassuseqarsimappata.

Danmarkimut inissiisarnert kisitsitaat misissuataaraani takuneqarsinnaavoq, taamatut aallartinneqartartut ukiut ingerlanerini amerlasutsimikkut allanngoriaateqangaarsimangisut, tamatumani oqartussaaffiup kommuninut nuuneqannginnerani pissutsinut sanilliussisagaanni. Inissiisarnerni pissuserineqartartut allannguuteqarujussuarpasinngillat. Tassungalun tunngatillugu erseqqissaassutigineqassalluni inissiisarnert taamak killeqartigitillugit aammalu qarasaasiatigut paasissutissat taamak killeqartigitillugit, peruserineqartartut qanoq ineriartuuteqarnersut oqaatsigiuminaassinnaammata. Taamaattorli kommunit ataasiakkaarlugit immikkoortissagaanni, danmarkiliartitsisarnerni pissuserineqartartut nikingalaarsinnaallutik. Kommuneqarfik Sermersooq tamatumani akulikinnerusumik danmarkimut inissiisarpoq, kommunillu allat tunarsimaarpasinnerullutik. Taamaattorli Kommuneqarfik Sermersooq piffissami sivikinnerusumi inissiisartoq maluginiarneqarsinnaavoq, tamatumani ilaatigut pissutaasarluni danmarkimi efterskolertitsisarnert il.il.

Danmarkimi immikkut neqeroorutaasartut kommuninut akisuujusarput. Tamannalu toqqammavigalugu nunatsinni inissiiniarnerusarnissaat ilimanaateqarsinnaagaluarluni, soorluli aamma Namminersornerusut kimigiiserfigineqarnerusinnaasut nunatsinni pieriarfissanik pilersitsiortornerunissaat eqqarsaatigalugu. Tamanna tunngavigalugu kommunit namminersornerusunik suliqaninnerusumik oqaloqatiginninnissinnaansartik kissaatigigaat nalunanngilaq, kissaatigineqarpoq nunatsinni immikkut pierarfissat pitsaanerulernissaat.

Naak Namminersornerusuniit immikkut politikkikkut anguniagaagaluartoq, nunatsinni paaqqutarinnittarfiit immikkuullarissut sulimaannamiit amerlanerusut pilersinneqartariaqaraluartut, tamatumani ineriartortitsineq unikaallassimasutut taaneqarsinnaarpasippoq, tassami aamma sulisoqarnikkut immikkut ilisimasallit tamakkunani pisariaqartinneqartussat pissarsiariuminaassinnaasarnerat naluneqanngimmat.

Misissuataaraani kikkut qanoq innarluutillit danmarkimut nassiunneqarnerusarnersut, taava takuneqarsinnaavoq ineriartornerminnut tunngatillugu innarluutillit amerlanerpaajupput, tamatumali saniatigut assigiinngisitaartunik innarluutillit ataasiakkaakkuuttaartuusalutik. Taamak amerlatigisut taamatut innarluutillit avalatsinneqartarsimappata, pissusissamisoorpoq nalilersorluassallugu ilumut taakkununga naleqquttunik nunatsinni neqerooruteqarnerulersinnaanera misissuiffigis-

sallugu pissusissamisuumnginnersoq. Tamatumami saniatigut immikkuullarissunik innarluutillit nunatsinni iliuuseqaateqarfigineqarsinnaaner at ajornakusoornerussamat.

Oqartussaaffiup kommuninut nuuneqarnerisa kingorna annertunerusumik allannguuteqartoqasimanngitsoq maluginiarneqarsinnaavoq.

4.3 Innarluutillit pillugit politikki atuutitinneqarneralu

Kommunit tamakkerlutik oqariartuutigisimavaat namminerisaminnik innarluutilinnut politikkiliorsimallutik. Tamakkulu tamatigut kommunit qupersagaani ersinneq ajorlutik.

Nakkutilliisut maluginiarsinnaasimanngilaat taamatut politikkiortoqarsimanerup malitsigisaannik ilumut iliuuseqaatissat pillugit pilersaarusiortoqartarsimaner soq. Ilanngullugu nakkutilliisitat maluginiarsinnaasimanngilaat inatsisit toqqammavigalugit anguniarneqartussa q unaasoq, sapinngisamik innarluutilinnut sullissisut perorsaanermik ilinniagaqarsimasuusariaqarnerat toqqammavigalugu tamatuminn ga piviusunngortitsiniarluni aqutissiuussiniartoqarsimaner soq. Ikorfartuisartummi sallerpaatilugu perorsaanerup ineriartortitsinermullu sammisumik suliaqartussaapput, taamaasiornermikkullu sapinngisamik aqutissiuunniartussaassallugu innarluutillip imminut napatissinnaalernissaa, tamatumali kingunerisaannik inuttut iluarusunnerulluni inuusaaseqalersinnaanissaa.

”Ilanngullugu BDO-mit innarluutilinnut oqartussaaffiup nuuneqarnerata kingorna maluginiarneqarsimavoq oqartussaaffe qarfimmut tunngatillugu suut pingaarutillugit anguniarneqassanersut unammilleruminaassimanerarlugit, tamakkiisumik isiginnilluni aqqqissuussinissaq aqutissiuussiniar nissarlu amigaataavoq, ingammik takorloorneqarsinnaammat innuttaasut eqqarsartariaatsimikkut ajornartorsiuteqartut amerliarsinnaanissaat eqqoriarneqarsimammat.”

4.4 Suliassat aqqqissuunneqartarnerit – periutsit, akisussaaffinnik agguaa neq, suleriaatsit, maleruagassat

Nakkutilliinermi maluginiarneqarsimavoq piffinni tamani ersarissaasutigineqartarsimammat aalajangiisussat kikkuunerannik. Tamatumani pineqartuni ikiorsiissuteqarnissanut nal.akunnerinik, ikiorsiissutinik, innarluuteqarneq peqqussut naapertorlugu aalajangersaanerit il.il. Ilanngullugu nakkutilliisunut ilisimatitsissutigineqarsimavoq maleruagassat

tamakkununga tunngasut malinneqartuartarmata. Tamannali qanoq ilumoortiginersoq misissuinikkut uppersarnerqarsimangilaq.

Nakkutilliarthortunit maluginiarneqarsinnaasimangilaq ilumut naapertuut-tunik suleriaatsit pillugit ingerlaaserineqartussat kingornalu suliarineqar-nissaanut tunngatillugu periusissanik aalajangersuisoqarsimanersoq, tama-tumunnga aningaasaliissutit qanoq pissusissamisootigisumik naamassi-neqartarnersut eqqarsaatigalugit.

Matumani pissutsit kommuninit oqariartuutigineqarsimasut imaassimatil-lugit sulisut piginnaaneqarluartut nalinginnaasumik sulisussarsiariumi-naatsinneqartartut, ingammillu tamatumani sulisut misilittagaqarluartut eqqarsaatigalugit, tamakkulu nassatarisaanik suliamik ilinniagaqarsimann-gitsut sulisorineqartuartaqarneranni pingaaruteqartuuvoq tikkuassal-lugu, suleriaatsit tamarmik naqitanngorlugit pigineqarnissaat pingaar-uteqartuuvoq, taakkumi sulisut sulinerminni toqqammavigisarsinnaassam-massuk.

Innarluutillit pillugit sulissussinissamut ilitsersuutit kommunini iluaqutigi-neqarluartut malunnarpoq, tamarmimmi taakkua atugarisaraat ersarippoq, assersuutigalugu sullissinermi immersugassaq atorineqartartoq malunnar-mat.

4.5 Sulisorisat – sulisussarsiornerit, politikikkut anguniakkat, ilinniarti-tseqqisarnerit, ilitsersuilluarnerit, sulisut ilinniarluarsimasut, unammil-ligassat aporfiusartullu

Tunngaviatigut innarluutilinnut oqartussaaffiup kommuninut nuuneqarne-rata kingunerisaanik suliassat annertusisimasussaannikkaluarput, tassami kommunit tamanna sioqqullugu piffimmi ingerlatsineq isumagereer-simammagu. Tunngaviatigut allaffissornikkut aningaasartuutit annikillisi-masariaqaraluarput, tassami tamatuma kingorna pisariaqarunnaarmat nam-minersornerusunut utertinniagassat akuersissutillu isumagineqartarnissaat.

Nakkutilliarthortut maluginiarsimavaat kommunit isumaginninnikkut allat-toqarfii kommunit innarluutilinnut oqartussaaffimmik tiguserernerisa kingorna unammilligassarpassuaqarsimasut, sulisoqarnikkut pisortaqarne-rullu tungaasigut. Nakkutilliarthortut takullugillu apersuisarnermikkut maluginiarsimavaat, nalinginnaasumik isumaginninnikkut siunnersortinik allanillu ilinniarluarsimasunik sulisussaaleqisoqartarsimasoq. Nalingin-naasumik kommunit naliliinerat naapertorlugi isumaginninnerup iluani inuttaqarniarnermikkut ajornartorsiuteqarlutik. Piffiit ilaanni ilaqtariin-nermut immikkoortortaqarfimmi sulisut imak taarseraatsigipput, tamatuma

kingunerisaanik immikkoortorta qarfinnik nutaanik pilersitsiniartoqartariaqarsimalluni. Tamatuma takutippaa immikkut iliuuseqartoqartariaqartoq isumaginnittoqarfinni sulisutigut ineriartortitsinissaq ataavartitsiniarnisarluni tamatumali kingunerisaanik isumaginninnikkut sullissilluarsinnaasunik kommunimi pigisaqarnissaq aqutissiuuniarneqartariaqartoq.

Nakkutilliisut maluginiarsimavaat ilinniarsimasunik sulisussaaleqineq aammalu sulisut taarseraannerujussuat pissutigalugu pisariaqarsimasoq piginnaangorsaanerit, ilitseruilluarnerit, ikiorsiissutitut atortut, soorlu assersuutigalugu suleriaatsit naapertuunnerpaanik periusersassat, ilitseruutit ilanngullugit inatsisinik paasinninnissaq siunertaralugu ujartueriaatsit, sulissussinermi naapertuuttunik atortorissaaruteqarnissaq taamatullu takussaasumik sullarissumillu pisortaqarnissaq amigaatigineqartuurtartut.

Ilitsersiilluartarnissat annertusaavigineqarsinnaanerit eqqarsaatigalugu ingammillu suliamik ilinniagaqarsimangitsut piginnaangorsarneqartarnissat eqqarsaatigalugu, qarasaasiaq atorlugu ungasianiit ilinniartitsinerit ilitseruisarnerillu periarfissaalluurtut taaneqarsinnaapput. Nunatsinni, ilaatigullu ulloq unnuarluni angerlarsimaffiit eqqarsaatigalugit, taamatullu nunani allani misilittakkat tapitartuullugit digitaliseeriisimaneq iluaqutigalugu piginnaangorsaanerit ilitseruinerullu ingerlanneqartarsinnaapput, tamakkumi saneqqunneqarsinnaangitsumik atorneqaleriartoramik. Taamaattumik periarfissaalluarpoq kommunit taamatut atortorissaarutit atorluartalerualarunikkit.

Soorlu siusinnerusukkat taaneqartutut nakkutilliisimanerit takutippaat kommunini assigiinngitsutigut piginnaangorsaanissaq saneqqunneqarsinnaangitsooq. Taamatut piginnaangorsarnissamut periarfissiissutit aamma akissaatitugut qaffaallalaarnermik neqitserneqarpata, tamatumani sulisusut pikkorissarnerit qaffakkiartortumik aqqissuussat aqutiginissaanut naammassinissaanullu kajumissaasiisarnissaq naapertuuttut tikkuarneqartariaqarpoq.

4.6 Ikorfartuisartunik aqutseriaatsit tamakkiinerusumik isigalugit

Nakkutilliinermik ingerlatsisut maluginiarpaat ikorfartuisunik ingerlatsinermi annikinngitsumik pitsannorsaannissamut inissaqartoq. Taakkua amerlasuutigut aalajangersimasumik atorfeqartinneqarneq ajorput, taamaattumillu sullissisut taarseraattuarnernik tamanna aamma nassataqartarluni. Aamma tamannarpiaq pissutigalugu ataavartumik nangeqattaartunillu piginnaangorsaanissaq angujuminaassalluni.

Oqaatsigineqartutut ilinniartitaanikkut iliuuseqaatit piffissami sivisuumi sunniuteqassappata – tamannalu aamma sulisut atanerusarnissaat eqqarsaatigalugu pisariaqartuuvoq – ikorfartuisartut aalajangersimasumik atorfinittinneqartariaqarput. Tamanna ajornaatsumik eqaatsumik ingerlat-seriaaseqarnikkut anguneqarsinnaassasoq qularutissaanngilaq.

Nakkutilliiartortitat piffiit ilaanni ilisimatinneqarput, politikikkut oqartus-sat kissaatigisimagaat tassa kisiat ilinniarsimanngitsunik innarluutillit ikiorteqartinneqartariaqartut. Taamatut periuseqartoqarnera kommunini suli arlaqarnerusuni atuukkunarpoq. Tamatumunnga pissutaasinnaagunar-poq kommunini suliffissaaleqisut akornanni ilinniarsimanngitsut amerla-nerusarmata aammalu kommunit ajornakusoortoortarmata ilinniarsi-masunik inuttassarsiuniarnerminni. Tamannali immikkut ilitsersuussiner-nik ilinniartitseqqinernillu malitseqartinneqartarsimanngitsoq malunnar-poq, sulisuusunilli oqariartuutigineqallattaalluni piginnaanngorsarneqar-nissartik pisariaqartittaritsik. Tamatuma saniatigut kommunit ilinniarsi-masunik qanoq iliorlutik sulisussarsiorsinnaanerlutik periusersassaminnik aalajangersaasimarpasinnngillat.

Ikiorisartunut nal.ak. suliffiusussat pineqartut ataasiakkaarlutik qin-nuteqaateqarnerat naapertorlugu aaqqiivigineqartarpoq. Tunngaviatigut ikorfartuisussanut aningaasaliissutit ataatsimoortillugit atugassiissutigi-neqartarput, taavalu ikorfartuisartut aqutsisuannit aalajangiivigineqartar-luni nal.akunnerit qanoq agguaasissutigineqassanersut. Innarluutillit ataa-siakkaat qanoq ikiorserneqartigisimanersut takussutissiarineqartarput taa-valu kommunit aqutsisoqarfianut nalunaarutigineqartarlutik. Tamatumu-una aamma qulakkeerneqanngilaq ilumut innarluuteqartoq naammagi-nartumik ikiorserneqarsimasinnaanersooq imaluunniit imminut naatsorsuus-sat pissarsiarisimanerai.

Tamaasa isigalugit arlalitsigut pitsaanerusumik ingerlatsisoqartariaqarnera pisariaqaannarani naapertuilluarnerusumik aaqqiisoqartarnissaa pisari-aqarsorinarpoq.

4.7 Innarluutillit utoqqaat illuiniittut

Kommunit utoqqarnut najugaqarfiutaani najugartut akornanni taku-neqarsinnaavoq minnerpaamik inuit 29-t 65-it inorlugit ukioqartut taak-kunani najugaqartuusut. Tassalu utoqqalinertik pissutigalugu sanngiillisi-mallutillu utertunngorsimasinnaasut akornanni najugaqartuusimassallutik. Tamanna imatut aamma paasineqarsinnaavoq utoqqaat illuini najugaqartut

6%-ii, inunnut taakkununga naatsorsuussaannngitsuni najugaqartin-neqarsimassasut. Nalinginnaasumilli utoqqaat utoqqalinertik pissutigalugu sanngiillisimasut 65-illu sinnerlugit ukioqartut akornanni arlaatigut innarluuteqartut najugaqartinneqarsimassasut. Tamanna aamma imatut paasineqarsinnaavoq nunatsinni innuttaasut akornanni ulloq unnuarlu paaqqutarineqartariaqartut akornanni, taakkununga naapertuutinngitsuni paaqqutaritinneqartarsimassasut.

Maannakkorpiaq maluginiarneqarsinnaanngilaq, innarluutillit 29-usut akornanni qassit ukioqqortusimanertik pissutigalugu utoqqaat illuanni najugaqartinneqarnersut. Taamaattorli naatsorsuutigineqartariaqarunannigilaq innuttaasoq 55-inik imaluunniit taakku ataallugit ukiulik utoqqalinerminik sanngiitsunnngorsimanissaa. Imaassimassagunarlu timikkut eqqarsartaatsimigullu nappaateqarnini pissutigalugu ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmi najugaqartinneqarsimassasoq. Innuttaasut 55-t inorlugit ukiullit 12-t utoqqaat illuanni najugaqartinneqartut takuneqarsinnaavoq.

Innuttaasunut taakkununga tulluurtunik naleqquttunillu inissanik neqerooruteqartarneq pillugu paasiniaanissamut pisariaqartitsisoqartoq takutippaa.

4.8 Ingerlatsinermi inatsisitigut toqqammaveqarneq

Kommunit innarluutilinnut sulissussinermut tunngatillugu aningaasanik ingerlatsinerannik nakkutilliinerup saniatigut Ilaqutariinnermut, Naligiisitaanermut Isumaginninnermullu Naalackersuisoqarfiup misissuiffigisimavaa, kommunit ingerlatsinerminni qanoq inatsisit atuuttut toqqammaviginiartigineraat.

4.8.1 Inatsisilerituut isaanniit allaffissor-nikkut ingerlatseriaaseq naapertuuttut taaneqarsinnaasoq

Nakkutilliineq nalilersuinermi toqqammaviit ataani taaneqartut toqqammavigalugit ingerlanneqarpoq:

Allaffissor-neq pitsaasoq

Tamatumani siunertarineqartut ersarissitikkumallugit naalackersuisoqarfiup inatsisilerituut isaanniit kommunit ingerlatseriaaserisaat naliliiffigitissimavai; pineqarlutik allaffissor-neq nalinginnaasoq aammalu allaffissor-neq pitsaasoq. Tassuunatigut misissuiffiginarlugit ilumut allaffissor-nikkut ingerlatsineq inatsisilerituut isaanniit; naapertuuttut taaneqarsinnaanersoq. Allaffissor-nikkut ingerlatsinerup misissuiffigineratigut

saqqummersinniarnearpoq akisussaaffimmik tunniussinerup kingorna ilumut ingerlatseriaaseq naapertuuttut taaneqarsinnaasoq toqqammavigineqalersimanersoq.

Allaffissorneq nalinginnaasoq

Allaffissorneq nalinginnaasoq qanoq ittuusariaqarnersoq naliliiffigissa-gaanni isiginiarneqassapput ilumut allaffissornikkut sullissisut naapertuut-tumik ilinniagaqarsimanersut taamatullu inissisimasuunersut. Naapertuut-tumik ilitserorneqarsimasariaqarput eqqortumik ingerlatsinissaq eqqarsaatigalugu. Taamaasillutik nakkutilliisut isiginiarsimavaat qanoq ilinniakkatigut toqqammaveqartut kommunimi ingerlatsisut ulluinnarni in-gerlatsisussanik sulisussarsiornerminnut atatillugu qanorpiaq ilinniak-katigut toqqammavillit toqqarniartarsimaneeraat.

Allaffissorneq naapertuuttoq

Allaffissornermik ingerlatsisut ilumut naapertuuttumik toqqammaveqar-nersut nalilersussagaanni isiginiagassaavoq, ilumut allaffissornikkut inger-latsisut ilinniarsimasatik ilitserorneqarsimanertilluunniit toqqammavi-galugit tunuliaqutarisatik sulinerminnut atatillugu atorluarsinnaaneraat.

Piginnaasaqarluarneq imaappoq ilumut allaffissornikkut sulisuusut sulias-satik pillugit tunuliaqutaannik ilisimasaqartuunersut. Piginnaasaq tama-tumani tassaavoq ilinniarsimasat toqqammavigalugit suliassanik inger-latsisinnaaneq. Allaffissornikkut sulisut ilisimasatik toqqammavigalugit sulisinnaassimassagunik pitsaasunik angusaqarsinnaasassapput.

Kommunimi sullissisartut oqimaaluatariaatsit 5-sut toqqammavigalugit imatut nalilersuiffigineqarsimapput:

1. Maleruagassat allaqqasut allallu maleruagassat ileqquliussat: Tamatumani salliutillugit pineqarput maleruagassat isumagin-ninnikkut oqartussat innarluutilinnik sullissinerminni aalajan-giisarnerminnilu toqqammavigisaat, allatut oqaatsigalugu aala-jangersakkat suliaq eqqartuussinermi, naammagittaalliortar-finni ombudsmandimilluunniit suliarineqarsimassagaluarpata toq-qammavigineqartussat. Taamatut aalajangersakkat ilarpas-sui ingerlatsinerni toqqammavigineqartartut inatsisit aallaavigi-neqarneranni ulluinnarnilu malinneqarneranni aalajangiisun-ngorsinnaasarput.

2. Nassuiarneqarnerat tunngaviliinerlu toqqammavigalugit ingerlatsineq:
 Inatsisit innersuussutigalugit aalajangiisuunerpaasarput inatsisip oqaasertai, maleruagassat qanoq imminnut ataqatigiissuunersut, naamagittaallortoqartillugu tunngaviliussat, eqqartuusiviit ombudsmandillu toqqammaviliussa, iliuitsit pissuviusulluunniit kingunerisinnaasaat. Suna naapertuuttut inernilinerusinnaanersoq ersarissumik oqaatsiuminaassinnaavoq, kisiannili pisimasut aamma isiginiarneqartariaqarlutik. Takorluuininneq toqqammavigalugu aalajangiinerit oqaatigineqarsinnaavoq, inatsisit suut tamaasa ”takorloorlugillusooq” tamatigit suliaasimasinnaaneq ajormata, piumasqaatit suut naamassinneqarsinnaappat aammalu allaffeqarfiup inerliinerit suut inerniliissutigisinnaavai. Imatut paasillugu allaffeqarfik nammineq inerliussaqsinnaammat. Taamatut aalajangiiniarnermi nalililineq inatsisinut toqqammaveqartinneqartussaavoq. Allaffeqarfimmi sulisut inatsisit paasisimasariaqarpaat atorluarsinnaasariaqarlugillu.

3. Piginnaasaqarneq attuumassuteqannginnerlu
 Piginnaasat eqqarsaatigalugit tamatumani aalajangiisuusarpoq kina aalajangiisinnaasutut isiginiarneqartarnersoq?
 Piginnaasat soorlu ilinniarsimanermit ilitsersuunneqarsimanermillu pissarsiarineqarsimasut saniatigut, aamma aalajangiisooqataasarpoq allattoqarfimmiittumik pinnaatitsisoqarsimanersoq soorlu assersuutigalugu meeqqat angerlarsimaffimmiit arsaarinnissutigineqarsimasut kommunini allani najugaqartinneqartut oqartussaaffigineqarnerannut tunngasuq.
 Attuumassuteqannginnissamut apeqqut tassaavoq ilumut sullisisup suliassamut attuumassuteqanngilluinnarnissanut piumasqaataasartut imatut paasineqarsinnaanersut, innuttaasoq pineqartoq innuttaasunut allanut sanilliullugu naligiissumik naapertuuttumillu pineqarnissaa saneqqutaarineqartussaassannginnersoq.

4. Suliap paasissutissiissutigineqarnera suliarineqarneralu:
 Kommunip akisussaaffigissavaa isumagissallugu ilumut suliap imak qulaajaaffigineqarsimatiginersoq aalajangiinissamut

toqqammavissat paasineqarluarsimallutik. Kommuni nammineq toqqammaviliunniakkani nalilersussavai qulakkeerniarlugu paasissutissat pisariaqartut qaqilerneqarsimansut aammalu paasissutissat imak piareersagalluartiginersut pitsaasutsimikkut pissusissamisoortuusariaqarlutik. Assersuutigalugu nakorsap allagarsiissutigisimasaa naammaginartumik suliarineqarsimanani pisoqalivallaarsimasorineqarpat imaluunniit iliuusissat pillugit akuersisimaneq imak pisoqalimatigissanngitsoq kommunip nutaanik pissarsiniarnissaa pisariaqanngitsutut nalilerneqartariaqartoq. Suut nutaamik qaqiliiffigineqartariaqarnersut suliap qanoq issusaanut qanorlu pingaaruteqartigineranut aalajangiisooqataasarpur. Soorlu pingitsaaliissummik arsaarinninnerni imaluunniit ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni inissiiniarnerni, suliaq tamakkiisumik qulaajaaffigineqarsimasariaqarpoq, suliaassanut allanut sanilliullugu sukumiinerusumik misissuiffigineqaaqarsimasariaqarmata.

Allaffissornikkut suliat isumagineqartarnerannut inatsimmi ilisimatitsinissamut, suliamut akuusut ilisimatinneqarnissaanut, tusarniarneqarnissaanut, nipangersimasussaataitanermut, paasissutissanik ingerlatitseqqiisinaanermut tunngaut, tunngavilersuutit aammalu maalaaruteqarnissamut periarfissat tikkuarnissaat tamatigut pisussaaffiupput. Aamma pisortat aalajangiisimanerminnut tunngatillugu allakkiorsimanissaat inatsisitigut pisussaaffiuvoq. Tamatuma saniatigut inatsisit allattuumassuteqartut malitassanik aalajangersagaqarsimasinnaallutik.

5. Nakkutillineq naammagittaalliteqarsinnaanerluunniit:

Kommunit namminneq ingerlatsisuupput, kommunillu aalajangiisimaneri inatsisitigut periarfissiissimanerit naapertorlugit naammagittaalliteqarsinnaallutik. Tamatumani kommuni pisussaavoq pineqartoq naammagittaalliteqarsinnaanerlutit ilisimatissallugu. Tunngaviatigut naammagittaalliteqarsinnaaneq, nammineq allaffissortitsinerup tunngaviatigut naammagittaalliteqarsinnaanera allaaneruvoq. Aalajangiinerit tutsuiginartuunissaat siunertarlugu pingaaruteqartuuvoq allaffissornerup ingerlanneqarnera pillugu nakkutilliinermik ingerlataqartarnissaq.

Aalajangikkanik nakkutilliisarnermut tunngatillugu nalinginnaasumik naammagittaalliuteqarsinnaanermut aqutsilluarnissaq saneqqunneqarsinnaajunnaarlugu aaqqiivigineqartarpoq. Pisortaausut sulisorisanut ilitsersuilluarnissamik ilinniartitsilluarnissamillu pisussaaffeqarnerisa saniatigut pisussaaffigivaat suliarineqartut nakkutiguarneqarnissaat. Naammagittaalliortoqarsimatillugu eqqarsaatersuutigineqartariaqartut ilagisariaqarpaat allaffissornerup pitsaassusianik naapertuuttuuneranillu nalilersuillattaasarnissaq.

4.9 Nakkutilliisut inerniliinerannik eqikkaaneq

Kommunit allaffissornikkut ingerlatseriaaseqarnerat toqqammaviit ukua 5-usut tunngavigalugit nalilersuiffigineqarsimapput:

- Suut tamaasa isigalugit malunnarpoq naammaginartumik suliarineqarsimanersut pillugit nakkutilliineq amigartumik ingerlanneqartartoq.
- Naammagittaalliortoqarsinnaanera imatut paasineqassaaq, kommunimi aalajangikkat pillugit pisortaausut ilumut innuttaasut naamaginninnginnersut nakkutigiuminaatsissavaat.
- Innarluutilinnut tunngatillugu suliat naammaginartumik qulaajaaffigineqarneq ajortut. Aappaatigullu siumut pilersaarularineqarsimasut nutartikkat ilumut toqqammavigalugit aalangiisoqartarnersoq takujuminaatsinneqarpoq, tamatumani ilanngullugit suliat suliarineqartarnissaanut pilersaarusiata, innuttaasut ikorfartuusisoqarneranut tunngatillugu misissuinerni nalunaarusiat nutaat toqqammavigineqarnerisut takujuminaallutik. Imatut tamanna paasineqassaaq takujuminaatsinneqartarmat ilumut suliassat imak qulaajaaffigineqarsimatiginersut iluamik suliarinissaanut toqqammaviginiarneqartut naammattutut taaneqarsinnaallutik. Ajoralarartumik nalinginnaasoorpasippoq suliat aqqissuussaalluurtumik qulaajaavigineqareersimanatik suliarineqartarsimasinnaanerat.
- Suliassat ataasiakkaat ingerlatsinermi akisussaaffiup tiguneqarneraniilli uninngatiinnarneqarsimarpasittarput. Kommunerusuut pilersinneqarneraniilli kommunit ilaanni iluamik takussutissaqartinneqarneq ajorput, tassami innuttaasumik sullissinermi paasissutissat tamarmik inuup taasumap allatorneqarfiini takuneqarsinnaasariaqarmata – tamakku kommunit ilaanni kommunerusuut

pilersinneqareermalli naamassineqarsimasanngitsut takuneqarsinnaavoq.

- Suliassat ajornakusoortut uninngatiinnarneqalertarnerat takussutissaqarpoq. Tamatumani pissutaanerpaasarluni sullissisut piginnaasa nikerartuullutillu naammaginartuusanninnerannik. Tamatumani immikkut tikkuarneqartariaqarpoq sullissisut ilaasa piginnaasakinnerat immikkut ajornartorsiutaasarmat.
- Inatsisitigut toqqammaviusunik qularuteqarneq aamma allaffissor-nikkut ingerlatsinermi ajornartorsiutinik naliliissinnaannginnermillu kinguneqartitserajuttarpoq.

4.11 Aningaasatigut aqutsineq tamakkiinerusumik isigalugu

Aningaasanik aqutsilluarneq tassaavoq ataavartumik missingersuusiasimasut toqqammavigalugit nalilersuillattaasarnissaq aammalu aningaasartuutigisimasat sumorpiaq tunngassuteqarsimanersut ingerlaanartumik qulaajaavigisinnaasimagaani.

Innarluutilinnut tunngatillugu aningaasaliissutinik aqutsinerup qulakkiissavaa,

- aningaasaliissutit ilumut aningaasaliissutigineqarsimasunut ator-neqarsimanersut nakkutigiuarsinnaassallugu,
- anguniarneqartuartariaqartoq aningaasaliissutigineqarsimasuniit annertunerusumik annikinnerusumilluunniit atuisoqannginnissaa, taamaattoqarsimassappallu aningaasaliissutit allannguallatsineqarnissaat isumagineqartariaqartoq,
- innuttaasut pisinnaatitaaffitik naapertorlugit ajunngitsorsiassaqartinneqassasut qulakkeerniarneqartuassasoq aammalu
- aningaasaliissutit naapertuunerpaamik pisariunnginnerpaamillu ator-neqarsinnaanissaat aqutissiuunneqartassasoq.

4.11.1 Aningaasanik aqutsinermi toqqammaviusut atorluarneqarnissaat

Namminersornerusunit nakkutilliisinneqartut ersersippaat aningaasatigut aqutseriaatsit kommunini naammaginartumik ineriartortinneqarsimann-gitsut, ingammillu innarluutilinnik ingerlatsinermut tunngatillugu. Nak-

kutilliisut takusinnaasimangilaat ilumut aqutsinermi suut periuserineqartussatut atorineqarnersut aammalu qanoq missingersuusiarineqarsimasut aqunniarneqarnersut, aningaasaliissutitigut sumi sulii periarfissaqartoqarnersooq tamarmilluunniit atorineqarsimasut sukumiisumik nakkutigineqaratik.

Kommunini ataasiakkaani sakkussanik pilersitsisoqarsimavoq soorlu assersuutigalugu nal.ak. ikiorsiissutitut aningaasaliissutigineqarsimasut mallinnaavigineqarsinnaasarnissaat eqqarsaatigalugu, tamakkuli atorineqaratik. Kommunit tamarmik imatut aqqissuussisimangillat aningaasartuutit immikkoortukkaat eqqarsaatigalugit aningaasaliissutit innarluutilinnut ataasiakkaanut inissinneqarsinnaasunngorlugit. Tamatuma saniatigut aamma ersernerluppoq, ilumut ikiorsiissutit angerlarsimaffinni ikiortinut imaluunniit perorsaasutut paaqqutarinninnermi atorineqarsimanersut.

Tamakku imatut paasineqarsinnaapput ilumut aningaasaliissutit naapertortuuttumik atorineqarsimasut takuneqarsinnaanngitsut, aammalu takuneqarsinnaanani ilumut innarluutilimmuut ataatsimut aningaasaliissutigineqarsimasut tassungarpiaq atorineqarsimanersut.

Aammattaaq nakkutilliinermi ersersinneqarsinnaasimangilaq ilumut ikiorsiissartut aqutsisuannut oqartussaataitaqartoqarsimappat tassunga aningaasatigulluunniit aqutsisoqarfimmuut aningaasaliissutitip assinga nassiuneqartarsimanersooq.

Tamakku tamarmik aningaasatigut aqutsinerup amigarnerattut nalileneqarsinnaapput aammalu innarluutillit inatsisitigut illersorneqarnera eqqarsaatigalugu eqqunngitsuliernerulluni. Tassami aningaasaliissutigineqartut pissusissamittut atorineqarnersut takuneqarsinnaanngilat, aammalu atorineqarsimagunik ilumut tassungarpiaq siunertarisaminnullu atorineqarsimanersut takuneqarsinnaasarani. Naatsumik oqaatsigalugu nakkutigineqanngilaq annertuumik innarluutillip peqqussut naapertorlugit pisinnaatitaaffimminnik aningaasaliissutaasimasut eqqarsaatigalugit naammassissunneqartarsimanersooq.

Suut tamaasa eqqarsaatigalugit nakkutilliartortitat maluginiarsinnaasimavaat, kommuni ukiup affakkaartumik aningaasaliissutit naapertuuttumik atorineqarsimanerini nakkutilliinermini, ukiumut ataasiarluni

Nakkutilliartortitat maluginiarsimasaannut ilaapputtaa qiumut pilersaarsiortarnerit suliarineqarnerminnut atatillugu siunertarineqartunut atorineqarneq ajormata. Siumut pilersaarusiata tamakkiinerusumik isigalugit

sukumiisumik suliarineqartarsimangillat, aammalu siunertarineqarsimasutut ukiut affakkaartumik nutarteqarneq ajorsimallutik. Innarluutilinnut peqqussut naapertorlugu innuttaasoq siumut pilersarusiuunneqarsimapat, taava misissuinerit amerlanertigut takutippaat, taava ataavartumik pigineqalersartut aalaakkaasumilu nalilersuinerni toqqammaviginiarneqas-sanatik. Assersuutigalugu ikiorsiissutut nalilersuiffigineqaqqigatik uki-umuut ukiumut nutaamut ingerlateqqiinarneqartarput, naak tamak-kununnga tunngatillugu inatsisit oqariartuutigigaluaaraat ataavartumik nalilersuiffigineqartassasut.

Akerlianik nakkutilliisut maluginiarsinnaasimavaat kommunini innarluutilinnut oqartussaaffiup nuuneqarnerata kingorna annertuumik aningaasartuutitigut qaffaffiusimasumi, tamatuma malitsigisaannik ikiorsiissutitut nal.ak. tunniunneqartartut sipaarniarfigineqangaatsiarsimasut. Tamanna takussutissaavoq piffimmut aningaasartuutit annikillisaavigineqarnissaat taamatut anguniarneqartarsimasoq.

Ilanngullugu nakkutilliisut maluginiarsinnaasimavaat, ikiorsiissutitut tunngatillugu aningaasaliissutaasimasunut atuisimanagerit sanilliutissagaanni pineqartut imminnut ataqatigiissuteqartanngitsut.

Kommunini ataasiakkaani nalunaarsorneqartarsimangillat innuttaasut qanoq amerlatigisut innarluutillit pillugit peqqussutip ataani inissisimasuunersut, tamatumali qanoq amerlatigisut pineqarnersut oqaatsigiuminaatsin- neqartartut. Tamatuma aamma kingunerisussaallugu malitsigisaannik qanoq iliuuseqarsinnaanissaq ajornakusoortartorujussuusoq.

4.11.2 Missingersuusiorneq missingersuusiarisimanillu nakkutilliineq

Innarluutillit pillugit kommunini missingersuusiarineqartartut ukiumiit ukiumut allamut nikerartorujussuusinnaasarput, tamatumali saniatigut innarluutillit amerlassusaat nikerartuusalutik. Tunngaviatigut innarluutillit amerlassutsimikkut annikitsuinnarnik nikerartartussaagaluarput, taamaattoqarsimanginneranullu pissutaasinnaavoq kommuni piffissap ilaanni innarluutillit peqqussutaannut nuutitsinissaq ammaneruffigisarsimassagaa.

Kommunini tutsuiginarpallaanngitsumik missingersuusiortoqartarneratigut aalaakkaasumik ingerlatsisoqarsinnaaneranut naapertuunnanili takussutissaaq aningaasaliissutinik ikilisisarneq qaffaasarnerlu ileqquuginnarsimassasoq. Tamatumani innarluutilinnut aningaasartuutit qaffakkiartu-piloornerat aningaasaliissutit appasitsinnerisigut annikillisaaviginia-

rneqartarsimassasut ilimanaateqarluni. Taamatut pissusilersorluni aningaasaliissuteqartarnerata ilaatigut kingunerisarpaa innarluutillit pillugit peqqussummut attuumassuteqartut misigeriataartarsimamassuk ikiorteqartarnernut nal.akunneri tunniunneqartartut ikilipilooriataartinneqartarnerat, tamatumanilu aalajangiisuuneq ajorlutik inuup pineqartup ikiorserneqarnissaminut pisariaqartitai nikeriaateqarsimanerannik.

Nakkutilliiartortitat maluginiarsimasaasigut erserpoq missingersuusiortarnermi tunngavissarpiaasussat toqqammaviginagit missingersuusiortoqartarsimassasoq, kisiannili piffimmut aningaasartuutigineqartut ataatsimoorumik tapiissutitut naapertuuttunngorlugit sippornaveersaartinniarneqartariaqartut. Nalinginnaasumik kommunit missingersuusiortarput, aningaasartuutit ataatsimoorumik tapiissutitut naapertuuttut, kisiannili ukiup ingerlanerani missingersuusiarineqarsimasut sipporneqaleriartortut takuneqarsinnaaleraangat ilassutinik aningaasaliisoqaqqittartoq. Tunngavia-
tigut missingersuusiornerni ataatsimoorumik tapiissutit tunngavigalugit missingersuusiortoqariarluni taava ukiup ingerlanerani ilassutinik aningaasaliisoqaannartarluni.

Nakkutilliisut periarfissaqarsimanngillat kommunini missingersuusiortarnermi aallaavigineqartartut qanorpiaq isikkoqartarsimanersut.

4.12 Qarasaasiatigut nalunaarsuinerit, paasissutissat pitsaassusaat, pisortat paasinnittarneri aammalu ingerlatsinermi atortorissaarutit

Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalak-kersuisoqarfimmit nakkutilliiartortitat tamakkiinerusumik ersersissinnaasimavaat siullermik innarluutilinnut tunngatillugu qarasaasiatigut paasissutissanik katersisarneq amigartumik ingerlanneqartartoq aammalu paasissutissat pigineqarsimappata pitsaassusaat naammaginangilluinnartuusut. Kommunit isiginiarneqarpasinnigilaq nalunaarsuinerit tutsuiginartumik ingerlanneqarnissaat aammalu innarluutilinnut tunngatillugu paasissutissat suliarineqartarneri naammaginangitsumik ingerlanneqartartut.

Qarasaasiatigut paasissutissat Winformatik-i aqqutigalugu pissarsiari-
neqarsinnaasut naammaginangilluinnartuupput aammalu innarluutilinnut tunngatillugu aqutsineri toqqammavigissallugit naammangilluinnartuullutik. Soorlu qaqugukkut taamatut nakorsaniillu naliliiffigineqarsimanersut il.il. tassuuna takussutissaqartinneqaratik.

*Annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarnerat pillugu Namminersorne-
rusut nalunaarutaat nr. 19, 16. decembar 2010-meersaq naapertorlugi*

kommunit pisussaaffeqarput innarluutillit pillugit kisitsisinik paasissutis-
sanik katersisarnissamut aammalu 1. marts-i nallertinnagu nalunaaru-
teqartarnissaminut.

Inatsissatut siunnersuutip aappassaaneerseqarnissaanut tunngatillugu
ilaqutariinnermut ataatsimiititaliap isumaliutissiisuteqarnermini ilaatigut
oqariartuutigivaa: ”Ilaqutariinnermut Ataatsimiititaliap [.....] pisariaqarti-
ppaa naqissusissallugu Naalakkersuisunut pingaaruteqarmat innarluutilin-
nut nakkutiginninnermini erseqqissaavigiuassallugu, aammalu pinaveer-
saartitsinernut tunngatillugu suliaqarnerminnut akisussaaffimminnillu
tigumminninnerminnut tunngatillugu pissarsiarisassallugit innarluutilinnut
tunngatillugu ingerlatsinerminni paasissutissanik kisitsisinillu tutsuiginar-
tunik pissarsisarnissartik. Tamatumuuna aamma Inatsisartunit ujartuiffigi-
neqarpoq pisortat aningaasaliissutaasa assigiinngitsut soorlu innarluutilin-
nut ingerlatsinermut tunngatillugu aqukkuminaatsinneqartarnerisa
aaqqiiviginiarneqarnissaa. Naggataatigut kisitsisit paasissutissallu eqqortut
ajornanngitsumik pissarsiarineqarsinnaanerat kommunit namminneq anin-
gaasartuutunik missingersuusianillu aqutsiniarnerminni soqutigisarigaat.
Ilaqutariinnut ataatsimiititaliap siunissami kisitsisitigut paasissutissanik
pissarsisinneqartarnissani piunasaqaatigivaa.. [...]. Ilaqutariinnermut ata-
atsimiititaliap tamatuma kingorna naatsorsuutiginnilaa, kisitsisitigut paa-
sissutissat pillugit uparuaaqissalluni pisariaqarumaartoq.”⁶

Ilaqutariinnermut ataatsimiititaliap ilanngullugu innersuussutigivaa Anin-
gaasaqarnermut ataatsimiititaliap AIS 07-p aappassaaneerseqarneranut
atatillugu oqariartuutigimmagu ukiuni arlaqalersuni tikkuartarsimallugu
ilaqutariinnermut immikkoortortaqarfinni sulianut tunngatillugu kisitsisiti-
gut paasissutissat amigartuartsimasut, imatullu allassimallutik: ”Ataatsi-
miititaliap aammaarlugu [...] sakkortuumik innersuussutigeqqissavaa,
ilaqutariinnermut tunngassuteqartuni suliani Naalakkersuisut isumagissa-
gaat kisitsisitigut paasissutissat katersorneqartarnissaat isumagineqarta-
qqullugu.”

Tamatuma saniatigut Winformatik-imi nalunaarsuinissamut immersuiffis-
samik ineriartortitsisoqarsimavoq, tamatumuuna aqqtissiuuniarneqarsi-

⁶ Inatsisartut Ilaqutariinnermut ataatsimiititaliaanit isumaliutissiisut uunga
tunngatillugu: Annertuumik innarluutillit pillugit Inatsisartut peqqussutaata 2010-
mi allanngortinneqarneranut tunngatillugu isumaliutissiisut (Innarluutilinnut
ingerlatsinermi akisussaaffiup kommuninut nuuneqarneranut atatillugu).

malluni kommunit ajornanngitsumik innarluutilinnik sullissinermut tunngatillugu paasissutissanik amerlasuunik ajornaatsumik nassiussisarsinnaasarnissaat aqquissiukkumallugu.

Taaneqartut toqqammavigalugit kommunit pisussaaffigivaat Winformatik-i aqquutigalugu nalunaaruteqassallutik, taanna KIMIK-IT-mit ineriartortinneqarnikuullunilu ingerlanneqarpoq. Peqqussut naapertorlugu, anner-tuumik innarluutillit pillugit nalunaarsuinerit makkuninnga ilaqartinneqartassapput:

- Ukiorisat
- Suaassuseq
- Najugaqarfik
- Nappaatigisaq
- Innarluutilittut nalilerneqalerfia
- Ikorsiissutit
- Aningaasaliiffigineqarnerata aallartiffia
- Aningaasaliinerup sivilissusia (Uniffigisaa).

Kommunilli nalunaarsuiffissaq ataavartumik atorineq ajorpaat taamaattumillu paasissutissanik tutsuiginartunik pissarsiaqarsinnaanissaq naatsorsuutigiuminaalluni.

Nakkutilliinerup tamakkiinerusumik qulaajaavigivaa ilaatigut innarluutillit pillugit nalunaarsuisarnerit amigartumik isumagineqartartut aammalu qarasaasiatigut paasissutissat annikippallaarujussuartut. Malunnarpoq kommuniniit tamakku aaqqiiviginiarlugit qanoq iliuuseqarfiginiarneqarsimanatillu suliarineqarsimanngitsut, taamaasilluni innarluutilinnik sullissinermi qarasaasiatigut atuisoqarneq ajortoq oqaatsigineqarsinnaalluni.

Winformatik-i aqquutigalugu paasissutissat pissarsiarineqarsinnaasut amigarput aammalu innarluutilinnik sullissinermut tunngatillugu ineriartortitsinermi sakkugineqarsinnaanatik. Qanga innarluutilittut nalunaarsorneqarsimanersut, nakorsanit naliliiffigineqarsimanersut il.il. amigaatigineqarput. Tamatumali saniatigut innarluutillit tamarmik tassani nalunaarsorneqarsimanngitsut malunnarluni. Taamaattumillu kisitsisit Winformatik-i atorlugu pissarsiarineqarsinnaasut uppernaratik.

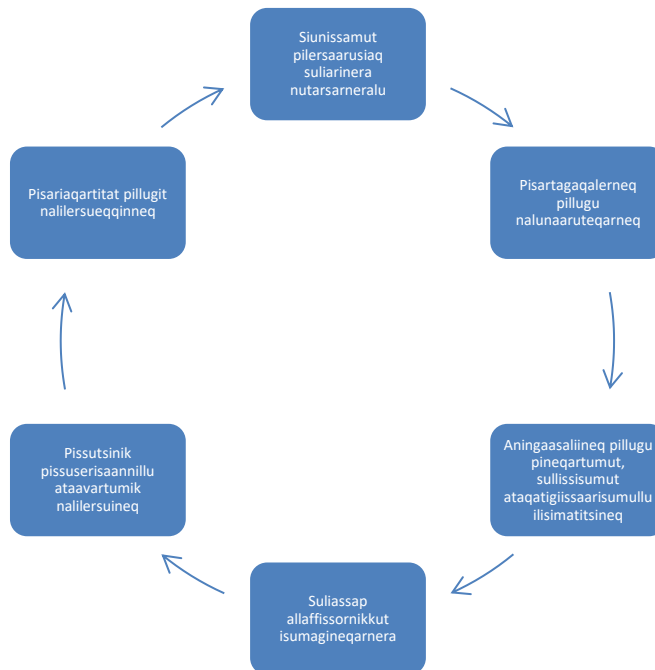
4.13 Eqikkaaneq aningaasatigullu aqutsinermi ineriartortitsisinnaaneq il.il.

Apeqquserneqarsinnaagunangitsumik kommunit ilaatigut innarluutillit pillugit ingerlatsinerminni aningaasatigut unammilligassaqaqaat. Tamatumani aamma missingersuusiortarnerit, taakkulu aqutsinermi malinnaaviginiarneqartarnerat aningaasatigullu aqutsineq tamakkiinerusooq ajornartorsiuteqarfiullutik.

Naapertuuttumik aningaasatigut aqutsinermi aaqqiissutissaasinnaasooq tassaavoq suliassat tamarmik inunnik sullissinermut atatillugu aningaasatigullu aqutsinermi atortorissaarutit aningaasaliisoqarneraniilli ikkussuuneqartarmissaat. Tamatumali nassatarisaannik – qaammammut imaluunniit qaammatit pingasukkaarlugit – qanorpiaq atuisoqarsimanersooq naapertorlugu nalunaarsuisoqartassasooq. Tamanna pisassaaq sullissisup missingersuusiarisimasat naapertorlugit paasissutissat pissarsiaralugillu misissoraanngamiit tassanilu maluginiarlugu aningaasaliissutit eqqortumik atugassiisutigineqarsimasut, tassalu siunertamut naapertuuttumik atorneqarsimarnersut misissuiffigigaanngamigit. Tassunga tunngatillugu ikorfartuisarnermi ataqatigiissaarisup isumagisariaqarpaa innarluutillit ataasiakkaat qanoq annertutigisumik ikiortissarsissunneqarnerisut nalunaarsoriarlugit allattortaqarfimmut nalunaarutigisarnissaat.

Ataani ersersinneqarpoq, innarluutillit ukiup affakkaartumik ikiorsiivigineqarnerisa aqunneqarnerannut tunngatillugu takussutissiaq.

Takuss.: Naapertuuttumik sulianik aningaasatigullu aqutseriaatsimik takussutissiaq

Kommunit tamarmik WINFORMATIK atorsinnaavaat taannalu sullissinermi iluaqutaalluni atorneqarluarsinnaavoq, iliuuseqaatit aalajangi-
 inerit il.il. inuup normua aqputigalugu toqqorteriffiusinnaalluni. Aamma
 periarfissaavoq aningaasatigut aqutsinermut tapitartuuneqarsinnaanera,
 taamaasilluni ataqatigiissumik sullissiviginissaa ajornarunnaarsillugu.
 Ajoraluartumilli kommunit tamarmik WINFORMATIK-i sullissisar-
 nerminni naamaginartumik atugarinngilaat.

Takuss. Missingersuusiorsinnaanissamut aallaavissat.

A. Siorna aningaasaliissutigineqarsimasut takuneqarsinnaanissaat.

B. Pineqartut ataasiakkaarlugit ukiumut agguaqatigiissillugit aningaasartuutaasartut

C. Pineqartut qassiunersut.

D. Agguaqatigiissillugu takkuttartut nalunaarsorneqarnerat

E. Ukiumoortumik utoqqalinermut allatulluunniit peeruttartut agguaqatigiissillugit qassiuppat

Nakkutilliisut maluginiarsimavaat kommunit arlaannaataluunniit innarluutilinnut tunngatillugu Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalackersuisoqarfimmut nalunaarsuisarnissamut pisussaaffini naamassineq ajoraa, naak tamakku inatsisitigut aammalu KANOKOKA-p Naalackersuisoqarfiullu akornanni isumaqatigiis-sutaasimagaluartut.

Kommunit aqqissuteqqinneqarnerannut tunngatillugu nalilersuinermi BDO-mit imak oqariartuuteqartoqarpoq: ”Naatsorsuutigineqarpoq Win-formatik-ip periarfissarititai aammalu innuttaasut akornanni innarluuteqartut pillugit nalunaarsuisarnerit siunissamilu pisariaqartitaanik ujartuiner-ermi iluaqutaassagaluarqoq innarluuteqariaatsit sorliit takussaanerul-ersimanersut. Tamatumuuna suut siunissami pisariaqartinneqarnerunissaat neqeroorutaasinnaasullu pillugit aalajangersaasarnissani periarfissat anner-tusineqassapput aammalu ilinniartitsinerit (piginnaanngorsaanerillu) sunut sammitinneqartariaqarnerannut iluaqusiissagaluarlutik. Qarasaasiatigut paasissutissat tutsuiginarnerusut aammalu pisariunngitsumik aqutseri-aaseqarnerup siunissaq aggersumi innarluutilinnut tunngatillugu ingerlatsi-neq pisarinnerulersiinnarnagu sipaaruteqarsinnaanermut aqutissiuussis-sagaluarpa.

Tamakkiisumik isigalugu aamma ulluinnarni ingerlatsiner- mut akornutaa-voq qarasaasiatigut paasissutissat toqqammaviusussat kommunini pitsaan-

ngippallaarnerat, tassami missingersuusionernut, sullissinernut malitsigisaannullu suliasat iluamik isumagiuminaattarmata. Taamaattumik soqutigisaqarfiup aningaasatigut aqunniarneqarnera sanngiiffigineqarpoq. Paasissutissat toqqammaviusussat amigaatigineqartarput, soorlu iliuuseqaatit, aningaasatigut aqutsinerit pisortallu aqutsiniarnerminni paasissutis- sanik amigaateqalersarlutik. Ingammik innarluutillit sukumiisunik nappaa- tillit sulissunniarnerat ajornakusoorsisarluni.”

Kapitali 5. Innarluutilinnut aningaasaliissutit

5.1. Ingerlatsinerup nuuneqarnerani aningaasatigut matussusiissutit

2013-mi innarluutilinnut tunngatillugu aningaasaliissutit katillugit 316,5 mio.kr.-niusimapput. 2014-mi kommunit 100%-mik akit toqqammavigalugit akiliuteqartalerput, taamaattumillu ataatsimoortumik tapiissutit 133,2 mio.kr.-nirik qaffaavigineqarlutik.

5.2. Innarluutilinnut aningaasaliissutit ineriartornerat

Ingerlatsinerup akisussaaffigineqalerneraniit kommunit tamarmik innarluutilinnut aningaasartuuteqarnerulersimapput, tamannalu tunngavigalugu ukiup ingerlanerani aningaaliissutit qaffaallatsinneqartarnissaat pisari-aqartarsimalluni. Taamaattumik aalajangiullugu inerniliisoqarsinnaanngilaq akisussaaffimmik kommunit tigusigamilli aningaasatigut aqutsilluarnerulersimasut.

Takuss. Kommunit innarluutilinnik sullissinerminni missingersuutaat taakkunungalu ilassutaasartut.⁷

Kommunit 1000 kr.-nngorlugit	Missingersuutit taakkunungalu ilassutit							
	2010	2010 ilassut	2011	2011 ilassut	2012	2012 ilassut	2013	2013 ilassut
Kommuneqarfik Kujalleq	1.654	0	43.663	1.199	42.733	159	42.742	-2.852
Kommuneqarfik Sermer-sooq	9.462	3.220	108.641	4.663	123.121	-945	123.243	563
Qeqqata Kommunea	4.737	1.068	65.708	-2.819	66.349	-856	67.028	-3.684
Qaasuitsup Kommunea	4.893	5.440	107.813	0	111.044	35	113.812	5.000

⁷ Maluginiarsiuk 2010-mut tunngatillugu aningaasaliissutit tassaammata kommunit namminneq aningaasaliissutaat, oqartussaaffiup tiguneqannginnerani aningaasat utertitsissutigisassat. 2010-mut tunngatillugu aningaasartuutit tamakkiisut naatsorsornissaanut periarfissaqarsimangilagut.

Takuss. Innarluutilinnut tunngatillugu kommunit naatsorsuutitigut aningaasartuutigisimasaat.

Kommunit 1000 kr.-nngorlugit	Naatsorsuutit (konto 48)			
	2010 ⁸	2011	2012	2013
Kommuneqarfik Kujalleq	2.629	42.763	44.596	48.267
Kommuneqarfik Sermer-sooq	20.518	110.711	120.438	122.020
Qeqqata Kommunea	7.172	60.520	64.089	65.390
Qaasuitsup Kommunea	17.920	116.570	115.030	122.011

Takuss. Innarluutilinnut tunngatillugu ataatsimoortumik tapiissutit

Kommunit 1000 kr.-nngorlugit	Utertitsiss. ⁹	Ataatsim. tapiissutit		
	2010	2011	2012	2013
Kommuneqarfik Kujalleq	0	43.770	44.375	44.568
Kommuneqarfik Sermer-sooq	0	97.279	102.175	104.163
Qeqqata Kommunea	0	60.806	62.924	63.101
Qaasuitsup Kommunea	0	100.749	104.152	104.618

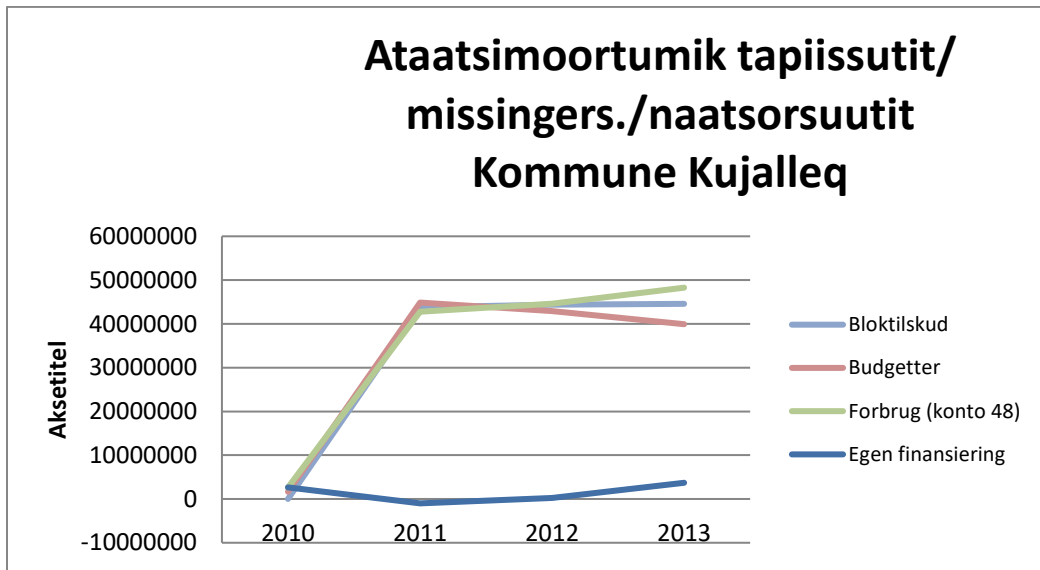
Ataani takussutissiatigut saqqummersinneqartuni takuneqarsinnaapput innarluutilinnut aningaasartuutit, ataatsimoortumik tapiissutitut sanilliullugit. Kommunit arlallit oqartussaaffimmik tigusinngikkallaramilli innarluutilinnut utertitsissutigineqanngitsunik aningaasartuuteqartarsimapput. Tamatumani pineqarput Kommuneqarfik Sermersooq aammalu Qaasuitsup Kommunua. Kommunit allat innarluutilinnut tunngatillugu akisussaaffimmik tigusinnginnerminni aningaasartuuteqangaartarsimanatik.

⁸ 2010 Egenfinansiering. Egenfinansiering er det kommunen selv finansierer ud over det bloktilskud der gives til området

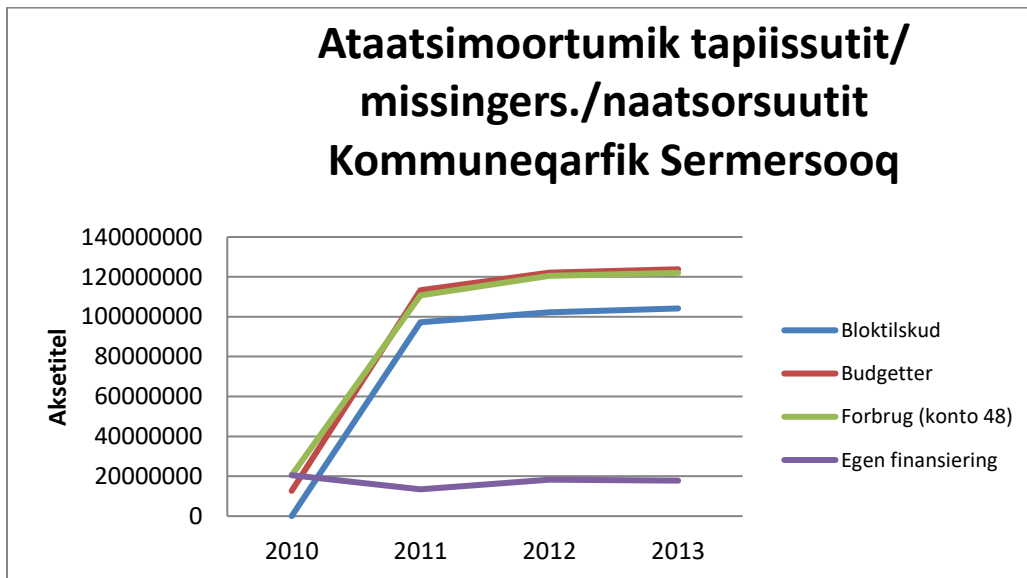
⁹ Det har ikke været muligt at fremskaffe data over kommunernes refusioner for 2010 på området.

Kommunit marluk Qeqqata Kommunια aamma Kommune Kujalleq an-nikitsuinnarnik aningaasartuuteqartuaannarsimapput. Kommunit tamanut atuuppoq aningaasartuutit 2010-mut sanilliullugit ukiuni arlalinni appa-riaallattarsimammata.

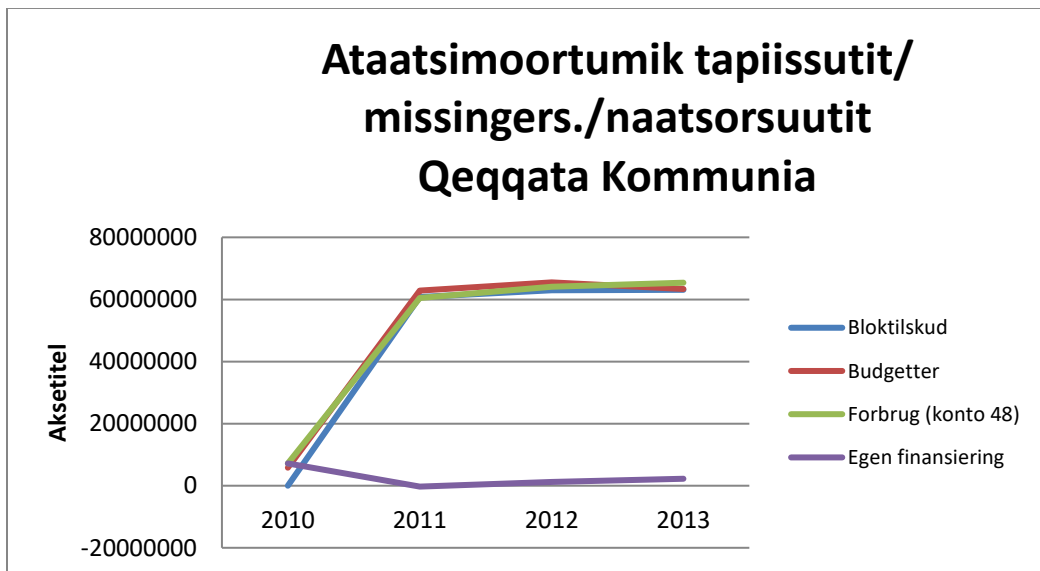
Takuss. Ataatsimoortumik tapiissutit annertussusaat, missingersuutit, naatsorsuutit kommunillu namminneq akiligaat.

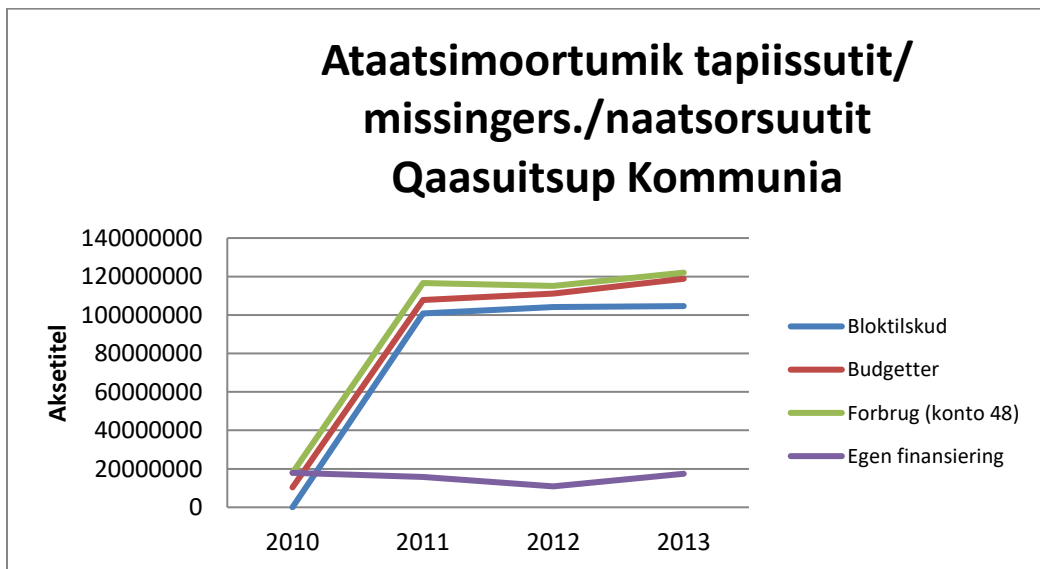
Takuss. Ataatsimoortumik tapiissutit annertussusaat, missingersuutit, naatsorsuutit kommunillu namminneq akiligaat.

Takuss. Ataatsimoortumik tapiissutit annertussusaat, missingersuutit, naatsorsuutit kommunillu namminneq akiligaat.

Takuss. Ataatsimoortumik tapiissutit annertussusaat, missingersuutit, naatsorsuutit kommunillu namminneq akiligaat.

Kapitali 6. Eqikkaaneq

6.1 Eqikkaaneq

Kommunit aqqissuuteqqinneqarnerat tamatumani innarluutillit pillugit oqartussaaffiup nuuneqarner aqqiinnermut ilaatinneqarluni, tamatuma kingunerisimavaa innarluutilinnik sullissinermi toqqammaviit, allaffissornik-kut politikkikkullu oqartussaaffiit allanngorsimanerannik. Kommunit ingerlatsinermi oqartussaaffimmik aningaasalersuinissamillu tamakkiisumik tiguisimanermikkut atuisunut qitiusutut inissisimalersimapput. Tassalu imatut paasineqarsinnaalluni innarluutillit pisortat tungaannut ulluinnarni saaffigisinnaasaat tassatuaalersimallutik kommunit, taakkuli kiffartuussi-neq ikiorsiisarnerlu tamakkiisoq akisussaaffigilersimallugu. Tamannali ukiorpaalunni anguniagaareernikummat taamaasilluni innarluutillit qani-mut sullinneqarsinnaalernissaat piviusunngortinneqarsimavoq.

Nalilersuinerni assigiinngitsutigut maluginiakkat inerniliinerillu kisiat akisussaaffimmik tunniussinerup kingunerisaannik pisimasutut isiginia-rneqarsimapput, naggataatigulli innarluutilinnik kiffartuussinerup ta-marmiusup nalilersorneqarnerani politikkikkut anguniakkanut ingerlatsi-nermut tamarmiusumut oqimaalutarneqarlutik.

Piffissami ataatsimi kommunit kattussuuneqarlutillu kingunerisaanik in-narluutilinnut oqartussaaffiup nuuneqarnerisa soorlulusooq kingunerisima-gaat arlaatigut innarluutilinnut aqutsinerup innarlerneqarsimanerannik. Kommunit kattussuuneqarnerisa nassatarisaannik kommuninut nutaa-jusunut ajornakusoorsimavoq ataqatigiissaarluakkanik aqqissuussaanner-mi inissiffissanik nassaarniarnissaq.

Maluginiarneqarsinnaavoq kommunit suli kattussuuneqaramilli aqqissu-ussaanner-mikkut inissiffissatik nassaarivissimanngikkaat, tassami kommu-nit kattussuuneqarnerisa nassatarisaannik aqqissuussaannikkut nikeriarneq annertusimaqaaq, tamatumali kingunerisaanik piffinni assigiinngitsuni piginnaaneqarluartut sulisorineqarunnaarsimanerannik ilaatigut kin-guneqartarsimalluni.

Innarluutilinnut tunngatillugu ingerlatsinerup nuuneqarnerata kinguneri-saanik kommunini ajornartorsiutit takutippaat unammilligassat imaan-naanngitsut arlaqarsimaqisut aammalu innuttaasut sullinneqarneranni pitsanngorsaannissamut suli inissaqarluartuusoq.

Kommunit ingerlatseriaasiat –innarluutillit isaannit isigalugu – politikkit-
kut neriorsuutaasimasuniit ungasissorujussuupput, tassami innarluutilinnut
kiffartuussisarneq pitsaanngitsutut isigineqarmat. Innarluutillit so-
qutigisaqaqatigiiffiinniit isigalugu kommunit ingerlatsinermi akisussaaf-
fimmik ineriartortitsinissamillu tiguisimapput, naak piffissami tassani
aamma allaffissornikkut, sulisoqarnikkut allatigullu unammilligassarpas-
suarnik peqareeraluarlutik. Innuttaasunut kiffartuussiviit alloriarfiit assigi-
innngitsut eqqarsaatigalugit unammilligassaqaqput, assigiinngisitaartunik
piginnaasaqarlutik tamatumali nassatarisaannik amigartumik kiffartuus-
sisarlutik. Innuttaasut inatsisinit illersugaanissaat qarsupittumik isumagi-
neqartarpoq, ingammillu naamagittaalliuteqarnissamut periarfissat tungaa-
sigut minnerunngitsumilu sulisut taarseraattuarnerat aporfissat angi-
nersarisarlugu.

Kommunit nalinginnaasumik ajornartorsiutigivaat ilinniarluarsimasunik
sulissarsiorarnertik, sulisut taarseraannerujussuat, aningaasatigut killi-
limmik periarfissaqarneq kommunillu aqqissuuteqqinnerat suli unammil-
ligassaalluni. Sulisussanik ilinniarluarsimasunik pissarsisinnaannginnerup
kingunerisinnaasarpaa pisortat piunaffigineqarnerunerat, ilinniartitaanik-
kut piginnaanngorsaanikkullu pisariaqartitsineq, sulinermi najoqqutassi-
ortuartaqartarneq aammalu perorsaanermi periusissanik suliaqartuarta-
aqartarneq.

Ataatsimut isigalugit oqartoqarsinnaagunangilaq, oqartussaaffiup
tiguneqarneraniit iluatsittussatut isigineqarsimasut iluatsinneqarsimasut.

Unammilligassat arlaqaqisut kommunit nammineerlutik naammassinias-
sallugit sapissavaat. Taamaattumik pisariaqarluni immikkut qanoq
iliuseqartoqartariaqartoq kommunit aqutsisoqarfii qitiusoqarfinniit ikor-
fartorneqarnissaat siunertarlugu. Aammattaaq unammilligassat ilagivaat
inatsisini atuuttuni allaqqasut ilaat. Tamatumani minnerunngitsumik in-
narluutillit inatsisitigut illersugaanerat, kisiannili aamma pisariaqalersi-
malluni inatsisit tamakku nutaamik nalilersuiffigineqarnissaat kingornalu
aaqqissuussiffigeqqinneqarnissaat. Inatsisit atuuttut pisariillisaavigineqart-
ariaqarput aammalu inatsitigut toqqammaviit ullutsinnut naleqqus-
sarneqartariaqarlutik.

Nalilersuinerup tamakkiinerusumik inernerivaa pisariaqartuusoq kommu-
nit ikorfartuiffiginarlugit assigiinngitsutugut periusineqartunik nutaanik

aallartitsisoqarnissaa. Innarluutillit inatsisitigut illersugaanerat, innarluutilinnut neqeroorutaasartut amerlanerulernerat il.il. kinguneqartinneqartussanik. Innarluutilinnut isumaginninnerup suliarineqarnera pillugu misissuineq nalilersuinerlu una siumut isigisumik periusissamik iliussissatullu pilersaarummik malitseqartinneqassaaq

Paasissutissanik aallerfiit

1. Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut akuersissutigineqarneranut atatillugu Inatsisartut Ilaqutariinnermut Ataatsimiititaliaata ISUMALIUUTISSIISSUTAANI oqariartuutigineqartut tunngavigalugit Naalakkersuisut peqquneqarput Innarluutillit pillugit Iisimasat Siunnersuisarnermilu Qitiuusooqarfiup pilersinneqarmissaa siunertaralugu 2008-mut aningaasanut inatsisissamut siunnersuuteqarnermi saqqummiusseqqullugit. Isumaliuutissiissut aappasaanerinninnermut tunngatillugu saqqummiunneqarpoq.
2. Inatsisartut annertuumik innarluutillit pillugit peqqussutaata allannguutissai pillugit Inatsisartut peqqussutaat nr. xx, xx-2010-meersoq Ilaqutariinnermut ataatsimiititaliap ISUMALIUUTISSIIS-SUTAANUT (innarluutillit pillugit oqartussaaffiup kommuninut nuuneqarneranut atatillugu) aappasaaneerineqarneranut tunngatillugu Isumaginninnermut Naalakkersuisup oqaaseqaateqarfigivaa.
3. Inatsisartut annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarnerat pillugu peqqussutaanut oqaaseqaatit.
4. Annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarnerat pillugu ilitsersuut, December 2010.
5. Kommunit innarluutillit pillugit ingerlatsinerat aqutsinerallu – aningaasanut tunngasut, nakkutilliisimanermit nalunaarussiaq, november 2014.
6. KANUKOKA-p isumaginninnermut siulittaasunik isumaginninnermullu pisortanik isumasioqatigiissitsinera, København 10.-12. septembar 2013.
7. Inuit annertuumik innarluutillit pillugit nalunaarussiaq, Epinion, 22. marts 2013.
8. Innarluutillit pillugit oqartussaaffiup misiliilluni kommuninut oqartussaaffigitinneqarneranik nalilersuineq, 2003.

9. Innarluutillit pillugit ingerlatsinerup nuuneqarneranut tunngatillugu naliliineq, april 2014, BDO.
10. Aaqqissuusseqqinneq pillugu naliliineq, innersuussutit nalilersuiffigineqarnerat, 2014, BDO.
11. Inissisimaffik pillugu nalunaarusiaq, august 2014, IPIS
12. Misissuititsineq: ”Qanoq meeqqamut, inuusuttumut inersimasumullu nunatsinni angajoqqaajulluni ulluinnaat misigisi-manartarpat”, 2013, INOOQAT.
13. KANUKOKA-p isumaginninnikkut pisortanik siulittaasunillu isumasioqatigiissitsineranit eqikkakkat, septembar 2013.
14. Innarluutillit pillugit oqartussaaffiup 1. januar 2011-miit nuuneqar-nissaanut tunngatillugu KANUKOKA-p Namminersorlutillu Oqar-tussat isumaqatigiissutaat.
15. Innarluutillit pillugit nalunaarusiaq, Namminersornerullutik Oqar-tussat, Ilaqutariinnermut Naalakkersuisoqarfik, 2004.
16. INOOQAT-imit nalunaarusiaq, 2014
17. INOOQAT-imit apeqqarissaarneq, 2014 aamma 2015
18. IPIS-mik nalunaarusiat apeqqarissaarinninnerillu
19. ADHD/Autist-mik innarluuteqarlutik nappaatilinnut ANGAJOQ-QAAQATIGIIT isumasiorneqarnerannit nalunaarusiaq, 2014
20. Nunatsinni tappiitsut isigiarsuttullu peqatigiiffianneersut ISI-mit isumasiorneqarnerat
21. Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqartarfimmik isumasiuiner-mit nalunaarusiaq
22. Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalakkersuisoqarfiup nakkutilliiartortitsisimanerminit nalunaaru-siaa, 2014

23. Innuttaasut pillugit qarasaasiatigut paasissutissat, Nunatta Naatsorsueqqissaartarfia
24. Annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarnerat pillugu Inatsisartut peqqussutaat nr. 7, 3. november 1994.
25. Inuit annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarnerat pillugu Inatsisartut peqqussutaata allannguutaanut Inatsisartut peqqussutaat nr. 13, 31. oktober 1996-imeersoq
26. Inuit annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarnerat pillugu Inatsisartut peqqussutaata allannguutaanut Inatsisartut peqqussutaat nr. 1, 23. maj 2000-imeersoq
27. Inuit annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarnerat pillugu Inatsisartut peqqussutaata allannguutaanut Inatsisartut peqqussutaat nr. 13, 20. November 2006-imeersoq
28. Inuit annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarnerat pillugu Inatsisartut peqqussutaata allannguutaanut Inatsisartut peqqussutaat nr. 12, 5. December 2008-imeersoq
29. Inuit annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarnerat pillugu Inatsisartut peqqussutaata allannguutaanut Inatsisartut peqqussutaat nr. 10, 31. maj 2010-imeersoq
30. Ulloq unnuarlu meeqqat inuusuttuaqqallu angerlarsimaffii pillugit Namminersornerullutik Oqartussat peqqussutaat nr. 64, 29. december 1994.
31. Inuit annertuumik innarluutillit ikiorserneqartarnissaat pillugu Namminersornerusut peqqussutaat nr. 8, 25. juni 2014-meersoq.
32. Meeqqanik, inuusuttuaqqanik innarluutilinnillu isumaginninninnut paaqqutarineqartunik angallassisussanik toqqaasarnerni taakkulu akissarsiaqartinneqarnissaat pillugu nalunaarut nr. 183, 1. juni 1988-mi atuutilersinneqartoq.

Ilanngussat allattorneqarfii

1. Innarluutillit isumagineqarnerat pillugu nalilersuinermi aqutsisoqatigiit suleriaasissaattut aalajangersakkat.
2. Innarluutillit kommuninit oqartussaaffigineqalersimanagerat pillugu nalilersuinermit tunngatillugu kommuninit immersugassat, 1. januar 2011-meersut.

Ilanngussaq 1 Innarluutillit atugarisaat pillugit nalilersuinermit aqutsisut suleriaasissaannut aalajangersa-gaq

Tunuliaqutai siunertallu

1. januar 2011-i aallarnerfigalugu aalajangiisoqarpoq innarluutilinnut tunngatillugu ingerlatsineq kommuninut nuuneqassasoq.

Aaqqissuusseqqinneq imak isumaqarpoq kommunit tamatuma kingorna innuttaasunut innarluuteqartunut aningaasaliissutitut pisortallu sinnerlugu akisussaaffik tiggummassuk. Tamatumunnga tunuliaqutaavoq kissaatigineqarmat innarluutilinnut inoqatimisulli allatut sapinngisamik inooqataasariaqarmat, tamannali angujuminarnerussasoq oqartussaaffiup siaruarneqarneratigut (kommunit) isumagineqarneratigullu. Tamatumani periarfissat innarluuteqarnermullu ikiorsiissutit allatigullu ikiortariaqarnerit tassannga aalajangiiffigineqarsinnaasunngorlutik. Arlaatigut naatsorsuutigineqartariaqarsinnaasasoq takorloorneqarpoq neqeroorutaasinnaasut assigiinngitsut pillugit (sulilersitseqqinniaanerit, ilinniartitaanerit, ikiorsiissutit il.il.) piffinni aalajangiiffigisalernerisigut pitsanngorsaasoqarsinnaajumaartoq.

Oqartussaaffiup nuuneqarneranut siunertaapput:

- Innuttaasut pitsaanerusumik sullinneqarnissaat aqutissiuukkumallugu aalajangiisarnerit piffinni qaninnerpaasunngortinneqassasut.
- Allaffissornikkut ingerlatsinerup pisariillisaavigineqarlunilu qulaajaruminarnerulersinnissaa.
- Aalajangiisarnermik aningaasaliisarnermillu aalajangiisartut imminnut ataqatigiissinneqarnissaat.
- Annertuumik innarluutillit atugarisamikkut suli ineriartortitsiffiunerusumik sullinneqarnissaat aqutissiuukkumallugu.

Siunertaavoq innarluuteqarlutik innuttaasut aningaasatigut periarfissat iluanni suli pitsaanerusumik kiffartuuneqarnissaat aqutissiuuneqassasoq

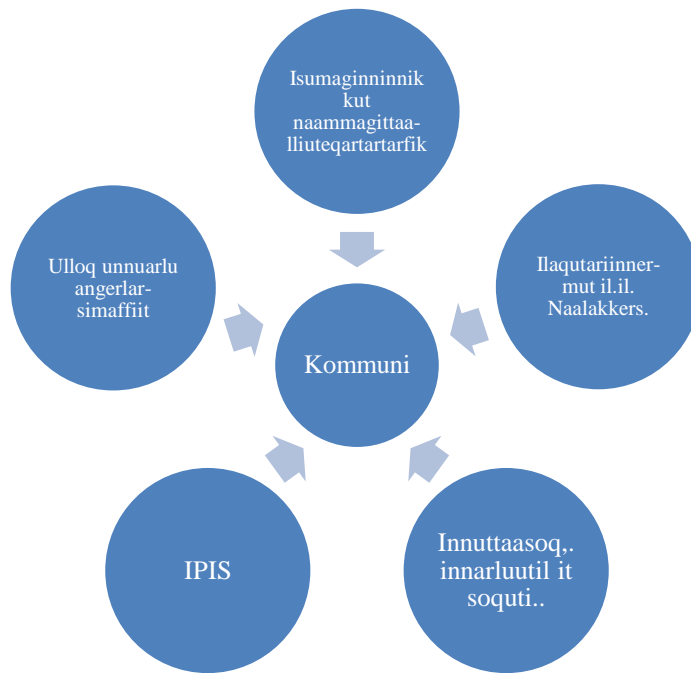
Innarluutillit angerlarsimaffii pillugit ingerlatsinermi oqartussaaffik suli namminersornerusuniissaaq, kisiannili aningaasartuutit 100%-mik aki-liuteqarnikkut matussusiivigineqartassallutik. Taamaattumik angerlarsimaffiit immikkuullarissut pilersinneqarnissaanut akisussaaffik suli namminersornerusuniippoq, kisiannili periarfissatigut ineriartortitsinissaq kommunit suleqatigalugit aqutissiuussisoqartassalluni. Taamatut aalajangiisoqarsimaneranut toqqammavigineqarpoq sapinngisamik angunia-neqartariaqartoq ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit immikkut pigin-naasaqarfiusut pilersinneqartarnissaat aammalu najugaqarfinni inissat naammaginatumik amerlassuseqarnissaat.

Akisussaaffimmik tunniussinermit atatillugu KANUKOKA-mik Namminersornerusullu isumaqatigiissutigisimavaat Ilaqutariinnermut, Naligiisitaanermut Isumaginninnermullu Naalackersuisoqarfiup KANUKOKA-llu akornanni innarluutillit pillugit oqartussaaffiup kommuninut nunneqarsimaneranik nalilersueqatigiikkumaarlutik. Nalilersuinermi isiginiarneqas-sapput, ilumut nuussinermit atatillugu siunertarineqarsimasut iluatsineqarsimanersut.

Periusissanik eqqarsaatersorneq

Akisussaaffiup aningaasalersuinerullu tamakkiisup kommunit akisussaaffigileramikku, kommunit atuisut tungaannut aalajangiisartussanngortineqarput. Kommunit imatut inissimalersimallutik tassatuaallutik innarluutilinnik kiffartuussisarnermi pisortat sinnerlugit kiffartuussisarnermi ikiorsiisanernilu kisimiillutik oqartussaalersimasut. Tamannami politikikkikut qangalili anguniagaasimavoq taamaasillunilu kommunit kisiartaallutik pisortat sinnerlugit innarluutilinnut tunngatillugu aalajangiisartunngorsimallutik.

Takuss. Kommuni soqutigisaqartullu allat

Tunngaviatigut nalilersuineq pingasoqiusaniit isiginiarneqarsinnaavoq. Kiffartuussap kiffartuussinermik aqutsinermillu isiginninnera[A], soqutigisaqartut allat naliliinerat[B], kommunip nammineq naliliinera[C].

Takuss. Pingasoqiusanngorlugu isiginnineq.

A	•Innarluutillip tungaanniit akisussaaffiup nuuneqarsimaneranik misigisat misilittakkallu, ilanngullugit soqutigisaqartut allat isiginninnerat. Innuttasup kommunillu suleqatigiinnerat innarluutillip isaanniit isigalugu.
B	•Oqartussaaffiup nuuneqarneranit sunniutaanik ersersitsineq, kommunit ingerlatsinerinik misissuinerit, nalilersuinerit, ilanngullugu kommunit piginnaasaanik, periarfissarititaanik il.il. inatsisit atuuttut toqqammavigalugit ingerlatsinerinik iliuseqaataannillu nalilersuinerit.
C	•Kommunit innarluutillit pillugit kiffartuussisarnermini misilittagaat, ilanngullugit iluaqutit, unammilligassat kissaatigisallu.

Tamatuma saniatigut pissusissamisoorpoq ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni pisortaasut aperissallugit, qanoq kommunit suleqatiginiartarnerat oqartussaaffimmik nuussereernerup kingorna misigisaqarfigisarsimanageraat. Tamatumunnga ilanngunneqarsinnaapput IPIS, Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqartarfik – tamakku tamarmik sutigut suleqatigiinniarnermini sutigut unammilligassaqtutut misigisimasarpat.

Nalilersuineq ilaatigut makkuninnga toqqammaveqarpoq

- nalunaarusiat innarluutillillu soqutigisaqatigiiffiunik isumasiuinerit, IPIS, Isumaginninnikkut Naammagittaalliuteqartarfik, ulloq unnuarlu angerlarsimaffit,
- immikkut nakkutilliilluni ingerlatsinermi ukioq 2014 sammeneqarput suliat ingerlanneqartarnerat, qarasaasiatigut katersat tamakku-ninngalu kommunini suliareqqiisarnerit, innarluutilinnik apeqqaris-sarnerit, ikorfartuisartunik, ikorfartuisartunut ataqatigiissaaris-unik, sullissisunik pisortaasunillu,
- siusinnerusukkut nalilersuisimanagerit misissuisimanagerillu il.il.
- kommunit nalunaarusiaat il.il.

Taamaattumik nalilersuinissamut toqqammavissat ikigisassaannigitsut pigineqarput. Taamaattorli innarluutilinnik ingerlatsinerup misissuiffigineqarneratigut ersarissumik takutinneqarluni, qarasaasiatigut nalunaarsuisarnerit, qarasaasiatigut ingerlatsisarnerit aammalu qarasaasiatigut katersat pitsaassutsimmikkut naammaginangilluinnartumik inissisimasut. Taamaattumik kissaatisaagaluarput piviusunngortinniassallugu ajornakusoor-simavoq, tassali qarasaasiakkut paasissutissat pigineqartut toqqammavigalugit nalilersuiffigissallugu innarluutilinnut tunngatillugu ingerlatsiner-mi kommunit oqartussaassuseqalersimanerat qanoq kinguneqarsimaner-soq. Taamaattumik siammasissumik tamatigoortumillu apeqqarissaarin-ninnerit, nalunaarusiaasimasut, nakkutilliisarsimanerit aammalu piviusor-siortitsilluni il.il. nalilersuinerit atorneqangaatsiartariaqarsimallutik.

Taamaattumik tunngaviatigut takusat toqqammavigalugit ajornakusoorpoq qanoq akisussaaffimmik tunniussisimaneq kinguneqarsimaner-soq naliliif-figiniassallugu. Taamaattumik innarluutilinnik ingerlatsiner-mut tunngatil-lugu nalilersuineq silinnerusumik isiginnilluni nalilersorneqartariaqarpoq. Taamaattumik nalilersuiner-ni maluginiakkat inerniliinerillu nuussinerin-narmuinnaq isiginninnatik aamma tamakkiinerusumik innarluutilinnut tunngatillugu ingerlatsinerup qanoq inissisimaneranik politikikkullu anguniagaasimasunut sanilliullugit aamma nalilersuinerullutik.

Suliap aaqqissuussaana

Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninninnermullu Naalakkersuisoqarfiup aqutsisoqarfimmi allatseqar-neq isumagisarismavaa aammalu nalilersuinerit, apeqqarissaarnerit il.il. tamakkiinerusumik inernilii-nissaq tikillugu ingerlatarisimallugit.

Aningaasaqarnermut Nunamullu Namminermut Naalakkersuisoqarfik ki-sitsisitigut paasissutissanik qarasaasiaq aqutigalugu pissarsiarineqarsi-masunik sularinninnermi ikiortigineqarsimavoq.

Suliap ingerlanneqarfissaatut pilersaarut

Aqutsisutut ingerlatsisut sulinertik novembar 2014-mi aallartissimavaat aammalu 2015-ip aasaleriartornerani naammassineqartussatut naatsor-suutigineqarsimalluni.

Aqutsisoqatigiinni ilaasortaapput

KANUKOKA, Ilaqutariinnermut Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalakkersuisoqarfik, tassungalu ilaallutik Innarluutilinnik Siunnersuisarfimmi IPIS-imit sinniisuutinneqartut.

KANUKOKA-p ilaasortaaitai:

Pisortaq Hans-Peder Barlach Christensen

Siunnersortaaneq Kisea Bruun

Siunnersorti Klaus Møller

Ilaqutariinnermut, Naligiissitaanermut Isumaginninnermullu Naalakkersuisoqarfiup sinniiserai:

Imm. pisortaq Lene Rohmann Hansen

Aningaasatigut siunnersorti Morten Bovbjerg

Avataanniit siunnersorti Finn Frederiksen

Naja R. Fleischer, IPIS

Aqutsisoqatigiit pisariaqartitsinertik naapertorlugu immikkut ilisimasalinnik suleqatissarsiorsinnaapput.

Aqutsisoqatigiit pisariaqartitsinertik naapertorlugu immikkut suliaqartusannik suleqatigiiliorsinnaatitaapput.

Ilanng. 2 Innarluutillit pillugit oqartussaaffiup nuuneqarneranut tunngatillugu kommuninut apeqquteqaatit

KANUKOKA

NAALAKKERSUISUT
GOVERNMENT OF GREENLAND

Departementet for familie

**Innarluutilinnik sullissinerup
kommuninut 1. januar 2011-mi in-
gerlatsinerup nuuneqarnerata
kingorna naliliineq**

**Innarluutillit kommuninit oqartussaaffigilerneqarnerinit
kingunerisaannik pillugit apeqqutit akisassat**

Kommuni: [Kommunip taaguutaa allaguk]

Innarluutillit pillugit kommunip politikikkut anguniagai.

A. Kommunip politikia pillugu apeqqutit:

1. Kommunersi innarluutillit pillugit tamanit takuneqarsinnaasumik politikikkut anguniagaqarpa? (Innarluutillit pillugit politikkip as-singa ilanngussiuk)
2. Innarluutilinnut politikkip piviusunngortinniarni kommuniliiuseqaatissanik/anguniagassanik aalajangersagaqarnikuua? Taamaassimappat aamma taakkua ilanngukkigit.
3. Iliuseqaatissat/Anguniakkat sorliit atuutilersinneqarnikuuppat?
4. Naaggaarsimaguit, kommuniliiuseqaatissanik/anguniagassanik aalajangersaanissaminut?
5. Kommuniliiuseqaatissanik/anguniagassanik aalajangersaanissaminut? Taava qassinik kikkunnillu inuttartinneqassava?
6. Innarluutilinnut siunnersuisoqatigiit suut suliarisassavai?
7. Innarluutilinnut siunnersuisoqarsimappat sunik angusaqarnikuusimappat?
8. Kommuniliiuseqaatissanik/anguniagassanik aalajangersaanissaminut? Taava qassinik kikkunnillu inuttartinneqassava?

Innarluutilinnut tunngatillugu kommunip sullissinerani qanoq oqartussaaf-fitsigut aaqqiisoqarsimanersoq pillugu.

B. Ingerlatsinermut tunngatillugu apeqqutit:

9. Innarluutilinnut sullissivik qanoq aaqqissuussaava? (Aaqqissu-
ussaanera, sulisut qassit, pisortaasut, sulisorisat ilinniarsimasaat?)
10. Innarluutilit pillugit peqqussummut tunngatillugu qinnuteqaa-
teqartarnerit/ itigartitsissutaasartut taagukkit; allaffissornikkut
aqutsineq, kikkut inassuteqartuusarpata aalajangiisarpallu? Ilaquta-
riinnermut ataatsimiititaliaq, qitiusumik aalajangiisartut, assigiinn-
gitsunik piginnaanillit, inassuteqatigiittartut/visitationsudvalg? Su-
lisut sorliit aammalu qanoq piginnaanillit aalajangiinerni
peqataasarpata?
11. Oqartussaaffinnit assiinngitsuneersunit kommuni inuttaliisarpa? In-
narluutilit peqqussutaata ataani inissisimarusulluni qinnuteqar-
toqaraangat assigiinngitsumik piginnaanillit suleqataasarpata?
12. Nassuiaruk Isumaginninnikkut Maalaaruteqartarfimmut naamagit-
taalliorniartoqartillugu siunnersuisarneq ikiorsiisarnerlu eqqarsaati-
galugit kommuni qanoq siunnersuillunilu ikiorsiisarnersoq.
13. Kommunip neqeroorutigisinnaasai taagukkit, ilanngullugit najuga-
qatigiiffiit, innarluutilinnut inissiat assigisaallu, utoqqaat illui,
sanaluttarfiit, suliffissaqartitsiniartarnerit, isersimaaqqatigiittarfiit
il.il. Ilanngullugu innarluutilit assigiinngisitaartut immikkuutitaar-
lugit qassit neqerooruteqarfigineqartarnersut.
14. Kommuni pilersaaruteqarnerluni neqeroorutissanik allanik piler-
sitsinissaminik?
15. Qanoq annertutigisumik kommunip IPIS-i suleqatigisarpaa? An-
geruit, suut suleqatigiissutigisarpaat?

Sulisogarnermut tunngasut il.il.:

16. Innarluutilinnut sullissinermi inuit qanoq amerlatigisut ulloq naal-
lugu sulisorineqarpata?

17. Sullissisartut akornanni qassit ilinniarsimasuuppat (soorlu 10-up-pata 5-)?
18. 2014 Piffissami 2010-2014-mi sullissisut ilinniarsimasut amerleri-angikkunik ikilisimappat?
19. Innarluutilinnik toqqaannartumik tapersersuisutut sulisartut akornanni qassit ilinniarsimasuuppat?
20. Piffissami 2010-2014-mi tapersersuisutut sulisuusut ilinniarsimasut amerleriangikkunik ikileriarsimappat?
21. Innarluutilit pillugit peqqussut tunngavigalugu sullitat 2011-mi, 2012-mi, 2013-mi 2014-milu qassiusimappat?
22. Kommunip sulisorisaminut tunngatillugu siunissamut ilinniaqqinnissamut pilersaarussiaqarnerpa, anguniagassanik/isumaqatigiissuteqarsimanerpa, ilanngullugit, pisortaasunut, immikkoortuni pisortanut, sullissisunut, ulluinnarni tapersersuisunut aammalu tapersersuisutut ataqatigiissaarisut eqqarsaatigalugit?
23. Kommunip sulissutigisimanerlugu/akuersissutigisimanerlugu ili-uuseqaatissatut/anguniagassatut pilersaarutit assigisaallu, tamatumani sulisut ilinniarsimasut amerlanerusut pissarsiariumallugit?
24. Kommunip ileqqorinerpaa sulisut ilinniaqqissimasut pitsaanerulaamik tapisialerlugilluunnit akissaateqartilertarlugit?

Tamakkiisuunerusumik nassuiaatit:

1. Innarluutilinnik sullissinermi ullutsinni kommunip suut unammiligassarivai? (politikkikkut, ilinniarsimanikkut, sulisussaqaarnikkut, inatsisilerinikkut, oqartussaassoqaarnikkut, sulisoqaarnikkut, ilinniarsimanikkut, aningaasassaqaarniarnikkut il.il. tunngasut)
2. Kommunip innarluutilinnut oqartussaaffiup tiguneratigut pitsaaqtissat suut maluginiarsinnaavai?
3. Innarluutilinnik sullissinermi allaffissornikkut allatigullu sinaakuttassat nutaat pilersikkusuppai? (politikkikkut, Inatsisiliornikkut, inatsisitigut atugassarisitaasutigut, sulisoqaarnikkut, siunnersuinikkut il.il. periarfissat eqqarsaatigalugit)

4. Arlaatigut immikkut oqaaseriumasat: